

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ABD ELÇİSİ SAMUEL S. COX'UN İSTANBUL ELÇİLİK YILLARI
(1885-1886)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET PEKCAN

**ANABİLİM DALI: ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : SİYASİ TARİH**

KOCAELİ - 2006

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ABD ELÇİSİ SAMUEL S. COX'UN İSTANBUL ELÇİLİK YILLARI
(1885-1886)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET PEKCAN

**ANABİLİM DALI: ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : SİYASİ TARİH**

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. BEKİR GÜNAY

KOCAELİ - 2006

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ABD ELÇİSİ SAMUEL S. COX'UN İSTANBUL ELÇİLİK YILLARI
(1885-1886)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tezi Hazırlayan: AHMET PEKCAN
Tezin Kabul Edildiği Fakülte Kurulu Tarihi ve No: 28.06.2006- 2006/12**

**Prof. Dr. Hasret
ÇOMAK**

**Doç. Dr. Bedri
GENCER**

**Yrd. Doç. Dr. Bekir
GÜNAY**

KOCAELİ - 2006

SUNUŞ

Günümüzde tüm dünya devletleri için olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin de dış politikasında Amerika Birleşik Devletleri önemli bir yere sahiptir. ABD'nin dünya siyaset sahnesinde güç kazanmaya başladığı XIX. yüzyılın ilk yarısı Osmanlı Devleti-ABD ilişkilerinin temellerinin atıldığı ve geliştiği dönem olmuştur. Zamanın teknolojik imkanlardan yoksunluğu, ekonomik zorluklar ve iki ülke arasındaki coğrafi mesafenin uzaklığı nedeniyle yavaş ilerleyen ilişkilerde en önemli itici güçlerden birisi de karşılıklı gönderilen elçiler olmuştur. Samuel Sullivan Cox ülkesinin politik ve fikri yaşamına yaptığı katkıların yanında, ABD'nin İstanbul elçiliği yaptığı bir yıldan biraz fazla bir sürede karşılıklı münasebetlerin devamında ve gelişmesinde önemli bir misyonu üstlenmiştir. Bu nedenle ABD'nin Osmanlı Devleti hakimiyeti altındaki topraklara ve "doğu sorunu"na ilgisinin daha da arttığı XIX. yüzyılın son çeyreğinde, S.S.Cox'un elçilik günleri ve faaliyetleri incelemeye değer bulundu. Bu çalışmada iki ülke arasındaki ilişkilerde ve karşılıklı dış politik çizginin belirlenmesinde bir elçinin ne kadar etkili olduğu, elde edilebilen kaynaklara göre ortaya konulup, diplomatik temsilcilerin uluslararası ilişkilere kişisel etkileri üzerinde derinlemesine araştırma yapmak isteyenlere bir kapı aralama amacı güdüldü.

Çalışmada asıl hedeflenen S.S.Cox'un İstanbul'da görev yaptığı günlerdeki elçilik faaliyetleri olduğundan, onun özel hayatına ve gerek elçilik öncesi, gerekse İstanbul'dan sonraki mesleki yaşamının detaylarına değinilmedi. Ayrıca çalışmada Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin başlangıcı ve tarihsel gelişimi amaçlanmadığından, karşılıklı ilişkilerin ve sadece S.S.Cox'un elçilik yaptığı dönemin öne çıkan bazı olaylarının genel bir değerlendirilmesi ile yetinildi.

Araştırmanın temel taşının siyasi tarih çalışmalarının en önemli kaynağı olan arşiv belgeleri olmasına çalışıldı. Bununla birlikte Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde henüz tasnifi yapılmamış sayısız belgenin olması ve çalışmanın kapsamının S.S.Cox ve elçilik yaptığı dönem ile sınırlı olması,

arzu edilen kadar belgeye ulaşılamamasını doğurdu. Böyle bir çalışmada olmaması düşünölemeyen ABD devlet arşivlerine ulaşma fırsatı olmadığından sadece ABD Ankara Büyökelçiliğı arşivinde bulunan kaynaklarla yetinilmek zorunda kalındı. Ayrıca S.S.Cox hakkında dilimizde yazılmış herhangi bir kitabın olmaması ve onun hakkında yazılmış birkaç eserin de yayım tarihinin çok eski olmasından dolayı temin edilme güçlüğü bu çalışmada karşılaşılan en büyük sıkıntı oldu.

Bu çalışmanın hayat bulmasında pek çok insanın katkısı olmuştur. Öncelikle, olumlu teşvikleriyle beni sürekli destekleyen, umutsuzluğa düştüğüm anlarda hep arkamda olan ve uzun zamandır uzak kaldığım akademik çalışma hayatına yeniden dönmeme vesile olup bana yeni ufuklar açan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bekir Günay'a, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin değerli uzmanlarına ve Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına, Fransızca metinlerde yardımlarından dolayı Sayın Şevki Özgür'e, kendilerinden gördüğüm ilgi ve tavsiyelerinden dolayı ABD Ankara Büyökelçiliğı Bilgi-Belge Merkezi personeline, ve tabii ki çalışma süresince kendilerine çok az zaman ayırabildiğim ve her zaman yanımda olan sevgili eşime ve biricik oğlum Kerem'e, manevi desteklerini eksik etmeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

İzmit, Mayıs 2006

Ahmet Pekcan

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	I-II
İÇİNDEKİLER	III-V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1
I. HAYATI.....	4
A. ÖZEL HAYATI.....	4
1. Aile Geçmişi.....	4
2. Yetiştığı Çevre.....	8
3. Eğitimi.....	10
B. MESLEKİ HAYATI.....	14
1. Avukatlık Yılları (1849 -1851).....	14
2. Evliliği ve İlk Avrupa Gezisi (1851).....	15
3. Gazetecilik Yılları (1851 -1857).....	19
C. DEVLET HİZMETLERİ.....	20
1. Politik Hayatı.....	20
a. Politikaya girişi (1857).....	20
b. Kongre Üyeliği Yılları (1857 -1865).....	21
2. New York Yılları (1868 -1885)	23
3. Avrupa Gezileri.....	28
a. İkinci Avrupa Gezisi (1869).....	28
b. Üçüncü Avrupa Gezisi (1881).....	30

II. İSTANBUL ELÇİLİK YILLARI (1885 -1886).....	33
A. DÖNEMİN OSMANLI-AMERİKAN İLİŞKİLERİ.....	33
1. Siyasi İlişkiler.....	33
2. Ticari İlişkiler.....	36
3. Askeri İlişkiler.....	39
B. S.S.COX'UN İSTANBUL'A ELÇİ OLARAK ATANMASI.....	42
1. Atanması ve İstanbul'a Varışı.....	42
2. İstanbul'da İlk Günleri	47
3. Huzura Kabulü.....	49
C. ELÇİLİK GÜNLERİ.....	53
1. Sosyal Yaşantısı ve İkili İlişkileri.....	58
2. Cox ve Elçilik Misyonu.....	61
a. Ortadoğu ve Mısır'a ABD İlgisi	61
b. Ermeni Meselesi ve S.S.Cox.....	67
c. Misyonerler ve ABD Kurumları	70
d. Osmanlı ve ABD Anlaşmalarındaki İhtilaflar.....	77
D. GÖREVDEN İSTİFASI VE DÖNÜŞÜ.....	81
E. ELÇİLİK YILLARINDAKİ GÖZLEMLERİ.....	82
1. Osmanlı Sosyal Yaşantısı.....	83
2. Evlilik Müessesesi ve Harem.....	86
3. Kölelik Müessesesi.....	89
4. Türkler ve Osmanlı Tebası.....	92
5. Osmanlı Yahudileri.....	96
6. Türk Dili ve Edebiyatı.....	99
III. ELÇİLİK GÖREVİ SONRASI ABD YILLARI (1886 -1889).....	101
IV. ÖLÜMÜ.....	104

V. ŞAHSİYETİ.....	107
VI. ESERLERİ.....	109
A. YAZILI ESERLERİ.....	109
B. KONUŞMALARI.....	115
C. HAKKINDA YAZILMIŞ ESERLER.....	126
SONUÇ.....	128
KAYNAKLAR.....	131
EKLER.....	142

ÖZET

Samuel Sullivan Cox, Amerika Birleşik Devletleri'nin seçkin şahsiyetlerinden birisiydi. 30 Eylül 1824 tarihinde ABD'nin Ohio eyaletinde dünyaya geldi. Ohio ve Brown Üniversitelerine devam etti. Mezuniyetinin ardından Cincinnati şehrinde avukat olarak çalıştı. 1853 yılında gazeteciliğe başladı ve *Ohio Statesmen* gazetesinin editörlüğünü yaptı. Gerçek bir Demokrat Parti destekçisiydi. 1856 yılında seçildiği Temsilciler Meclisi üyeliğinde 1857- 1865 yılları arasında aralıksız dört dönem boyunca görev yaptı. 1865 yılında New York şehrine taşındı. 1868 yılında yeniden seçildiği kongrede 1885'e kadar görev yaptı. 1885 yılında ABD Başkanı Cleveland tarafından yaklaşık on beş ay sürecek bir görev olan *Birleşik Devletler İstanbul Elçiliğine* atandı. Bu görev sırasında iki ülkenin dostluğunda önemli katkıları oldu ve yaptıklarıyla Sultan II. Abdülhamid'in güven ve takdirini kazandı. Ayrıca İstanbul'da bulunduğu günlerde ülkesinin çıkarlarını gözetme ve ileriye götürme noktasında faaliyetlerde bulunmakta tereddüt göstermedi. Görevi bırakmasının ardından New York'a geri dönen Cox, 10 Eylül 1889 tarihinde öldü. Yaşadığı dönemde Türkleri seven nadir Amerikan vatandaşlarından biri olarak tarihe geçti.

ABSTRACT

Samuel Sullivan Cox was one of the distinguished citizens of the USA. He was born on September 30, 1824, in Zanesville, Ohio. He attended Ohio University but graduated from Brown University. Upon graduation, Cox established a law practice in Cincinnati. In 1853, Cox embarked upon a newspaper career, serving as the editor of the *Ohio Statesman*. He was a devoted member of the Democratic Party. In 1856, Columbus residents elected Cox to the U.S. House of Representatives. He held this position for four consecutive terms. In 1865, he moved to New York. In 1868, was elected to the House of Representatives and retained his seat until 1885. In 1885, the President Cleveland appointed him to *Turkey as US Minister* to reside near the Government of the Ottoman Empire, a position that he held for about fifteen months. There, he tried hard to cultivate to the fullest extent, the friendship between the two countries. He was also appreciated by Sultan Abdulhamid II. In addition, while in Turkey he managed to advance the interest and prosperity of his native land. After his assignment in Turkey, Cox returned to New York and was elected once again to the congress and served in this position until his death on September 10, 1889. He was one of the rare Americans who loved Turks at his time.

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m.	:	Adı geçen makale
A.MKT.MHM:		Bâb-ı Âli Evrak Odası Sadaret Evrakı- Mektûbî Kalemî, Mühimme
ABCFM	:	American Board of Commisioners for Foreign Missions
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Bkz.	:	Bakınız
B.O.A	:	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	:	Cemâziyelâhır
Ca	:	Cemâziyelevvel
DH. MKT	:	Dâhiliye Nezâreti Evrakı, Mektûbî Kalemî
HR. SYS	:	Hâriciye Nezareti Evrakı, Siyasî
HR. TO	:	Hâriciye Nezareti Evrakı, Tercüme Odası
İ.DH	:	İrade Tasnifi, Dâhiliye
İ.HR	:	İrade Tasnifi, Hâriciye
İ.ŞD	:	İrade Tasnifi, Şura-yı Devlet
M	:	Muharrem
MV	:	Meclis-i Vükelâ Mazbataları
N	:	Ramazan
S	:	Safer
s.	:	Sayfa
Ş	:	Şa'ban
Y.MTV	:	Yıldız Tasnifi, Mütenevî Mârûzât
Y.PRK. ASK:		Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Askeri Mârûzât
Y.PRK. EŞA:		Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Elçilik,Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik
Y.PRK. HR	:	Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Hâriciye Nezareti Mârûzâtı
Y.PRK. MK	:	Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Müfettişlikler ve Komiserlikler
Y.PRK. NMH:		Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Nâme-i Hümayunlar
Y.PRK. SRN:		Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Serkurenalık
Y.PRK. ŞH	:	Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Şehremaneti Mârûzâtı
Y.PRK. TKM:		Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Tahtirât-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği
Y.PRK. ZB	:	Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Zabtiye Nezareti Mârûzâtı
Za	:	Zilka'de

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Savaşını kazanmasından hemen sonra başlayan Osmanlı ABD ilişkileri XIX. yüzyıl başlarında iki ülke arasındaki ticari faaliyetlerin artmasıyla gelişme sürecine girmiştir.1830 yılında yapılan Ticaret Anlaşmasıyla karşılıklı münasebetler resmîyet kazanmıştır. Bu anlaşma sürecinin öncesi, Türk-Amerikalı tanışmasının ilk adımı ise ABD'li tüccarlar tarafından atılmıştır.

1800'lerden itibaren iki ülke arasında artarak devam eden ticaret hacmi, uluslararası alanda yer edinmeye çalışan Amerikalıları, Avrupa devletlerine Osmanlı Devletinin sağladığı ayrıcalıklardan faydalanma arayışına itmişti. Bu amaçla yapılan ilk çabalar gayri resmîydi ve sonuçsuz kaldı. Bununla birlikte, karşılıklı resmî ilişkilerin yokluğunda bile ticari münasebetler artarak devam etti. Navarin'de Osmanlı donanmasının yakılmasıyla başlayan sürecin sonunda, o ana kadar bir anlaşma yapmaya sıcak bakmayan Osmanlı Devleti, Avrupa ittifakının dışında gördüğü Amerika ile yakınlaşmaya başladı. Ticari çıkarı tarafından tetiklenen Amerika tarafının gayretleriyle başlayan müzakereler sonucunda 7 Mayıs1830 tarihinde iki ülke arasında bir Ticaret ve Dostluk anlaşması imzalandı. Bu anlaşmadan sonra başlayan resmî ilişkiler karşılıklı diplomatik yapılanmayı da beraberinde getirdi. Fakat iki ülke arasındaki mesafenin uzaklığı ve Osmanlı Devleti'nin ABD'de hakkını savunacak kadar vatandaşının olmaması, ilişkilerin Osmanlı Devleti açısından ağır aksak ilerlemesine neden oldu. Ticari beklentileri nedeniyle aceleci davranan ABD'nin İstanbul'a maslahatgüzar olarak atandığı David Porter'dan otuz altı yıl sonra, 1867'de ilk Osmanlı Elçisi Edward Blacque Bey'in Washington'a ataması yapıldı.

İki ülke arasındaki ilişkilerin ilerlemesinde ticaret kadar önemli olan bir faktör Amerikan misyonerliği oldu. Başlangıçta ABD hükümetleri tarafından istedikleri desteği bulamayan misyonerlerin faaliyetlerinin Amerikan çıkarları

ile örtüşmesi ABD-Osmanlı ilişkilerinde yeni bir değişim sürecine girilmesine neden oldu¹.

İki devletin birbirlerine karşı yaklaşımlarında, ticari nedenlerden ve misyonerlerin çalışmalarından başka en fazla belirleyici olan etken ise karşılıklı atanan elçiler oldu. Avrupa devletlerinin aksine, Osmanlı iç işlerine müdahil olmamaya gayret gösteren Amerikan elçilerine Bâb-ı âlî tarafından gösterilen muamele, diğer ülkelerin elçilerine nazaran daha farklı oldu. Amerikalı diplomatlar Osmanlı Devleti üzerinde emelleri olmayan bir ülkenin temsilcileri olarak algılandıklarından, kendilerine daha samimi ve yakın bir ilgi gösterildi. Bundan aldıkları güvenle hareket eden ABD elçileri, daha rahat hareket etme olanağını buldular. Ve diplomatların çoğuna göre, İstanbul'da görev yapmak arzu edilen bir atama oldu.

Bununla birlikte bütün Amerikan elçileri bekledikleri ilgi ve rahatlığı bulamadılar. Bazı elçiler atanmalarından kısa bir süre sonra istifa ederek ülkesine geri dönmek istediler. Bazıları ise diplomatik kimliğini şahsi emellerine alet ederek, gizli faaliyetlerde bulunmak üzere iki üç defa kendi istekleriyle atandı².

ABD'nin değişen dış politikasından dolayı, ABD elçilerinin uygulamalarında da zamanla farklılıklar oldu. Örneğin, Amerikalı misyonerlere destek vermekten kaçınmayan ilk elçiler, zamanla hareketin iki ülke arasındaki problemlerin temel nedenlerinden biri olması nedeniyle, daha fazla sıkıntıya neden olmamak için misyonerlerden uzak durmayı tercih ettikleri oldu. Bununla birlikte, misyonerlik konusunda yaptıkları yazışma ve yazdıkları raporlarla, ABD'nin Osmanlı Devleti'yle olan ilişkilerinin düzeyinin belirlenmesinde en fazla pay sahibi ABD diplomatları oldu.³

¹ Orhan F. Köprülü, "Tarihte Türk Amerikan Münasebetleri", **Bellekten**, LI/200 (Ağustos1987), s. 927.

² İlk defa 1887 yılında İstanbul'a elçi olarak atanan Oscar Strauss, Filistin'e Yahudi göçünü koordine edebilmek için kendi isteğiyle 1898 ve 1909 yıllarında iki kez daha ABD'nin İstanbul elçiliğine atanmıştır. Çağrı Erhan, **Türk Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, Ankara 2001, s.149, 150.

³ Erhan, **a.g.e.** , s.151.

Samuel S.Cox, ABD'nin İstanbul'a atadığı on ikinci elçi olarak 1885 yazında göreve başladı. Görev yaptığı yaklaşık on beş aylık bir sürede Sultan Abdülhamid de dahil olmak üzere pek çok insanın sevgisini kazandı. Osmanlı Devleti'nin Mısır ve Balkanlar'da yaşadığı problemlili yıllarda, Ermeni ve Yahudi meselelerinin baş göstermeye başladığı bir dönemde görev yapan S.S.Cox, şahsi olarak iç meselelerden uzak durmaya çalıştı. Yine de vazifesi gereği gönderdiği raporlarla⁴, dönem itibariyle ABD'nin Osmanlı Devleti'ne karşı tutumlarının şekillenmesinde en önemli isimlerden biri oldu.

Kendinden önceki elçilerden farklı olarak, Osmanlı Devletini, toplum yapısını, dilini, tanımaya çalışan ve Türklere karşı duyduğu sevgiyi her fırsatta dile getiren S.S.Cox, elçilik görevinden önceki meslek hayatında da kendisinden oldukça söz ettiren başarılı bir devlet adamıydı. Görev yaptığı kısa süre içinde, Türk-Amerikan dostluğunun devamına ve Amerikan toplumunda Türklere hakkındaki olumsuz imajın giderilmesine çalışmış sıra dışı bir elçiydi. O Türklere olan hayranlığını kendi ülkesinin çıkarlarının önüne geçirmeyecek kadar da samimi bir vatanseverdi.

⁴ Örneğin Bulgaristan'la yaşanan Doğu Rumeli meselesi hakkında gönderdiği raporlarla ülkesini bilgilendirmiştir. Bu raporların birisinde de bölge sorunlarının muhtemel bir dünya savaşına neden olmasının çok yüksek bir ihtimal olduğunu bildirmiştir. John E.Findling, **Dictionary of American Diplomatic History**, New York 1989, s.136

I. HAYATI

A. ÖZEL HAYATI

1. Aile Geçmişi

XIX. Yüzyılın başlarında ekonomik olarak tam bir denge kuramamış ve kırsal bir görünümü olan Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaleti, öbür taraftan yetiştirdiği önemli şahsiyetlerle de ABD devlet adamlarının ana vatanı olarak bilinir. Özellikle Amerikan İç Savaşı sonrasında ABD siyasi ve askeri arenasında Ohio kökenli devlet adamları önemli bir yer tutmaktadır.⁵

Ohio'ya ilk yerleşenler New England ve Virginia'nın en köklü ailelerinin güçlü temsilcileriydiler. Bu gerçek Samuel Sullivan Cox'un hem anne hem de baba tarafından ataları için de geçerlidir. Cox ailesinin geçmişi hakkında dikkatli bir çalışma yapıldığında ekonomik, sosyo-kültürel, ulusal ve dini motiflerin hepsini bir arada görmek mümkündür.⁶

Samuel S. Cox'un baba tarafından Amerika'ya ilk gelen kişi **Thomas Cox'tu**. Thomas Cox eşi **Elizabeth Blashford** ile 1670 yılında Doğu New Jersey'e yerleşti. Ailenin kökleri ise ta İngiltere'ye, Herefordshire'ya dayanıyordu. Ailenin oğulları **James** (18 Ağustos 1672-18 Ekim 1750) onların New Jersey'e yerleşmesinden iki yıl sonra Monmouth vilayetinde dünyaya geldi ve zamanla geniş toprakların sahibi oldu.⁷

James Cox'dan sonra aile soyu **Joseph Cox** tarafından devam ettirildi. Joseph Cox da ziraatla uğraşmaktaydı fakat fikir planında basit bir çiftçiden farklı bir insandı. O her zaman insanların eşit haklara sahip olmaları için çalışmış ve adaletsizliğin ve baskının daima karşısında durmuştu. Kendi

⁵ William Van Zandt Cox-Milton H.Northrup, **Life of Samuel Sullivan Cox**, New York 1899, s. 9.

⁶ David Lindsey, "**Sunset Cox**":**Irrepressible Democrat**, Detroit 1959, s. 3.

⁷ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 10.

söylediğine göre asla bir insana sadece zengin olduğu için saygı duymamıştı ve dürüstçe yapılan her işe saygılıydı⁸.

James Cox (16 Ekim 1753-12 Eylül 1810-**Samuel S. Cox'un dedesi**)

Joseph Cox'un dokuzuncu çocuğuydu ve dedesi ile aynı adı taşıyordu. Genç bir insan olarak James kısa zamanda fiziksel ve zihinsel gücü ile dikkat çekmişti. Onun bu yönleri yaklaşmakta olan zor zamanlardan dimdik ayakta çıkabilmesine yardımcı olacaktı. ABD Bağımsızlık Savaşı'nda New Jersey alayına er olarak katılmış ve zamanla gösterdiği yararlılıklardan dolayı generalliğe kadar yükselmişti.⁹ General James Cox **Anne Potts** ile 29 Şubat 1776 yılında evlendi. James Cox vatansever bir Amerikalıydı. Anne Cox'un da kocası ile vatan sevgisi hususunda aynı duyguları paylaştığını kolaylıkla söyleyebiliriz. James Cox daha evliliğinin ilk günlerinde eşini geride bırakıp orduya katılmış ve uzun ayrılıklar süresince Anne Cox çocuklarını yetiştirebilme uğruna hayatını bile tehlikeye atmıştı. Kendisini iyi tanıyan birisi tarafından "*hemen hemen eşi benzeri olmayan bir kadın*" olarak tanımlanmıştı.¹⁰

Ailenin on ikinci çocuğu Samuel Sullivan Cox'un **babası** olan **Ezekiel Taylor Cox'tu**. E.T.Cox Upper Freehold'da 25 Mayıs 1795 tarihinde dünyaya geldi ve 18 Mayıs 1873 tarihinde öldü. E.T.Cox o günün şartları için yeterli denebilecek bir eğitim almamıştı. Fakat iş hayatına atıldığı ilk yıllarda James J.Wilson ile birliktelikleri ona ileride büyük fırsatlar sağlayacaktı. J.J.Wilson sıra dışı yetenekleri olan bir kişiydi. E.T.Cox'un kuzeni ve *True American* gazetesinin editörüydü. Zamanının çoğunu senato ofislerinde geçirmekteydi ve böylece New Jersey'de ciddi bir politik güce sahipti.¹¹

E.T.Cox böylece girdiği bu çevrede kendisini geliştirmek için her fırsatı değerlendiriyordu. Onun çalışkanlığı, dürüstlüğü ve gayreti Senatör Wilson

⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 11.

⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 11,12.

¹⁰ Cox&Northrup, **a.g.e.** , ss. 14-16.

¹¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 17.

tarafından takdir edilmekteydi. Kısa zamanda Senatör J.J.Wilson kendisine duyduğu güvenle şahsi işlerinin çoğunu onun insiyatifine bıraktı.

O günlerde ABD'nin batı eyaletleri hala bakirdi ve hayatın zorluklarına göğüs germeyi göze alanlar için ciddi fırsatlar sunmaktaydı. Çöller kısa zamanda verimli çiftliklere, köyler kasabalara ve kasabalar da gittikçe büyüyen şehirlere dönüşmekteydi. Bu hayaller uğruna E.T.Cox sahip olduğu her şeyi elinden çıkararak yönünü batıya çevirdi. Bir at arabasının arkasında, sadece paketlenmiş bir şekilde duran bir matbaa makinesi ve harf kalıpları bulunuyordu. Arkasında güçlü bir aile bağı ve önünde ise bilinmeyen bir dünya onu bekliyordu¹².

E.T.Cox büyük zorlukları aşarak Ohio'ya vardı. Zanesville ve bölgenin doğa şartları kendisine uygun geldiğinden Muskingum kasabasında bir ev inşa etmeye karar verdi. Tam bu sıralarda Ohio'nun en eski gazetelerinden biri olan *Muskingum Messenger* satılıktı. E.T. Cox'un yaptığı teklif kabul edildi ve Cox 1819 yılı Şubat ayında gazetenin sahibi ve aynı zamanda editörü oldu. *Messenger* kısa zamanda E.T.Cox'un birikimi ve güçlü klemi ile eyalette en etkili yayın organı oldu. 1821 yılında, editör olarak kendini ispatlamasının ertesinde, E.T.Cox yerel mahkeme kâtipliğine seçildi. 1831 yılında ise Senato üyesi oldu¹³.

Genel anlamda E.T.Cox çok aktif bir insandı. Onun başarılarının arasında belki de en önemli olanı 1833 yılında Zanesville'deki ilk buharlı kâğıt fabrikasını kurmasıydı. Yıllar boyu süren aktif ve yorucu yaşamdan sonra E.T.Cox emekli olup 1840 yılında *Springfield* kasabasında satın aldığı çiftliğe yerleşmeye karar verdi. 1850 yılında ilk oğlu Alexander ile beraber Zanesville'da çıkan *Gazette* isimli yayın organını satın alarak yeniden basın hayatına döndü. Halktan gelen yoğun talep üzerine bir dönem Birleşik Devletler Şerifi olarak çalıştı¹⁴.

¹² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 18.

¹³ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 19.

¹⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 20.

1866 da E.T.Cox çiftliğini bırakıp büyük bir şehre yerleşmeye karar verdi ve Washington'a taşınarak bir süreliğine oğlu Alexander ile komisyonculuk işi yaptı. Fakat ailesinin ve eski arkadaşlarının hasreti yüzünden birkaç yıl içinde geri döndü ve evliliklerinin 50.yılıni kutladıkları 8 Nisan 1872 tarihinden bir yıl sonra 18 Mayıs 1873 de öldü. Tıpkı babası General James Cox gibi demokrat bir kişiydi. Yaşadığı yerlerde büyük bir itibar kazanmıştı ve bunu çocuklarına ileride kullanacakları bir kredi olarak miras bıraktı¹⁵.

Samuel.S.Cox'un **annesi Maria Matilda Sullivan**, (16 Mart 1801-3 Nisan 1885) hakim **Samuel Sullivan** ve **Mary Freeman'in** kızıydı. Sullivan ailesinin kökleri İrlanda'ya dayanıyordu. Amerika'ya ilk gelen ataları Maryland'in kuruluşu zamanında 1632 tarihinde Lord Baltimore tarafından gönderilen İrlanda kolonilerindendi. Samuel Sullivan Cox'un **dedesi** olan **Samuel Sullivan**, David ve Jane Sullivan çiftinin çocuklarıydı. 10 Nisan 1772 tarihinde dünyaya geldi. Anne ve babasının erken yaşlarda ölümünden dolayı hayatı zorluklar içinde geçmiş ve 3 erkek kardeş hayatlarını kendileri kazanmışlardı. Hatta bir dönem S.Sullivan, Delaware nehrinin kıyısındaki fabrikalarda çömlekçilik yapmıştı¹⁶.

Samuel Sullivan iki erkek kardeşinin izinden giderek 1804 yılında Ohio'ya gitti. Birkaç yıl *Socioto Valley* ve *St.Clairsville*'de kaldıktan sonra o günlerde Ohio'nun başkenti olan Zanesville'de kalıcı olarak yerleşti. Toplumsal meselelere olan yatkınlığından dolayı 1816 tarihinde yerel mahkemeye yargıç olarak atandı. Ohio senatosunda görev aldı ve son olarak 1827 ve 1831 yılları arasında Zanesville posta müdürü olarak çalıştı. Hayatının son günlerini çiftliğinde meyve yetiştirerek geçirdi ve Zanesville' de Ekim 1853'de öldü¹⁷. Onun ölüm yılı ise torunu Samuel S.Cox'un adını duyurmaya başladığı ilk yıllara rastlıyordu.

¹⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 21,22.

¹⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 23.

¹⁷ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 24.

Samuel S.Cox'un annesi Maria Matilda Sullivan Philadelphia'da dünyaya geldi¹⁸. Daha üç yaşındayken ailesi ile birlikte Ohio'ya doğru zorlu bir yolculuğa katlanmak zorunda kalmıştı. Çocukluğunun ilk günlerinde Ohio'da okul olmadığı için ilk eğitimini ailesinden aldı. Bir eş olarak kocasına daima destek veren ve ona bağlı bir insandı. Bir anne olarak o günün şartlarında 13 çocuğunun da yetişkinliğini görebilecek kadar dikkatli ve özenli birisiydi¹⁹.

Kocasının ölümünden sonra ikinci çocuğu olan Samuel Sullivan Cox'un yanında kalmaya başladı. Ölümü çok enteresan bir zamana tekabül etmişti. 3 Nisan 1885 tarihinde öldüğünde, oğlu Samuel Sullivan Cox yeni görev yeri olan İstanbul'a doğru yola çıkmak üzereydi. Durumdan derhal haberdar edilen yeni sefir kendisini bekleyen farklı bir vazife öncesinde annesine karşı son vazifesini yapma fırsatını bulabilmişti²⁰.

2. Yetiştigi Çevre

Yukarıda da bahsedildiği gibi gerçekten soylu bir sülaleden gelen Samuel Sullivan Cox atalarının tüm özelliklerini yansıtmaktaydı. 13 çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olan S.S.Cox 30 Eylül 1824 tarihinde Zaneswille-Ohio'da dünyaya geldi²¹. Aile, çocuklarına dedesi yargıç Samuel Sullivan'ın ismini layık görmüştü. Böylelikle hem aile büyüğünü onurlandırmış hem de küçük çocuklarının adında iki soylu ailenin isimlerini ebedileştirmiş oluyorlardı.

Samuel Cox dünyaya geldiğinde babası Yargıtay kâtipliği yapmaktaydı. Annesi eşine düşkün, ona mesleki hayatında her türlü desteği veren ve çocuklarının üzerine titreyen bir ev hanımıydı. Aile 3. cadde üzerinde bulunan evlerinde ikamet ediyordu. Küçük Samuel'in gözlerini dünyaya açtığı ve çocukluk günlerini geçirdiği bu evin etrafı annesinin özel

¹⁸ Maria Matilda Sullivan'ın resmi için, bkz. Resim 3.

¹⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.**, s. 27.

²⁰ Cox&Northrup, **a.g.e.**, s. 28.

²¹ John E.Findling, **a.g.e.**, s. 136.

gayretiyle yetiştirilmiş güzel çiçeklerle bezenmişti²². Hayatının ilk günlerini geçirdiği bu ortamın Cox'un düşünce dünyasına ciddi katkısı olmuştu. İleriki yıllarda kaleme aldığı eserlerinde görülebilecektir ki Cox ziyaret ettiği yerlerle ilgili yazılarına öncelikle çevrenin tasvirini yapmakla başlamıştır. Bu tasvirlerde değişik çiçeklerle ve bitkilerle bezeli yerleri en ince ayrıntısına kadar betimlemiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin her bakımdan ilerleme emareleri gösterdiği XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Ohio bugünkü tahminlerin çok ötesinde sıkıntılar ve yokluklar içindeydi. Bir mektubun bile kötü yollardan ve doğa şartlarının zorluğundan dolayı sahibine ulaşması için haftalar bazen aylar geçmesi gerekiyordu. Eyalet, kendisinden imkânca daha iyi olan Atlantik sahillerindeki şehirlerden çok daha zor şartlara mahkumdu²³. Farklı farklı hayaller uğruna bölgeye göç eden halk kırsal yaşamın her türlü zorluğu ile karşı karşıyaydı. S.S.Cox'un evi her ne kadar kasabada bile olsa, o da zamanın en önemli ve sıradan gündelik faaliyetlerden olan kütük taşıma, ahır temizliği ve mısır soyma işlerini yapmıştı²⁴. Bunlar eğlence değil zor iş demektir. Erken yaşlarda yaşadığı bu tecrübeler ona sonraki yıllarında ihtiyaç duyacağı çok şey verdi. Bununla birlikte Samuel Cox'un çocukluğu ve yetişkinliğine paralel olarak Zanesville hızla bir sınır kasabası olmaktan kurtulacak ve geleceğin sanayi ve ticaret merkezi olacaktı²⁵.

Samuel S. Cox çocukluğunun ilk günlerinde aktif ve neşeli birisiydi. Kısa zamanda mahallenin sevimli çocuğu oldu. Komşularından birisinin aktardığına göre küçük Samuel zeki, neşeli, cana yakın, esprili, nükteli, daima dürüst, korkusuz, cömert, hatasını itiraf etmekte asla tereddüt etmeyen ve zayıfı savunmada da her zaman hazır ve nazır bir çocuktü²⁶. Tüm bu

²² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 29.

²³ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 30.

²⁴ **Memorial Addresses on The Life and Character of Samuel Sullivan Cox, Delivered in the House of Representative and In the Senate, Fifty-First Congress First Session**, Washington 1890, s. 50.

²⁵ Lindsey, **a.g.e.** , s. 4.

²⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 30.

özellikleri okul yıllarında onu sıra dışı, başarılı ve gelecek vadeden bir öğrenci yapacaktı.

3. Eğitimi

XIX. yüzyılın ilk çeyreğindeki imkânları göz önüne getirdiğimizde gerçekten de Samuel S.Cox'un ciddi ve kaliteli bir eğitim aldığını görmekteyiz. İlkokul yıllarından başlayarak üniversite eğitimi sonuna kadar her dönem, onun karakterine ve ileriki yıllarına ışık tutmaktadır.

Samuel S.Cox ilk eğitimini Market Caddesi üzerinde bulunan Babtist Kilisesi okuluna devam ederek tamamladı. Zaten babası E.T.Cox da aynı zamanda kilisenin mütevelli heyetindeydi²⁷. Bu okulda zekâsı ve çalışkanlığı ile kısa zamanda dikkat çekti. Aynı zamanda öğrenmede geri kalan diğer öğrencilere de yardım etmekten geri durmuyordu. Kendisinden sadece altı ay küçük kuzenine harfleri ve okumayı bizzat o öğretmişti²⁸.

Çocukluğunun erken yaşları, okumaya olan ilgisinin bir sonucu olarak, yaşının üstünde, ciddi eserleri okuyarak geçti. Bunların arasında, içlerinde doğunun gizemini barındıran gezi yazıları başı çekmekteydi. Daha çocukken annesine, bir gün kutsal toprakları ziyaret edeceğini, Rusya'ya gitmek istediğini, *Sultanı* ve İstanbul'un minarelerini görmek istediğini, Kuzey Kutbu'na ya da oraya en yakın yere gidip güneşin batmadığına şahit olmak istediğini söylemişti²⁹. Bu çocukça hayallerin boş olmadığını yıllar gösterecek ve bahsedilen bu yerlerde bulunarak elde ettiği izlenimlerini de farklı üslubuyla diğer insanlarla paylaşacaktı.

Öğretmenleri tarafından da genç Samuel'i parlak bir geleceğin beklediği kolaylıkla tahmin edilmekteydi. İlk öğretmenlerinden biri olan Rahip George

²⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s.4.

²⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 31.

²⁹ **Memorial Addresses.** , s. 85.

Sedwick Zanesville'daki okulunda üç öğrencinin gerçekten büyük bir gelecek vaat ettiğini söylediğinde bunlardan birisi de küçük Samuel'di³⁰.

S.S.Cox Ohio Üniversitesi'ne kabul edilmesini sağlamak amacıyla Zanesville'da kasaba akademisine gönderildi. Bu okulda Cox, o günlerin tanınmış ve başarılı eğitimcisi olan Profesör Howe'den Yunanca ve Latince dersleri aldı. Başarı grafiğini burada da devam ettiren Cox'un muziplikleri de bitmek tükenmek bilmiyordu. Başlıca hedefleri arasında da başı çeken Profesör Howe oluyordu³¹.

Samuel S.Cox boyca akranlarından küçük olmasına rağmen onlardan daha güçlü bir zekâya sahipti. Yedi yaşına geldiğinde arkadaşları kendisine "Kaptan" lakabı ile hitap ediyorlardı. Harikulade zekâsı herkesi etkiliyordu. Daha sonraları bir okul arkadaşının aktardığına göre Ohio Kanunu'nun bir cildini ezbere biliyordu³².

Samuel S.Cox hevesli ve girişken bir öğrenciydi. Kısa zamanda sınıf arkadaşları arasında bile muteber bir mevki kazanmıştı. Okul arkadaşlarından olan S.D.Clayton onun hakkında şöyle yazmıştı: "...O yapı itibarıyla oldukça küçüktü. Kimseyle tartışmayı sevmezdi fakat tam tersine, eğer bir baskıya maruz kalırsa bir kaplan gibi kavga ederdi. Onun doğasında zayıflık yoktu..."³³.

Samuel S.Cox 11 yaşına geldiğinde babası Yargıtay kâtipliği yapmaktaydı. Burada babasına yardımcı olarak atandığında daha çocukluğundan bile kurtulmamıştı. Ofis hayatına kısa zamanda öyle hâkim oldu ki işlerin çoğunda artık ona güvenilmekteydi³⁴. 14 yaşına geldiğinde mahkeme kâtipliğine asaleten atandı³⁵.

³⁰ **Memorial Addresses.** , s. 86.

³¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 33.

³² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 38

³³ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 37.

³⁴ **Memorial Addresses**, s. 86

³⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 34.

Erken yaşta iş hayatına adım atmış olan Cox'un gençliğinin ilk günlerinde yaşadığı bu ortam onu toplumsal olaylara ve politikaya hazırladı. Tüm bu yoğunluk arasında üniversite hazırlıklarını da devam ettirebilmişti. 1842 yılında, 18 yaşındayken Athens şehrindeki Ohio Üniversitesi'nin hazırlık okuluna girdi. Burada başlıca okutulan dersler Coğrafya, Doğa Bilimleri, Yunanca, Latince, Felsefe ve Cebir'di³⁶. Üniversite yıllarının Cox'un düşünce hayatının ve fikir yapısının olgunlaştığı zaman dilimi olması açısından detaylıca incelenmesinde fayda vardır.

Modern ulaşım araçları göz önünde bulundurulduğunda Zanesville Athens arası çok uzak bir mesafe değildir. Fakat 1842 yılında ülkenin bu parçası daha demiryolu ile tanışmamıştı. Ekonomik zorluklar da Cox'u evden okula kadar bu mesafeyi at sırtında yapmaya zorlayan diğer bir nedendi.

Ailesine yazdığı pek çok mektup onun üniversite yıllarına ışık tutan en önemli belgelerdir. Bunlardan birisi 30 Ocak 1844 tarihliydi ve Cox şöyle diyordu: *"...Vaktimin her anını verimli kullanmaya çaba gösteriyorum. Bir insan gerçekten çok ihtiyaç duymadıkça ve her anını değerlendirme gayreti içerisinde olmadıkça zamanın ne kadar değerli olduğunu asla bilemez..."*³⁷. Bu arada S.S.Cox ekonomik şartların zorluklarına katlanmak zorunda kaldı. Ailesine fazla yük olmak istemeden eğitimine devam etmek isteyen Cox, yeri geldiğinde sıkıntılarını onlara yazdığı mektuplarda da dile getirdi³⁸.

S.S.Cox Athens'de bulunduğu sıralarda her zaman olduğu gibi üretken ve başarılı bir öğrenci oldu. Athens Edebiyat Topluluğu'nda 1841-1844 yılları arasında çeşitli defa sekreterlik ve başkanlık görevini üstlendi. Cox'un bu ortamlarda tartışma fırsatı bulduğu konular kendisini politikaya ısındırdı ve ileriki yıllarda kongre kürsüsünde ve halk mitinglerinde yapacağı konuşmaların temellerini oluşturdu. Sanat faaliyetleriyle de ilgilenmiş ve ayrıca şehrin bazı yerel organlarında yazıları yayınlanmıştı³⁹.

³⁶ Lindsey, **a.g.e.** , s. 5

³⁷ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 40.

³⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 41.

³⁹ Lindsey, **a.g.e.** , s. 5

Tüm bunlara rağmen Ohio Üniversitesi'nde arzu ettiği ortamı bir türlü bulamamıştı. Rektör William H.Guffy yönetimindeki kurumda öğrencilerin yaşadığı zorluklar da Cox'un yönünü *Doğu'ya* çevirmesinde etkili oldu⁴⁰. Ohio Üniversitesi'nden ayrılmaya kararlı olan S. Cox ailesine yazdığı mektuplarda ısrarla bu konunun üzerinde duruyor ve iyi bir eğitim almaya kararlı olduğunu ve Ohio'da bu şansı bulamayacağını sebebini ileri sürerek onları ikna etmeye çalışıyordu⁴¹.

Derslerdeki başarısına rağmen Ohio'da yaşadığı huzursuzluktan dolayı devamsızlıkları olmuş ve bu durumu okul idaresi babası E.T.Cox'a yazdığı bir mektupta şöyle dile getirmişti. *"...Bu kurumda ondan daha iyisini yapabilecek başka bir öğrenci yok. Fakat derslere devam etmesi son derece önemlidir. Eğer başladığı eğitimini devam ettirirse ondan beklentilerinizi tamamiyle karşılayacaktır..."*⁴².

Bu arada Cox Ohio'dan ayrılma uğruna okuldaki hocalarıyla konuşuyor ve onların kendisini destekler mahiyetteki sözlerini de ailesini ikna edebilmek amacıyla mektuplarında dile getiriyordu. Hatta Athens'de sıkıntıdan patlamak üzere olduğunu, yoğunluğundan dolayı tek sosyal aktivitesinin egzersiz yapmak ve müzelere gitmek olduğunu yazarak bir nevi duygusal ikna yolu deniyordu. Kuzeni Julia Cox'a bile yazdığı mektuplarda tüm hazırlıklarını Brown Üniversitesi'ne gitmek üzere yaptığını söylüyordu⁴³. En sonunda babasının desteğini alan Cox 1844 baharında Brown Üniversitesi'ne geçiş yaptı.

Varışının hemen ertesinde ailesine yazdığı mektuplarda orada da tatmin olamadığını yazarak yabancı bir yere alışmaya çalışmanın zorluklarından bahsetmekteydi. Hatta yazdığı mektuplardan bir tanesi XIX. yüzyılın başlarında bir üniversite öğrencisinin geçim şartlarını göstermesi açısından da gayet önemlidir. Bu mektupta Cox ayakkabı tamirinden

⁴⁰ Lindsey, **a.g.e.** , s. 6

⁴¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 43

⁴² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 42

⁴³ Cox&Northrup, **a.g.e.** , ss .43-45.

çamaşır yıkattığı kadına verdiği paraların miktarlarını veriyor ve geçimin çok zor olduğunu ifade ediyordu⁴⁴.

Buradaki yılları onu ilerideki politik hayatına hazırladı. Kişilik olarak hitabete ve münazaraya yatkındı. Zamanının güç kazanmaya başlamış olan reform fikirlerinden oldukça etkilenmişti. Evrensel barış, kadın hakları, katılımcı demokrasi ve köleliğin kaldırılması amacıyla faaliyet gösteren hareketlerin içinde yer aldı. Burada bulunduğu yıllarda yazıları ile pek çok ödül aldı. Brown Üniversitesi'nden arkadaşı James B. Angel onu şöyle anlatıyordu. *"...Onun çekici sosyal nitelikleri onu okulda büyük bir popülarite sahibi yaptı. Mizah anlayışı ve esprili kişiliği arkadaşlarının onun hakkında şamata düşkünü ve komik bir insan olarak düşünmelerine neden olmuştu. Fakat bunların altında yatan gerçek ise ciddiyet, başarı yolunda kararlılık ve sıkı çalışabilme kapasitesiydi..."*⁴⁵.

S.S.Cox Brown Üniversitesi'nden çok iyi bir derece ile mezun olduktan sonra 1846 yazında Ohio'ya geri döndü.

B. MESLEKİ HAYATI

1. Avukatlık Yılları (1849 – 1851)

Samuel S.Cox'un çok erken yaşlarda babasının ofisinde çalışması onun hukuk eğitimi almaya karar vermesinde etkili olduğu görülüyor. Ohio Üniversitesinde öğrenciyken babasına yazdığı bir mektupta hayalini kurduğu alanın hukuk olduğunu, onu gerçekten sevdiğini ve tüm enerjisini ona harcayacağını yazmıştı. Her dakikasını bile değerlendirmeye çalıştığı üniversite günlerinde hukuk çalışmaya başladı. Kısa süreli tatillerde bile hukuk kitapları okuyordu⁴⁶.

⁴⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 47

⁴⁵ Lindsey, **a.g.e.** , s. 7

⁴⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 62

Ohio'ya döndükten sonra bu alanda çalışmalarına devam etti. İlk önce Zanesville' da Hakim C.W.Searle ile, ardından Godard & Convers firmasında Hakim Convers ile beraber çalıştı. Daha sonra hukuk eğitimini tamamlayacağı Cincinnati'ye, Vachel Worthington'un yanına gitti⁴⁷.

Baroya kabulünden sonra George E.Pugh'la birlikte iki yıl avukatlık yaptı ve mesleğinde ciddi ilerlemeler kaydetti. Hitabetteki başarısı ve olaylara yarı mizah içerikli, fakat farklı bir açıdan bakması, ona, ilk savunması da dahil olmak üzere üstlendiği davaları alarak kısa zamanda bu alanda büyük bir ün kazandırdı. Bu başarı ayzı zamanda Cox'a uzun yıllar emek vereceği politika dünyasının kapısını açacaktı. O zamanda hukuk alanında çalışmak politikaya girmenin geleneksel yoluydu⁴⁸.

2. Evliliği ve İlk Avrupa Gezisi (1851)

Samuel S.Cox müstakbel eşiyle Cox'un Zanesville'den Brown Üniversitesi'ne yaptığı yolculukların birinde karşılaşmışlardı. Babası bir tüccar olan **Julia Ann Buckingham** erkek kardeşi ile birlikte yazı geçirmek üzere New Hampshire'ye gidiyordu. Her ikisinin de birbirinden hoşlandığı açık olacak ki Samuel S.Cox Zanesville'ye geri döndükten sonra onu bularak evlenme teklif etti. S.S.Cox'un hukuk stajını bitirmesinin hemen ardından çift 11 Ekim 1849 tarihinde evlendi. Düğün Zanesville'de Buckingham ailesinin evlerinde yapıldı⁴⁹.

Julia A.Cox her yönüyle mükemmel bir eştı. O Samuel S.Cox'un yaptığı tüm çalışma ve gezilerde yanındaydı. Ona politik hayatında da daima destek oldu. Bir dostlarının ifadesiyle J.Ann, kocasına adanmış gerçek bir eştı. Afrika'nın kumlarında da Marmara'nın adalarında da kocasına eşlik etmişti. Hayatın fırtınalı anlarında kocasının tutunacak dalıydı⁵⁰.

⁴⁷ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 62

⁴⁸ Lindsey, **a.g.e.** , s. 8.

⁴⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 67.

⁵⁰ **Memorial Adresses**, s. 7.

Evliliklerinin ilk yıllarında Cox çifti beraber ilk seyahatleri olacak bir Avrupa turuna çıktılar. Balayı amaçlı planlan bu gezi o günlerin şartları göz önüne alındığında nadiren rastlanılan bir olaydı. Kendilerine J.Ann'in kardeşi ve bir kuzeni eşlik ediyordu⁵¹. Aynı yıl Londra'da dünya sergisi de yapılmaktaydı. Yola çıktıklarından kısa bir süre sonra 1851 yılının Mayıs ayının on yedisinde Liverpool'a ulaştılar. Dönüş tarihleri ise Eylül ayında oldu. Gezi boyunca görme fırsatı buldukları ülkeler arasında Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, İskoçya, İngiltere, İrlanda ve Osmanlı Devleti vardı. Ziyaret ettikleri başlıca Akdeniz ve Ege şehirleri ise, Roma, Cenova, Venedik, Atina, İzmir ve İstanbul'du⁵². Gezi programlarında olsa da kolera salgını ile sıkıntılı günler geçiren Filistin'e, kutsal topraklara, gidemediler. Bu nedenle dönüş rotalarını yeniden Ege ve Akdeniz kıyılarına çevirmek zorunda kaldılar⁵³.

Samuel S.Cox gezi dönüşünde gözlemlerini ve notlarını "*A Buckeye Abroad*"* isimli bir eserde topladı. Eser G.P.Putnam tarafından yayımlandığı 1852 yılı içerisinde ciddi bir rağbet gördü ve 1860 yılı itibariyle sekiz baskısı yapıldı⁵⁴.

S.S.Cox'un kitabında Osmanlı Devleti hakkındaki kaleme aldığı izlenimleri dönemin Osmanlı Devleti'ni bir batılının gözüyle görebilme açısından kayda değerdir. Böylelikle 1885 yılında İstanbul'a elçi olarak gelecek olan Cox'un elçilik dönemindeki gözlemleri ile bu dönemi karşılaştırma fırsatımız olacaktır.

Kitabında takriben 50 sayfayı Osmanlı ve İstanbul hakkındaki tespit ve gözlemlerine ayıran Cox'un İstanbul'u gördüğü dönemde veya eseri kaleme alırken daha önce okuduğu kitapların etkisinden kurtulamadığını söylemek yanlış olmaz. İstanbul'da bulunduğu kısa sürede tam olarak öğrenme veya araştırma fırsatını bulamayacağı konularla ilgili kesin hükümlere varmış olması bu tezi destekler mahiyettedir. Bununla birlikte aşağıda da kısaca

⁵¹ Lindsey, **a.g.e.** , s. 204,205.

⁵² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 69.

⁵³ Lindsey, **a.g.e.** , s. 206.

* "Yurtdışında Bir Köylü"

⁵⁴ Lindsey, **a.g.e.** , s. 8.

değınilecek olan bazı hususlardaki gözlemleri de dönemin yaşantısı hakkında bazı detay bilgiler içermekte ve tamamen önyargıdan uzaktır. Şimdi yirmi yedi gibi erken bir yaşta bu fırsatı yakalamış olan Cox'un ilk seyahatinden sonra Osmanlı Devleti hakkındaki fikirlerine bir göz atalım.

Deniz yoluyla İstanbul'a ulaşan S.S.Cox şehirde bacaları tüten küçük işletmelerini gördüğünde hayretini gizleyememişti. Bunları ilerleme emareleri olarak gördüğünü söyleyen Cox'a Amerika'dan Osmanlı'nın nasıl görüldüğünü anlamak hiçte zor değildir. Üsküdar'dan Avrupa yakasına geçtikten sonra ilk ziyaret ettiği yer Galata ve Pera oldu. Bahsettiği bu yerlerin genellikle yabancıların yaşadığı, yabancı sefaret binalarının bulunduğu ve akşamlarında ise İstanbul sosyal yaşamının kalbinin attığı yerler olduğunu⁵⁵, şehrin kuleleri, kubbeleri ve minareleriyle muhteşem bir görünümünün olmasının yanında bu romantizmi öldürecek şekilde caddelerinin pis, dar ve tehlikeli ve başıboş gezen köpeklerle dolu olduğunu gördü. Sokaklar kaldırımından yoksundu. Cox'a göre New York'un arka sokakları bile İstanbul'un en iyi caddesinden daha bakımlıydı⁵⁶. Cox'un kaydettiği diğer bir hususa göre, İstanbul'u ziyaret ettikleri zaman Müslümanlarca kutsal sayılan Ramazan ayı olduğundan Türkler gündüzleri istirahat ederek geçiriyor ve güneşin batmasıyla başladıkları yeme içme işini sabahın ilk ışıklarına değın sürüyordu. Akşamları eğlencelerle dolu şehrin kahvehaneleri de tıka pasa doluydu⁵⁷. Cox kitabında bir Cuma günü⁵⁸ Ayasofya'yı ziyaret etmek istediklerini fakat Ramazan ayı ve o gün Sultan'ın⁵⁹ Cuma selamlığı olduğundan dolayı içeri giremediklerini yazmıştır. İçeri girmesine müsaade etmeyen askerin söylediği sözü kitabında aynen aktardı: "*Salamam efendi*". Selamlık vesilesiyle sultanı görme fırsatı bulduğu anda, kendisine sultan görüldüğünde başındaki şapkasını çıkarmasını söyleyen bir İngiliz'in sözleri karşısında istemeye istemeye de olsa nezakette kusur etmediğini ve

⁵⁵ Samuel Sullivan Cox, **A Buckeye Abroad**, New York 1852, s. 216.

⁵⁶ Lindsey, **a.g.e.** , s. 217,218.

⁵⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s. 219.

⁵⁸ Bu tarih tespitimize göre 4 Temmuz 1851 Cuma günüdür. Cox bu günle ilgili, uzak kaldıkları ABD Bağımsızlık Günü kutlamalarından bahsetmektedir.

⁵⁹ O zamanda Osmanlı hükümdarı Sultan Abdülmecit'tir.

şapkasını çıkardığını iletmektedir⁶⁰. Cox kitabında alışverişe çıktıklarında fiyatlara en az %20 ekleyen ve etraflarını saran satıcılardan kurtulmak için uzun zaman uğraştığını ve her ne sebeple olursa olsun taşraya seyahat edilmemesi gerektiğini çünkü can güvenliğinin olmadığını yazmıştır⁶¹. Adı geçen kitapta belki de Cox'un en sağlıklı ve objektif bilgi verdiği konu Osmanlı'daki kölelik müessesesi ile ilgilidir. Bu konu ileride detaylıca incelenecektir. Fakat burada kısaca ifade etmek gerekirse, Cox kitabında Osmanlı Devleti'nde köleliğin Amerika'da anlaşıldığından çok farklı olduğunu ve kölelerin ailenin birer ferdi gibi algılandığını ifade etmiştir⁶².

Yukarıda bahsedilenlerin ışığında kısaca şunu söyleyebiliriz ki Samuel S.Cox'un Osmanlı topraklarını ilk ziyareti Türklerle ilk tanışma fırsatı olması nedeniyle gayet önemlidir. Bu seyahatin ardından adını çokça duyduğu ve çocukluğundan beri gelmek istediği "*Sultan'ın Şehri*" İstanbul ve Osmanlı hakkındaki önyargıları nispeten değişmiş olmakla birlikte Türklerle asıl kaynaşması 34 yıl sonra, İstanbul'a elçi olarak tayin edilmesiyle gerçekleşecektir.

1851 yılında yapmış olduğu bu gezi Samuel S.Cox'a başlıca şu avantajları sağlamıştır.

Bu gezi Cox'un düşünce ufkunu genişletmiş ve ona olaylara diğer insanlardan daha farklı bakabilme imkânı sağlamıştır. İnsanlara ulaşabilme vesilesi olacak olan edebi yönüne ciddi bir katkı sağlamış, yazdığı kitap vesilesiyle de tanınmış bir yazar olmuş ve bir sonraki mesleği olacak olan gazeteciliğe cesareti uyanmıştır. Ayrıca bu gezi S.S.Cox'un adını Ohio ahalisi arasında önemli bir yere getirmiştir ki bu da ona ileride politik hayata adım atacağı ilk günlerde büyük bir fayda sağlayacaktır.

⁶⁰ Lindsey, **a.g.e.** , s. 221,222

⁶¹ Lindsey, **a.g.e.** , s. 228,232

⁶² Lindsey, **a.g.e.** , s. 244

3. Gazetecilik Yılları (1853-1857)

Samuel Sullivan Cox'un yukarıda bahsedilen ilk kitabının beklediğinden daha fazla rağbet görmesi onu avukatlıktan başka bir alana yönelmeye teşvik etti⁶³. Arkadaşları ona hali hazırdaki işini bırakıp toplumsal alanda daha etkin bir meslek olan gazeteciliğe yönelmeyi tavsiye etti⁶⁴. Bu amaçla Cox, 1853 yılında Columbus'a taşındı ve ana cadde üzerinde mütevazı bir eve yerleşti. Daha sonra Demokrat'ların resmi yayın organı olan "*Ohio Statesman*" gazetesinin bir bölüm hissesini satın alarak gazetede editör olarak göreve başlaması, mesleğe attığı ilk adım oldu. Bu yeni işinde kendisinden beklenen başarıyı sergilemesi çok zaman almayacaktı. Doğrusu yazmak ona pek de yabancı değildi. Brown Üniversitesinde öğrencilik yaptığı yıllarda gazete ve yerel dergilerde yazıları yayımlanmıştı. Ayrıca Brown'daki yıllarında tarih, dünya klasikleri, şiir eleştirileri ve politik ekonomi alanlarında yazdığı yazılarla da çeşitli ödüller almıştı⁶⁵.

29 yaşında gazetenin editörlüğünü başarı ile götüren Cox'un yeteneklerini tamamen ortaya koyabilmesi için sadece biraz zaman gerekiyordu ve o anın gelmesi için çok beklemek zorunda kalmadı. 19 Mayıs 1853 günü gazetenin ön sayfası o güne kadar emsaline pek rastlanmamış bir yazı ile dikkatleri üzerinde topladı. Cox *editörden* isimli köşesinde "*Muhteşem Bir Günbatımı*" (A Great Old Sunset) başlıklı yazısında harika bir tasvir yapıyordu. Okuyucuları arasında büyük bir ses getiren ve pek çok olumlu eleştiri alan bu yazı beraberinde Cox'a bir unvan da getirmişti. Rakip bir editör tarafından yazısından dolayı kendisine yakıştırılan "*Sunset Cox*" lakabı o kadar rağbet gördü ki bu tarihten sonra o, herkesin dilinde bu isimle anılır oldu⁶⁶.

⁶³ **Memorial Adresses**, s. 7.

⁶⁴ Cox&Northup, **a.g.e.** , s.70.

⁶⁵ Cox&Northup, **a.g.e.** , s. 71

⁶⁶ Lindsey, **a.g.e.** , s. 9,11

Demokratların yayın organı olan bir gazetenin editörlüğünü yapmakla, S.S.Cox aynı anda politik hayata da ilk adımlarını atmış oluyordu⁶⁷. O günden sonra Samuel S. Cox'u büyük bir politik mücadele ve beraberinde de kimsenin tahmin etmekte zorlanmayacağı başarılar bekliyordu.

C. DEVLET HİZMETLERİ

1. Politik Hayatı

a. Politikaya girişi

Samuel Sullivan Cox'un editörlüğünü yaptığı gazetenin, eyaletin öncü demokrat yayın organı olması ona partide önemli bir yer kazandırdı. 1853 yılında Cox'un eski arkadaşlarından biri olan Washington Mc Lean ona olan güveninin ve dostluklarının bir sonucu olarak uzun zamandır yürütmekte olduğu *Ohio Demokratik Eyalet Komitesi* başkanlığını ona bıraktı. Buna neden olarak da yaklaşan seçim öncesi yapılacak kampanya süresince bu görevi tam olarak yerine getiremeyeceğini düşünmesiydi⁶⁸. Demokratların vali adayı olan William Medill'in en yakın rakibini 11.497 oy farkla geçip vali seçilmesinde büyük bir pay da Samuel S. Cox' a aitti. Seçim kampanyası süresince Cox editörü olduğu gazeteden arkadaşına ve partisine açık destek sağlamanın yanında başkanı olduğu komite aracılığı ile yaptığı çalışmalarla da bu zaferde büyük bir pay sahibiydi⁶⁹.

Demokratların bu zaferi Samuel S.Cox'a büyük bir itibar kazandırdı. Yaptığı faydalı çalışmaların ünü Washington'a kadar gitmiş olacak ki seçimin hemen ertesinde yeni başkan Franklin Pierce tarafından başkente davet edildi. Bu vesile ile ilk kez Washington'a gitme fırsatını buluyordu. Bu ziyaret sırasında Demokrat liderler ile tanışma fırsatı buldu. Politik çevrelerle birlikte çeşitli yemeklere katıldı⁷⁰. Bu sırada kendisine Başkan Pierce tarafından

⁶⁷ Findling, **a.g.e.** , s. 136;

⁶⁸ **Memorial Adresses**, s.9

⁶⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 76,77.

⁷⁰ Lindsey, **a.g.e.** , s. 16.

Londra Büyükelçiliği Sekreterliği görevi teklif edildi. Bu teklifi kibarca reddeden S.S.Cox aynı görevi ABD'nin Peru elçiliği için kabul etti⁷¹.

1855 yılının yazında Peru'daki yeni görevini devralmak amacıyla yola çıkan S.S.Cox yol boyunca bazı sağlık problemleri yaşadı. Gidiş yolu üzerinde bulunan Aspinwall'a⁷² geldiklerinde sağlığı ciddi biçimde bozulduğundan geri dönmek zorunda kaldı ve Ağustos ayında başlamaya muvaffak olamadığı bu görevden istifa etmek zorunda kaldı⁷³. Bu tarihten sonra Samuel S. Cox kendisini politikanın tam ortasında bulacaktı. 1885'te Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a elçi olarak atanacağı güne kadar kendisini zor, fakat bir o kadar da başarılarla dolu bir politik yaşam bekliyordu.

b. Kongre Üyeliği Yılları (1857-1865)

1856 yılı Samuel Sullivan Cox için yaşamının önemli bir dönüm noktası oldu. Bu tarihi S.S. Cox için aktif politik yaşamın başlangıcı olarak kabul edebiliriz. 1854 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti Demokratlar karşısında büyük bir zafer kazanmıştı. Ohio eyaletinin yirmi bir sandalyesinde hiçbir Demokrat üye oturmuyordu⁷⁴. Cumhuriyetçi Parti'nin güçlü olduğu bu günlerde Demokratlar aday seçiminde dikkatli davranmak zorundaydılar. Bu nedenle o güne kadar başarılarıyla ön plana çıkmış olan Samuel S. Cox'a adaylık teklifinde bulunmaları şaşırtıcı karşılanmadı. S.S.Cox bu teklifi tereddütsüz kabul etti. W.Medill'e verdikleri destek sonucunda valilik seçimini Demokratlar kazanmış olsa da bu başarı Cumhuriyetçilerin eyalette elde ettikleri galibiyetin gölgesinde kalmıştı. O günden beri S.S.Cox, Peru macerasını hariç tutarsak, Columbus'da avukatlık mesleğini icra etmekte ve küçük bir hissesi kaldığı *Ohio Statesman*'de yazmaktaydı⁷⁵. Durgun geçen bu

⁷¹ James T.White, **The National Cyclopaedia of American Biography**, Vol.VI, New York 1929, s.363.

⁷² ABD'nin bugünkü Pennsylvania eyaleti, Allegheny vilayeti sınırları içinde bir kasaba.

⁷³ **Memorial Adresses**, s.10.

⁷⁴ Lindsey, **a.g.e.** s.16.

⁷⁵ Lindsey, **a.g.e.** s.17.

günlerden bir an evvel kurtulmak ve yine göz önünde olmak S.S.Cox'un yapılan bu teklifi kabul etmesindeki bir diğer nedendir denilebilir.

Seçimde S.S.Cox'un en güçlü rakibi Cumhuriyetçi Parti'nin adayı Samuel Galloway'di. Kampanya çok yoğun ve çekişmeli geçti. Seçim sonunda S.S. Cox S.Galloway'a 355 oy farkla üstünlük sağlarken⁷⁶ Demokratlar da 1854 seçimlerinde kaybettiği yirmi bir sandalyenin sekizini geri aldılar⁷⁷. Sonuçta S.S.Cox, otuz iki yaşında girdiği ilk seçimden galibiyetle çıkmış oldu. 4 Mart 1857 Demokrat Parti'den James Buchanan'ın başkanlığının, Samuel S.Cox'un ise otuz beşinci dönem kongre üyeliğinin kesinleştiği tarih oldu⁷⁸. S.S.Cox 7 Aralık'ta kongrenin yasama çalışmalarına başlamasıyla aktif devlet hizmetine başlamış oluyordu.

Samuel S.Cox ikinci kez kongre üyeliğine 1859 da seçildi. Bu kez en yakın rakibinden 647 oy fazla alarak seçimi kazandı. Hakkında yürütülen tüm olumsuz kampanyalara rağmen ilk girdiği seçimde aldığı oyları arttırmış olmasında otuz beşinci kongrede ortaya koyduğu tutarlı ve girişken kişiliğinin olumlu etkisi oldu⁷⁹. Kongrenin önemli kararların alınacağı görüşmelerinde S.S.Cox'un ortaya koyduğu barışçı ve çözüm üreten önerileri diğer üyeler üzerinde bile büyük etki bırakmıştı⁸⁰.

S.S.Cox otuz yedinci kongre üyeliği için girdiği seçimi de kolaylıkla kazandı. Bu seçimde en güçlü rakibi 1857 seçimlerinde de rakibi olan Samuel Galloway'di. Demokratların kendi aralarındaki çekişmelere rağmen S.S.Cox Galloway'i 883 oy farkla geçti. Bu bir bakıma ikisi arasında siyasi bir mücadeleden öte kişisel bir hesaplaşmaya dönmüştü⁸¹.

Otuz yedinci kongre bir özelliğiyle kendisinden öncekilerden ayrılacaktı. Seçim Amerikan İç Savaşı'nın hemen öncesinde yapılmıştı.

⁷⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.79.

⁷⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s.18.

⁷⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 80.

⁷⁹ **Memorial Adresses**, s. 12,13.

⁸⁰ White, **a.g.e.** , s. 363.

⁸¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.86.

Kendini iyiden iyiye hissettiren savaş ihtimaline binaen ülkeyi içine sürükleneceği muhtemel bir kaostan kurtarabilmek amacıyla yeni başkan Lincoln Kongreyi 4 Temmuz 1861 tarihinde olağan üstü bir toplantıya çağırıldı⁸². S.S.Cox bu olağan üstü toplantıya tereddütsüz katıldı. Demokrat bir üye olarak yaklaşan savaş konusunda hangi tavrı takınacakları hakkında hiçbir tereddüdü yoktu ve kongrede yaptığı konuşmalarda birliğin devamının sağlanması hususunda açıkça başkan Lincoln'ün desteklenmesini savundu⁸³.

Samuel S. Cox'un yeniden üyeliğe seçildiği otuz sekizinci kongre 5 Aralık 1863 tarihinde ilk toplantısını yaptı. Bu toplantıya katılmakla S.S. Cox ardı ardına dört defa kongre üyeliğine seçilmenin haklı gururunu yaşıyordu. Bu kongre ayrıca ABD'de köleliğin kaldırılması ile sonuçlanacak yeniliklerin altına imza atan kongre olarak tarihe geçecekti⁸⁴.

1864 yılının sonlarına doğru yeni seçim çalışmaları başlamış bulunuyordu. Samuel S. Cox partisi tarafından beşinci defa aday gösterildi. Bu seçim S.S.Cox'a politik yaşamındaki ilk mağlubiyeti tattırdı. Cumhuriyetçilerin adayı Samuel S.Shellabarger 3169 oy fazlası ile S.S.Cox'a üstünlük sağladı⁸⁵. 4 Mart 1865 tarihinde kesinleşen seçim sonuçları S.S. Cox'un düşüşüne neden olmanın yanında onun hayatında köklü değişiklikler yapacak kararlar almasına da yol açmıştı.

2. New York Yılları

Yukarıda da bahsedildiği gibi sekiz yıllık kongre üyeliğinden sonra yaşadığı yenilginin sonucunda Samuel S.Cox aldığı ani bir kararla 1866 yılında New York'a taşındı. Bu kararı almasındaki nedenler aslında çok açık değildir. Yaşadığı yenilgi sonunda, daha önce başarısızlığı tatmamış olan S.S.Cox, politik yaşamının sona erdiğini düşünerek hayatında yeni bir sayfa

⁸² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.87.

⁸³ **Memorial Adresses**, s. 30.

⁸⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.91.

⁸⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.92.

açmak istemiş olabilir. Ya da Ohio eyaletinde Cumhuriyetçilerin gittikçe artan güçleri karşısında kendisinin çok fazla şansının olmayacağını öngörerek, bu nedenle o günlerde Demokratların daha güçlü olduğu bir şehre taşınmaya karar verdiğini de söyleyebiliriz⁸⁶. Bir başka varsayım da S.S.Cox'un daha önceden edindiği New York'lu arkadaşları ile olan ilişkilerini kendisine ekonomik olarak faydalar sağlayacak bir şekilde ilerletmek istemesidir⁸⁷.

Samuel S.Cox New York'ta o günleri gözde yerlerinden olan on ikinci cadde üzerindeki bir evde yaşadı⁸⁸. New York'ta eski mesleği olan avukatlığa geri dönerek arkadaşı Charlton T Lewis ile birlikte bir büro açtılar⁸⁹. Lewis Yale Üniversitesi'nden mezun olmuş ve New York Barosunun kuruluşunda da önemli vazifelerde bulunmuş başarılı bir avukattı. Müvekkileri arasında dönemin önemli tüccarları, bankerleri ve denizcilik şirketleri vardı. Bu vesile ile ekonomik durumu gündün güne iyiye giden S.S Cox, gelecekteki politik ilişkilerine de zemin hazırlama fırsatı buluyordu⁹⁰.

Samuel S.Cox, New York'ta bulunduğu yıllarda her ne kadar avukatlık ile meşgul olsa da çevresi onun politikadan uzaklaşmasına fırsat vermemişti. Bu hususta çok ilginç bir olay 1868 kışında yaşandı. Dönemin başkanı Andrew Johnson'un suçlandığı bir davada başkanın ceza alması sadece bir senatörün, Missouri'den senatör Henderson'un "*suçlu*" oyu vermesine bağlıydı. Bu bağlamda S.S.Cox Başkan Johnson tarafından başkent Washington'a davet edildi. Çünkü adı geçen senatör S.S.Cox'un yakın dostluğu ve onu ikna edebilecek tek kişinin o olduğu biliniyordu. S.S.Cox'un başkente varmasında kısa bir zaman önce başkan aleyhtarları tarafından büyük bir miting yapılmış ve senatör etkilenmeye çalışılmıştı. S.S.Cox'un senatör Henderson ile konuşmasından sonra senatörün açıklaması S.S.Cox'un ikna kabiliyetinin ve zekâsının ne denli güçlü olduğuna bir delildi. S.S Cox'un tavsiyeleri doğrultusunda mitingi düzenleyenlere bir çağrıda

⁸⁶ **Dictionary of American Biography**, (Edited by Allen Johnson & Dumas Malone), Vol.IV, New York 1964, s. 483.

⁸⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s. 96.

⁸⁸ Bu evin resmi için, bkz. Resim 10.

⁸⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 96.

⁹⁰ Lindsey, **a.g.e.** , s. 101.

bulunan Senatör kendi kendinin hâkimi olduğunu, kimsenin kendisini etkileyemeyeceğini ve kendi kararlarını kendisinin alabileceğini ifade ederek başkanın suçsuz olduğunu söylüyordu. Başkanın bu suçlamalardan kurtulmasının yanında S.S.Cox'un da bu konudaki başarısı dikkatlerden kaçmadı⁹¹.

1868 yılının Kasım ayında Samuel S.Cox partisi tarafından yeniden aday gösterildiğinde son kongre üyeliğinin üzerinden dört yıl geçmişti. Bu seçimde S.S.Cox popüler bir Cumhuriyetçi aday olan George Starr'a karşı 2680 oy farkla büyük bir zafer kazandı⁹². Daha önce sekiz yıl Ohio temsilcisi olan S.S.Cox bundan sonra New York'u temsil edecek ve İstanbul'da elçilik yapacağı günler hariç tutulduğunda bu görevi ölümüne kadar aralıksız yirmi yıl sürdürecekti.

Seçimin hemen ertesinde S.S.Cox eşiyile birlikte kongrenin açılışına kadar sürecek olan ikinci bir Avrupa seyahatine çıktı⁹³. Bu geziye bir sonraki bölümde kapsamlı olarak değinileceğinden dolayı şimdilik sadece kronolojik bilgi açısından burada ifade edilmek istendi.

Samuel S.Cox'un bir sonraki kongre üyeliği 1870 yılında geldi. Bu sefer S.S.Cox, New York Tribune gazetesinin editörü Horace Greeley ile yarışmış ve seçimi 1025 oy farkıyla kazanmıştı. Cox 4 Mart 1871 tarihinde, yasama yılına başlayan kırk ikinci kongrede, o güne kadar yapıla gelmiş olan kongre üyelerinin, bazı devlet memurlarının ve jüri üyelerinin yemin etme zorunluluğunun kaldırılması için büyük çaba gösterdi. Bu çabalarının sonucu olarak jüri üyeleri için yemin etme mecburiyeti kaldırılmakla beraber bu uygulamanın kongre üyeleri için aynen devam etmesine karar verildi. Bu uygulamanın tamamen kaldırılmasına şahit olabilmek için S.S.Cox'un 1884 yılına kadar beklemesi gerekecekti⁹⁴.

⁹¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 96,97.

⁹² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 98.

⁹³ Lindsey, **a.g.e.** , s. 109.

⁹⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 101.

Bir sonraki seçim yarışı 1872 sonbaharında başlamıştı. Fakat bu seçim kampanyası S.S.Cox için, tadacağı ikinci yenilgiyi hazırlıyordu. Normal şartlarda seçimi kazanmasına kesin gözüyle bakılan Cox yarışı rakibi Lyman Tremain karşısında önemli bir farkla kaybetti. Bu başarısızlık sonucunda bir kez daha politik kariyerinin sona erdiğini düşünen Cox, rakibinin başarısını da tebrik etmeyi ihmal etmeyerek büyük bir centilmenlik örneği gösterdi⁹⁵.

Politikanın yoğun günlerinden fırsat buldukları bir anda S.S.Cox eşiyile birlikte bir kez daha yurt dışına çıkmayı planladı. Fakat yaptığı hazırlıklar babasının hastalığı ve hemen ertesinde de ölümüyle yarıda kesildi. Babasını 18 Mayıs 1873 tarihinde kaybeden Cox'un bu geziden vazgeçmesinin asıl nedeni ise annesini yalnız bırakmak istememesiydi⁹⁶.

Doğuya yapacağı bu geziden vazgeçmesi öbür taraftan S.S.Cox'a yeniden kongre yolunu açacaktı. New York temsilcisi James Brooks'un ani ölümü üzerine boşalan sandalyesine S.S.Cox aday gösterildi. Böylelikle Aralık 1873'de kongrenin açılışında Cox da yerini aldı⁹⁷. Bu başarıyı *World* gazetesi okuyucularına şöyle duyuruyordu: "...*Büyük bir ticaret şehri onun ihtiyaçlarını anlayan birisi tarafından temsil edilmeli...S.S.Cox böyle bir temsilci olduğunu defalarca ispatlamıştır...onun seçimi ihtiyaç duyulan toplumsal reformlar için gerçek bir katkıdır....*"⁹⁸. Bu kongrede Cox, arkadaşları tarafından parti sözcüsü makamına aday gösterilse de o, şimdilik bu vazifeyi almak istemediğini söyledi. Aday olmamasına rağmen kendisine 2 oy verildi. Bu dönemde S.S.Cox, kongrenin dışişleri komisyonu üyeliğinde de bulundu.

Bir sonraki seçimde 10.334 oy fazlasıyla S.S.Cox yeniden üyeliğe seçildiğinde kırk dördüncü kongre ilk toplantısını Aralık 1875'te yaptı⁹⁹. Bu kongrenin üyeleri arasında bir kişi dikkat çekmektedir. İleriki yıllarda New York belediye başkanlığı da yapacak olan ve Sultan II. Abdülhamid ile yakın

⁹⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , ss.103-105.

⁹⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.108.

⁹⁷ White, **a.g.e.** , s. 363.

⁹⁸ Lindsey, **a.g.e.** , s.143.

⁹⁹ **Memorial Adresses**, s. 21.

dostluğuna ileride detaylıca değinilecek olan Abraham S.Hewitt Cox'un bu dönemde kongre arkadaşıydı.

Samuel S.Cox'un kırk beşinci kongre üyeliğine seçilmesi öncekilerden biraz farklı ve bir o kadar da onun politik başarısını tasdikler nitelikteydi. Çünkü onun aleyhine yalnızca 41 oy kullanılmıştı¹⁰⁰. Cox bu üyelik süresince ulusal sayım komitesinin başkanlığını yaptı ve onuncu nüfus sayımının bütçesinin meclisten geçmesinde büyük katkıları oldu. Aslında bütçeyi ve sayım taslağını başlı başına hazırlayan kişi oydu¹⁰¹. Bu sayım, tahıl rekoltesi, çeşitli yaş guruplarındaki meslek dağılımı, çalışma saatleri, kullanılan güç kaynakları vb. konulardaki istatistiki değerlerin tespit edilebilmesi amacıyla, Cox'un içine dahil ettiği parametrelerin sonucunda günümüz araştırmacıları için döneme ışık tutan önemli verileri sonuç verdi¹⁰². Amerikan tarihinin onuncu nüfus sayımı S.S.Cox'un İstanbul'da ilk günlerinde II. Abdülhamid ile arasında geçecek konuşmalara konu olacaktı. Bu konuya Cox'un elçilik yılları bahsinde detaylıca değinileceğinden şimdilik bu kadar bilgi ile yetinildi.

Samuel S.Cox 1878 yılındaki seçimle kırk altıncı kongreye 4581 ve 1880 yılındaki seçimde kırk yedinci kongreye 9863 oy fazlasıyla seçilerek kongre üyeliklerini devam ettirdi. Bu dönemde Cox, bir önceki yasama döneminde altına imza attığı nüfus sayımı konusuyla ilgilenmenin yanında Cankurtaran Servisi çalışanlarının mali durumlarının ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi konusunda önemli adımlar attı¹⁰³. Son seçiminin hemen ertesinde S.S.Cox 1881 yazında Avrupa ve Asya'yı kapsayan bir geziye daha çıktı¹⁰⁴. Bu onun doğuya yaptığı üçüncü geziydi. Bu gezi de tıpkı 1869 yılında yaptığı gezi gibi ayrı bir başlık altında inceleneceğinden burada kısaca bahsetmekle yetinildi.

1881 yazında başladığı geziyi tamamlayan S.S.Cox 1 Aralık tarihinde New York'a geri döndü. Bir sonraki yıl seçimlerde Cox 11317 oy farkla kırk

¹⁰⁰ **Memorial Adresses**, s. 22.

¹⁰¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 113.

¹⁰² Lindsey, **a.g.e.** s. 190.

¹⁰³ **Memorial Adresses**, s.23.

¹⁰⁴ White, **a.g.e.** , s. 364.

sekizinci kongre temsilciliğine seçildi¹⁰⁵. Bu dönemlerde o yine dışişleri komisyonu başkanlığı yaptı. 1880 ve 1883 yılları arasında Cox'un Amerikan dışişleri konusunda izlediği siyaset aktif ve biraz da saldırgandı. Rusya'da yaşanan Yahudi problemi onun ilgisini oldukça çekmişti. Onun bu mesele üzerindeki hassasiyeti alkışlarla karşılanmış ve hatta Amerika'nın Lyon (Fransa) konsolosundan bu konuda tebrik mektubu almıştı. "...Büyük bir Yahudi toplumunun seçtiği bir politikacı olarak benim vazifem olanları protesto etmektir..." diyen Cox, başkanı da Rusya'yı sert bir şekilde protesto etmesi ve Rusya'dan atılan Yahudilere Amerikan ordusunun kullandığı çadırlardan vererek yardım etme konusunda ikna etmeye çalıştı¹⁰⁶.

Bu yıllarda S.S.Cox kongre çalışmalarının ve politikanın dışında zamanının bir bölümü, başka uğraşlara ayırıyordu. 1883 yılının başlarında Washington'da New Hampshire Bulvarı üzerinde büyük bir ev satın aldı. Kongre çalışmalarından arta kalan zamanlarda konferanslar veriyor ve böylece bir miktar para kazanabiliyordu. Ayrıca 1881 gezisinden sonra kaleme aldığı iki kitabı da Cox için bir diğer önemli gelir kaynağı oldu¹⁰⁷.

Samuel S.Cox'un bir sonraki seçim başarısı 1884 yılında gerçekleşti. Bu başarı Demokrat bir başkanın zaferiyle aynı ana rastlamıştı¹⁰⁸. ABD'nin yeni başkanı Grover Cleveland olmuştu ve o Cox'u kongreden ayıracak önemli kararlara imza atacaktı.

3. Avrupa Gezileri

a. İkinci Avrupa Gezisi (1869)

1869 yılı Mart ayında kesinleşen seçim sonuçlarıyla yeniden kongreye seçilen Samuel S.Cox'un bu seçimin hemen ertesinde eşiyle birlikte bir Avrupa gezisine çıktığına yukarıda kısaca değinmiştik. Kongrenin açılacağı

¹⁰⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 126,127.

¹⁰⁶ Lindsey, **a.g.e.** , s. 194,195.

¹⁰⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s.202.

¹⁰⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.127.

zamana kadar geri dönmeyi planlayan Cox'u böyle bir karar almaya iten asıl neden karşılaştığı bazı sağlık sorunlarıydı. Akciğerlerinden kaynaklanan rahatsızlığından dolayı doktoru Amerika dışına çıkmasını tavsiye etmiş ve Akdeniz havasının kendisine iyi geleceğini söylemişti. Bu sefer, özellikle Filistin'e gitmeyi planlayan Cox, gezi için pek çok hazırlık yapmış, haritalar temin etmiş, doğu ve kültürü hakkında bazı kitaplar okumuştur. Fakat sağlık problemlerinin artması nedeniyle eşi ile İngiliz Doktor Henry Bennet tarafından ikna edildi ve geziyi kısa mesafeli turlarla tamamladı. Bu gezide kutsal topraklara kadar gidemeyen Cox ve eşi, gezilerini İspanya, Cezayir, Riviera, Korsika ve İtalya'yı görerek tamamlamak zorunda kaldılar. Yaşadığı sağlık sorunları ve hayal kırıklığına rağmen S.S.Cox edebi kişiliğini bir kez daha ortaya koydu ve gezi notlarını, kendi seçim bölgesi olan New York'un altıncı bölge seçmenlerine ithaf ettiği "*Search for Winter Sunbeams*" isimli kitabında topladı¹⁰⁹.

Bu gezi süresince S.S.Cox Monaco'yu görme fırsatı buldu. Orada onu oyun salonlarından (Casino) daha çok Monaco'nun doğal güzellikleri ve denizi etkiledi. Korsika'ya gittiklerinde karısı ve Doktor Bennett ile beraber adanın içlerindeki yüksek dağlara tırmanma imkânını buldular. Fransa'dan Cezayir'e geçmeleri onun Müslüman bir toplum ile ikinci defa karşılaşma fırsatıydı. S.S.Cox'un buralarda gözlemleyip kitabında aktardığına göre, yerel halkın sadece bir kısmı modern ve batı medeniyetine biraz yaklaşmış gibi görünse de çoğunluğu tembel ve göreni tiksindiren içki âlemlerine düşkün insanlardı. Fakat tüm bunlara rağmen bölgenin doğal güzellikleri muhteşemdi. İspanya'da bulunduğu günlerde Valensiya, Madrid, Toledo ve Malaga şehirlerini gezip boğa güreşi izleme imkânı buldu. Granada'da kendisine eşlik eden Amerikan elçisi John P.Hale ile birlikte bazı İspanyol Cumhuriyetçilerle konuşma fırsatı oldu ve onlara yıkılmak üzere olan monarşi yönetiminin yerini alacak federal cumhuriyete nasıl geçilebileceği hususunda bazı tavsiyelerde bulundu¹¹⁰. Kısacası günümüz ifadesiyle turistik bir geziye

* "Kış Güneşini Ararken"

¹⁰⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 99.

¹¹⁰ Samuel S.Cox, **A Search for Winter Sunbeams**, New York 1869 ss. 406-410, den naklen, Lindsey, **a.g.e.** , s. 207

çıkan S.S.Cox yazdığı eserle Amerikan kamuoyuna kültürel katkı sağlarken, aynı zamanda da XIX. yüzyılda ABD'nin ulusal çıkarlarına olumlu katkılar yapabilecek fırsatları da ihmal etmemiştir¹¹¹.

b. Üçüncü Avrupa Gezisi (1881)

Seçimlerin hemen ertesinde, yine kongrenin açılacağı vakte kadar olan yaklaşık yedi- sekiz aylık zamanı fırsat bilen S.S.Cox ve eşi doğuya yapacakları üçüncü gezi için yola çıktılar. Başlangıcı 1881 yılının bahar aylarına rastlayan bu gezi planlandığı itibariyle önceki iki gezilerinden daha uzun süreliydi. Gezi takriben sekiz ay sürdü ve bu gezi boyunca çift ondan fazla ülkeyi gezip görme fırsatı buldular. Bu gezi sonucunda S.S.Cox tekrar okuyucuları ile buluşuyor fakat daha öncekilerden farklı olarak bu gezinin sonunda iki kitap yayımlıyordu. *Arctic Sunbeams, or From Broadway to The Bosphorus, by Way of The North Cape** ve *Orient Sunbeams, or From The Porte to The Pyramids, by Way of Paletsine*** isimli kitaplar S.S.Cox'un sekiz ay süren bu gezisini özetliyordu¹¹².

Gezi güzergâhı boyunca S.S.Cox ve eşinin New York'tan sonraki ilk durağı Hollanda oldu. Buradan Almanya ve Danimarka üzerinden Norveç'e geçen Cox için burası, doğal güzellikleri bakımından o ana kadar Avrupa'da gördüğü en güzel yerdirdi. Yolculuk sırasında, 4 Temmuz günü Amerikanın bağımsızlık günü olması sebebiyle diğer yolculara bir konuşma yapmayı da ihmal etmedi. Norveç'ten sonra İsveç ve Finlandiya üzerinden Rusya'nın Petersburg şehrine varan Cox ve beraberindekilere o ana kadar ilk defa ciddi pasaport kontrolü Rus gümrüğünde yapıldı. Eşyaları arasında en fazla yer tutanlar Stockholm'den aldığı Amerikan gazeteleriydi. Moskova'yı da ziyaret eden Cox'un Rusya'da dikkatini en fazla çeken şey ise ülkenin sahip olduğu doğal zenginliklerdi. Moskova'dan güneye doğru yolculuk sırasında ülkenin sahip olduğu geniş ve verimli düzlükleri gören Cox, Amerika'nın sahip olduğu

¹¹¹ Bu dönemde İspanya ABD'nin çekişme içinde olduğu bir ülkedir.

* "Kutup Güneşi, ya da North Cape Üzerinden Broadway'den Boğaziçi'ne"

** "Doğu Güneşi, ya da Filistin Üzerinden Porte'den Piramitlere"

¹¹² Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.114

tarım makinelerinin Rusların elinde olması durumunda Rusların güçlü bir tarım üreticisi olacaklarını ve Amerika ile rekabet edebileceklerini düşündü.

Rusya'nın Odesa limanından İstanbul'a doğru hareket eden S.S.Cox dönemin ABD elçisi olan Lew Wallace tarafından karşılandı. Elçi S.S.Cox ve eşini Tarabya'da bulunan elçilik konutunda misafir etti. Elçi Wallace ile birlikte Rumelihisarı'ndaki Robert Koleji'ni ziyaret eden Cox burada tanışma fırsatı bulduğu Profesör Edwin A. Grosvenor ile birlikte İstanbul'un muhtelif yerlerini gezme imkânları oldu. İstanbul'u son kez otuz bir yıl önce görmüş olan Cox şehri çok değişmiş buldu¹¹³. Gerçekten de İstanbul tramvayı, boğazda yolcu taşıyan buharlı tekneleri, aydınlatılmış sokakları ve farklı dillerde çıkan onlarca gazetesiyse otuz yıl öncesinden çok farklıydı.

Samuel S.Cox'un İstanbul'da bulunduğu bu süre içerisinde kayda değer en önemli gelişme ABD elçisi L.Wallace ve elçilik personeli ile birlikte Sultan II. Abdülhamid'in huzuruna kabul edilmesidir. Bu kabul sırasında karşılaştığı Osmanlı paşalarının arasında Plevne kahramanı Osman Paşa da vardı. Tercüman Münir Bey kendisine O sırada Osmanlı Devleti'nin Washington elçisi olan Aristaki Bey'i sormuş ve "*iyi tanırım*" cevabından sonra Cox'a olan ilgisi ve hürmeti daha da artmıştı. İstanbul'da bulunduğu günler sırasında S.S.Cox'u en çok etkileyen İstanbul'un güzellikleri, modernleşmesi, köşkler, saraylar, boğaz, Sultan'ın huzuruna kabulü sırasındaki şatafatlı karşılamalar ve ikramlar değil, bizzat Sultan II. Abdülhamid'in kendisi ve şahsiyeti oldu. S.S.Cox ilk defa gördüğü Abdülhamid'den çok etkilenmiş ve onun hakkındaki fikirlerini özetle "*...Bu hükümdara (monark) hayranlığımı itiraf etmek isterim. O her yönden gerçek bir lider (kral)...*"¹¹⁴ diğerek ifade etti. Ayrıca S.S.Cox Sultan Abdülhamid'e karşı duyduğu bu yakın ilginin sonucunda, gezi sonrasında Washington'a geri döndüğünde Osmanlı elçisi Aristaki Bey aracılığıyla, bu gezi ile alakalı

¹¹³ Samuel S.Cox, **Orient Sunbeams, or From the Porte to The Pyramids by Way of Paletsine**, New York 1882, ss. 1-7 den naklen, Lindsey, **a.g.e.** , s. 211

¹¹⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (B.O.A.), **Hariciye Siyasi (HR.SYS)**, Dosya No:57, Belge No:34.

kaleme aldığı eserini takdim etmek ve Abdülhamid'in bir resmine sahip olmak istediğini belirtti¹¹⁵.

İstanbul'dan başka Bursa da bu gezide Samuel S.Cox'un ziyaret ettiği Osmanlı şehirleri arasındadır. 4 Temmuz 1881 tarihinde bir arkadaşına Beyrut'tan gönderdiği bir mektupta detaylıca bahsettiği Bursa, ipeği, çeşmeleri, hamamları ve meyveleri ile ona Asya'da seyahat etmenin mistik havasını tattıran bir şehirdi. Sabahın erken saatlerinde ellerinde meyve sepetleri ve yanlarında deve katarlarıyla pazara gelen insanlar onu çok etkilemişti¹¹⁶.

İstanbul'dan sonra buharlı bir Rus gemisiyle Rodos adası ve sonrasında Mersin'e uğrayan kabile, burada Aziz Paul'un doğum yeri olan Tarsus'a da uğradılar. Beyrut'ta limana çıkan kafilenin bir sonraki durağı Şam'dır. Hayal ettiğinden farklı, susuz ve ağaçsız bir şehir olarak bulduğu Kudüs'ü ziyaret ettikten sonra sırasıyla İskenderiye ve Kahire, çiftin bir sonraki duraklarıydı. Mısır'da Keops'un büyük piramidini gezerken ıslak zeminde ayağı kayan ve derin bir su kuyusuna düşmekten son anda kurtulan Cox, eşinin ve arkadaşlarının korkulu bakışları arasında esprili kişiliğini bir kez daha belli ederek "*...Neredeyse New York'un altıncı seçim bölgesinde (bir kongre üyesinin kaybından dolayı) bir yer boşalacaktı...*"¹¹⁷ diyerek korkusunu bastırmaya çalışıyordu.

Mısır S.S.Cox'un 1881 yılında yaptığı gezinin son halkası oldu. Buradan gemi ile New York'a ve kongre yaşamına geri döndü.

¹¹⁵ B.O.A., **HR.SYS**, Dosya No:68, Belge No:45.

¹¹⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.121,123.

¹¹⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s. 213.

II. İSTANBUL ELÇİLİK YILLARI (1885-1886)

A. DÖNEMİN OSMANLI-AMERİKAN İLİŞKİLERİ

Bu çalışma Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin başlangıç ve gelişim sürecinin incelenmesini amaçlamadığından sadece iki ülke arasındaki münasebetlerin tarihinde ön plana çıkan olaylara temas edilecektir. Bu bölümde asıl amaçlanan S.S.Cox'un elçilik yaptığı döneme kadar karşılıklı ilişkilerin seyrini görebilmektedir. Bu sayede S.S.Cox'un elçilik faaliyetlerini daha kolay yorumlamak mümkün olacaktır.

1. Siyasi İlişkiler

XVIII. Yüzyılın sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri'nin hem ticari hem de siyasi olarak uluslararası arenada kendine bir yer edindiği dönemde Osmanlı Devleti çoktan gerileme dönemine girmiş bulunuyordu¹¹⁸. ABD, Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıl boyunca kendinden çok söz ettiren bir ülke olarak görünmemektedir. ABD'nin XIX. yüzyılda dünya siyaset arenasına çıkmamış bir devlet olarak bilinmesi, Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti ile ilişkilerinin yoğunluğuna ve sahip oldukları nüfuza bakıldığında doğru bir yargıdır¹¹⁹.

Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki ilk ilişkiler ABD'nin 1776'da bağımsızlığını kazanmasından hemen sonra başlamıştır. XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde ilerlemeye başlayan münasebetlerde itici güç ticari faaliyetler olmuştur. İki ülke arasındaki mesafenin uzaklığı ilişkilerin gelişimini olumsuz etkilese de tüccarların faaliyetleri devlet adamlarını cesaretlendirmiştir. Mekânsal uzaklık, getirdiği ekstra maliyetle de ABD'nin diplomatik girişimler yapmasına engel teşkil etmiştir¹²⁰. Bununla birlikte ilişkilerin tesisi için

¹¹⁸ Köprülü, **a.g.m.** , s. 927.

¹¹⁹ İlber Ortaylı, **Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler 1**, Ankara 2000, s. 321

¹²⁰ Çağrı Erhan, "Osmanlı- Amerikan İlişkilerinin Başlangıcında Temel Faktörler", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç, Türk Tarih Kurumu Sempozyuma Sunulan Tebliğler (15-17 Ekim 1997)**, Ankara 1999, s. 21,25,26.

öncelikli olarak Osmanlı Devleti'nin değil, ABD'nin çaba gösterdiği bir gerçektir¹²¹.

ABD'nin Osmanlı Devletine yakınlaşma çabalarında pek çok neden vardır. Fakat bunların ortak yönü ticari beklentilerden kaynaklanıyor olmasıdır. Devletlerarası platformda Avrupa sorunlarından uzak kalmaya gayret eden ABD'nin¹²² ticari sahada gösterdiği var oluş çabası onu başta İngiltere olmak üzere pek çok Avrupa ülkesiyle karşı karşıya getirmiştir. Doğu Atlantik ve Akdeniz ticaretinde söz sahibi olmak isteyen ABD'li tüccarların baskısıyla Osmanlı Devleti ile ABD arasında bir yakınlaşma zemini oluşmuştur. Yakın Doğu, Balkanlar ve Karadeniz Bölgelerini kapsayan bir alanda çıkar arayışında olan ABD'yi, bölgenin gelişmelerini yakından takip edebilme ihtiyacı, diplomatik yapılanmaya teşvik eden bir diğer etkidir¹²³. İngilizlerin Karadeniz ticaretinde tek söz sahibi olmasını engellemeye çalışan Rusya'nın ABD lehine sürdürdüğü diplomatik girişimlerde yadsınamaz¹²⁴.

Diplomatik ilişkilerin zayıflığı ise iki ülke arasındaki ticaretin gelişmesine engel olmamıştır. Kahve, pamuk ve baharat gibi ürünler taşıyan gemiler Ege ve Akdeniz'deki Osmanlı limanlarıyla sürekli ticaret yapmışlardır¹²⁵.

ABD'nin Osmanlı Devleti ile herhangi bir anlaşma yapmadan İzmir'e konsolos olarak atadıkları W.Steward (1802) ve Baltimor'lu Sloane'ı (1808) Osmanlı Devleti tanımamış ve Amerikan vatandaşları bu dönemdeki ticaretlerini İngiliz konsolosları aracılığı ile yürütmüşlerdir¹²⁶. ABD'nin ticari alanda yakaladığı başarı ise Osmanlı Devletinin ABD'ye uzak durmasına

¹²¹ Fahir Armaoğlu, **Belgelerle Türk Amerikan Münasebetleri**, Ankara 1991, s.1.

¹²² ABD Başkanı James Monroe tarafından 2 Aralık 1823'te kongreye yollanan ve daha sonra Monroe Doktrini olarak anılacak mesajında, ABD'nin Avrupa devletlerinin sorunlarıyla hiçbir ilişkisinin bulunmadığı ve bu devletlerin de Amerika kıtasının sorunlarına karışmaması gerektiğini dile getirmiştir.

¹²³ Erhan, **a.g.m.**, s. 24

¹²⁴ Ali Kemal Sunman, "Türk Amerikan Dostluğunun Tarihi", **Resimli Tarih Mecmuası**, Sayı:12 (Aralık 1950), s. 457.

¹²⁵ Mustafa Aydın & Çağrı Erhan (Editors), **Turkish-American Relations Past, Present and Future**, London&New York 2004, s. 5.

¹²⁶ Köprülü, **a.g.m.** , s. 929,930.

neden olmuştur. 1800'lerin başında Osmanlı Devleti'nde temel kanı, yapılacak resmi bir anlaşmadan ABD tarafının daha karlı çıkacağı düşüncesidir ve bu diplomatik ilişkilerin yavaş ilerlemesine neden olmuştur¹²⁷.

Nihayet karşılıklı müzakerelerden sonra 1830 yılında imzalanan bir anlaşma ile ilişkiler resmîyet kazanmıştır. Anlaşmadan 1 yıl sonra ABD'nin Osmanlı Devletine elçi ataması, bununla birlikte Washington'a Türk elçisinin otuz altı yıl sonra gönderilmesi ABD tarafının bu münasebetten beklentilerinin ne kadar fazla olduğunun delili kabul edilebilir. Savunacak bir çıkarı olmadığından Osmanlı Devleti 1867'ye kadar Washington'a bir elçi göndermeyi düşünmemiştir. İlk Osmanlı elçisi Blacque Bey'in gönderilmesinin temelinde yatan ise karşılıklı yakınlaşmadan öte Osmanlı Devletinin siyasi ve askeri gereksinimleridir¹²⁸.

Diplomatik ilişkilerin başladığı 1830 yılından S.S. Cox'un elçi olarak atandığı 1885'e gelinceye kadar Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin şekillenmesinde ön plana çıkan etmenleri iki grupta incelemek doğru olacaktır. Yaşanan gelişmelerin bazıları iki ülkeyi birbirine yakınlaştırırken bazıları da ilişkilerin yavaşlamasına yol açmıştır.

Monroe doktrini ile belirlenen ABD dış siyaseti Osmanlı Devleti ile ABD'yi yakınlaştıran sebeplerden birisidir. Avrupa ve Osmanlı iç işlerine karışmaktan uzak duran ABD Osmanlı tarafından güvenilir dost kabul edilmiştir. ABD'nin 1861 -1865 yılları arasında yaşadığı iç savaş süresince Osmanlı Devleti'nin birliğin devamı yönünde izlediği politika, ABD tarafından takdirle karşılanmıştır¹²⁹. 1848'de Avusturya İmparatorluğu yönetimine karşı kalkıştıkları başarısız ayaklanmadan sonra pek çok sayıda Macar, mülteci olarak çeşitli Avrupa ülkelerine sığınmıştı. Avusturya ordusundan kaçan 80'e kadar Macar mültecinin Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmesi ve hayatlarının güvence altına alınması Osmanlı Devleti'ne ABD kamuoyunda

¹²⁷ Erhan, **a.g.m.**, s. 30

¹²⁸ Orhan Koloğlu, "200 Yıllık İlişkilerin Resmi Olmayan Tarihi Türkle Amerikalı'nın Tanışması", **Tarih ve Toplum**, Cilt:28, Sayı:163, s. 18,24.

¹²⁹ Akdes Nimet Kurat, **Türk-Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış**, Ankara 1959, s.30,31.

büyük bir itibar kazandırdı¹³⁰. Mültecilerin Rusya tarafından yapılan baskılara rağmen iade edilmemesi Amerika'da Osmanlı ve Türkler aleyhindeki menfi imajın biraz da olsun giderilmesini sağladı.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin iç problemleri iki ülke arasındaki ilişkilerin olumsuz etkilenmesine neden oldu. 1867 Girit isyanı, 1875-1876 Bulgaristan isyanı ve Ermeni sorununun gelişme sürecinde müdahil olan Amerikalılardan dolayı diplomatik sıkıntılar yaşandı. Girit'te Amerikan konsolosu William J. Stillman'ın Osmanlı yönetimine karşı başlatılan isyanda aktif rol oynadı. Bulgar isyanının fikri zeminini Amerikalı misyonerler ve Robert Kolej mezunları tarafından hazırlandı. Ayrıca Ermeni milliyetçiliğine ve ilk Ermeni isyanlarına misyonerlerin ve ABD konsoloslarının doğrudan etkisi Osmanlı nezdinde ABD'ye büyük güven kaybetti¹³¹.

S.S. Cox'un elçilik günlerinde iki ülke arasındaki ilişkilerde ön plana çıkan gerçek, görünen sorunsuzluğun ardında yaşanan gizli bir mücadeledir. Osmanlı Devleti ABD ile ilişkilerinde problem yaşamak istememesine rağmen misyonerler ve diplomatların faaliyetlerinden rahatsızlık duymuştur. ABD'nin etkinliğini azaltmak için çözümün misyonerliğin engellenmesinde bulunması ise XIX. yüzyılın sonlarına doğru ikili ilişkilerde yaşanan problemlerin temel nedenini oluşturmuştur.

2. Ticari İlişkiler

Bir önceki bölümde de ele alındığı gibi Osmanlı-ABD ilişkileri, ABD'nin Akdeniz ticaretinde söz sahibi olabilmesi için Osmanlı Devleti ile resmi temasa geçme zorunluluğundan kaynaklandı. Yani denilebilir ki, iki ülke arasındaki ilişkilerin kuruluşunda temel faktör ticaretti¹³².

Amerikalı tüccarların Osmanlı mallarıyla tanışması İngiliz tüccarlar aracılığı ile oldu. Amerikan bayrağını taşıyan ilk gemi, İzmir'e 1757 yılında

¹³⁰ Cevdet Paşa, **Tezakir**, (Yay. Cavid Baysun), Ankara 1953, s.12

¹³¹ Aydın & Erhan, **a.g.e.**, s.18.

¹³² Nurdan Şafak, **Osmanlı-Amerikan İlişkileri**, İstanbul 2003, s. 98.

geldi. Bu tarihe kadar Amerikalılar Türk mallarını İngilizler aracılığı ile tanıyorlardı. Bu tarihten sonra İzmir limanı ABD ticaret gemilerinin en büyük antrepo haline geldi¹³³. Bu dönemde Amerika'nın Osmanlı limanlarından aldığı mallar başında pamuk, yün, zamk-ı Arabî, sünger, halı ve afyon bulunuyordu¹³⁴.

Amerikalıların Türk limanlarında daha güvenli ve karlı ticaret yapma ihtiyacından doğan diplomatik ilişkilerin 1800'lerden itibaren tesis edilmesine çalışılsa da bunda başarılı olunamadığını ifade edilmişti. Bu tarihte Amerikan tüccarları bir İngiliz şirketi olan Levant Company himayesinde faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Amerikalıların Levant Company ile aralarında çıkan anlaşmazlıktan dolayı zarara uğramalarıyla Osmanlı Devleti ile bir anlaşma yapılması daha da gerekli hale geldi. Zaten iki ülke arasında bir ticaret anlaşması olmaması keyfi gümrük vergilerinin alınmasına neden olmaktaydı. Mevcut şartlarda Avrupalı tüccarlar ile rekabet imkânı bulamayacak olan Amerikalılardan David Offley'in sayesinde, İzmir gümrük dairesiyle bir anlaşma yapılabildi¹³⁵.

Amerikalıların ticarete yeni bir döneme girmeleri 1830'da imzalanan ticaret anlaşması ile oldu. Anlaşma ile "*En ziyade müsaadeye mazhar*" devlet statüsünü kazanan ABD'nin sahip olduğu haklarla ticari faaliyetlerinde önemli bir artış oldu. Zaten 1830 ticaret anlaşmasına kadar geçen sürede Osmanlı-ABD ticaret hacmi milyon dolara erişmişti. 1816'da 8, 1823'te 18, 1825'te 22, 1828'de 28 ve 1830 yılında da 32 amerikan gemisi İzmir'e gelmişti¹³⁶. Anlaşma ile ticari faaliyetler birdenbire artma eğilimine girdi. 1832'de İzmir'e gelen gemilerin sayısı 46'ya çıktı. O sene ihraç olunan ticaret mallarının

¹³³ Erhan, **a.g.m.** , s.22. ; Samuel S.Cox'un Yıldız Sarayı'na kabul edildiğinde gördüğü halılardan İzmir halısı diye bahsetmesi İzmir'in ne kadar önemli bir ticaret kenti olduğunu göstermektedir. bkz. Samuel S.Cox, **Diversions of a Diplomat in Turkey**, New York 1887, s. 18

¹³⁴ Köprülü, **a.g.m.** , s. 930.

¹³⁵ Şafak, **a.g.e.** , s. 99.

¹³⁶ Köprülü, **a.g.m.** , s. 933.

arasında 655 sandık afyon, 4165 balya yün, 2800 adet deri ve önemli miktarlarda incir, üzüm, tuz, ceviz, bakır ve şarap vardı¹³⁷.

ABD ve Osmanlı Devleti arasında 1862 yılında imzalanan yeni bir ticaret ve dostluk anlaşması ile ticari faaliyetler yeni bir ivme kazandı. Bu anlaşmada ABD'ye tanınan en imtiyazlı devlet hakkı aynen kalıyor ve ihracat vergisi kademeli olarak %8'den %1'e çekiliyordu¹³⁸.

1877 ve 1878 Osmanlı Rus Harbi döneminde, ABD'nin Osmanlı ile olan ticaretinde ciddi bir artış oldu. ABD'nin Osmanlı Devleti'ne ateşli silah ve cephane satışını yasaklayan anlaşma hükmünün de kaldırılmış olmasıyla Osmanlı Devleti ABD'den büyük miktarlarda askeri mühimmat satın aldı. Savaş dönemindeki bu yoğun ticaret, savaşın sona ermesinden sonra devam etmedi. Bu dönemde daha çok makine yağı gibi yan ürünlerin alımı yapıldı¹³⁹.

İki devlet arasındaki ticari faaliyetlerin gelişmesinde etkili olan bir diğer faktör misyonerlik çalışmaları oldu. Ticari bir amaç taşımaları da misyonerler bilinçli ya da bilinçsiz Osmanlı toplumunda Amerikan ticaret mallarına ihtiyacın artmasına neden oldular. ABD'den getirilen ve Osmanlı vatandaşları tarafından oldukça rağbet gören dikiş makinesi, mutfak eşyası ve basit el aletleri gibi eşyalar Osmanlı Devleti'nde Amerikan tarzı hayatı yaygınlaştırırken dolaylı olarak da ticaret hacmini arttırdı¹⁴⁰.

1873'lerden sonra başlayan ekonomik durgunluk Osmanlı ihracatını da olumsuz etkiledi. Bu dönemde Osmanlı Devleti ticari açığını kapamak için yeni düzenlemeler yapmak zorunda kaldı. 1874 ve 1883 yıllarında vergi oranı mali açıklar nedeniyle %20 ye çıkarıldı. ABD Hükümeti bu kararı kabul etmesine rağmen karar Avrupa devletlerinin baskısıyla uygulamaya

¹³⁷ Kurat, **a.g.e.** , s. 10.

¹³⁸ Köprülü, **a.g.m.** , s. 934.

¹³⁹ Köprülü, **a.g.m.** , s.935,936.

¹⁴⁰ Leland James Gordon, **American Relations with Turkey-1830-1930, An Economic Interpretation**, Philadelphia 1932, s. 244.

koyulmamıştır. Sadece ABD'ye özel uygulamak istense de ABD tarafı bu kararı reddetmiştir¹⁴¹.

S.S. Cox'un elçilik yaptığı dönemde Bâb-ı âlî yeni bir vergi düzenlemesi yapmak için ABD Hükümetine başvurdu. Hariciye Nazırı Arifi Paşa tarafından 3 Ekim 1885 tarihinde S.S Cox'a gönderilen bir mektupta mevcut vergi tarifesinin değiştirilmesi ile ilgili görüşmeler için başkonsolosun davet edildiği bildirildi. Bu mektuba verdiği cevapta Cox, daha önce de görüşmeler yapıldığını ve mevcut Amerikan Hükümetinin yeni ekonomi yaklaşımlarıyla tarifede bazı değişiklikler yapılabileceğini bildirdi. Ayrıca kendisinin bu konuda yetkisiz olduğunu ekleyen Cox iki ülke arasında yeni bir anlaşma yapılmasının gerekli olduğunu ve ön görüşmeler için bakanlığından izin talep edeceğini söyledi. Fakat bu hususta herhangi bir gelişme olmadı¹⁴².

S.S. Cox'un elçilik dönemi ayrıca Osmanlı Devleti ve Amerika arasındaki ticaretin gerilediği dönem oldu. Avrupa devletleriyle yaşadığı problemlerden dolayı Almanya'ya yaklaşan Osmanlı Devleti'nin ABD ile olan ticareti de zamanla önemini yitirmeye başladı. Ayrıca 1885'lerde karşılaşılan ekonomik sıkıntılar nedeniyle ABD'den ithal edilen malların ücretinin ödenememesi ve yaşanan hukuki çıkmazlar, ABD'nin Osmanlı'ya yaptığı ihracatı olumsuz etkileyen diğer nedenler oldu¹⁴³.

3. Askeri İlişkiler

Amerika Birleşik Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne yakınlaşmaya çalıştığı bir zamanda Osmanlı donanmasının 1827 Navarin'de Rus, İngiliz ve Fransız donanmaları tarafından yok edilmesi Osmanlı'nın ABD'ye karşı yaklaşımında önemli değişikliklere neden oldu. Ticari münasebetlerde menfaat görmediği için ABD ile anlaşma yapmaya sıcak bakmayan Osmanlı Devlet adamları, donanmanın yeniden inşa edilebilmesi için ABD'nin teknik

¹⁴¹ Şafak, a.g.e. , s. 100.

¹⁴² **Papers Relating to The Foreign Relations of the United States, Transmitted to the Congress, with the Annual Message of the President, December 8, 1885,** Washington D.C. 1886, s. 870,871

¹⁴³ Şafak, a.g.e. , s. 115.

imkânlarından faydalanabileceği düşüncesiyle bir anlaşma yapılabileceği kanaatine vardılar.

Önceki bölümde de değindiğimiz 1830 Ticaret Anlaşması imzalanırken Türk tarafının ısrarıyla anlaşmaya koyulan gizli bir madde iki ülke arasındaki askeri ilişkilerin başlangıcı kabul edilmelidir.

Anlaşmanın gizli maddesinde Amerika'da Osmanlı Devleti için savaş gemilerinin inşa çalışmalarına, gerektiğinde de Osmanlı tersanelerinde yapılacak gemiler için malzeme temin edilmesine izin veriliyordu. Fakat bu gizli madde ABD senatosu tarafından reddedildi. Bu maddeden dolayı gerilen ilişkileri yumuşatan ABD'nin ilk diplomatik temsilcisi David Porter oldu. Kendisi de bir gemi inşa mühendisi olan Porter'in gayretleriyle Amerikan savaş gemilerinin satın alınmasının yanında Türk tersanelerinde Amerikalılarca gemi inşa edilmeye başlandı. Haliç ve Aynalıkavak tersanelerinde Amerikalı mühendis Henry Eckford gözetimindeki bir ekip yerli üretim Amerikan gemilerini Osmanlı Donanması'na kazandırmaktaydı¹⁴⁴.

1830 anlaşmasıyla ABD ticaret gemileri boğazlardan geçme ve Karadeniz'e çıkma hakkını elde etmişlerdi. Bu durum ABD savaş gemileri için geçerli değildi. Boğazlardan geçişi düzenleyen uluslar arası sözleşmelere taraf olmayan ABD savaş gemilerinin İstanbul'a kadar gelmesi Bâb-ı âlî'nin özel izniyle mümkün olmaktadır¹⁴⁵. ABD gemilerine mahsus bu uygulama Osmanlı Devleti'nin ABD'ye karşı duyduğu güvenin sonucuydu. Dostane amaçlarla veya ticari faaliyetlerini ve vatandaşlarını korumak amacıyla Türk sularında bulunan harp gemileri Osmanlı Devleti'nde herhangi bir rahatsızlık uyandırmadı. Bununla birlikte, yüzyılın sonlarına doğru Türk sularına hareket eden gemilerin bir amacı da tehdit unsuru olarak Bâb-ı âlî üzerinde baskı kurmaktı¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Kurat, **a.g.e.** , ss. 14-19.

¹⁴⁵ Aydın & Erhan, **a.g.e.** , s. 9.

¹⁴⁶ B.O.A., **HR.SYS**, Dosya No:70, Belge No:17.

Osmanlı Devleti'nin ABD ile askeri ilişkilerinde asıl ağırlık silah satın alımında oldu. Osmanlı Devleti'nin ABD'den ilk defa ne zaman silah satın aldığı ile ilgili kesin bir delil olmasa da bunun ABD iç savaşının sona ermesinden sonra, yani 1865'ten sonra olduğu söylenilebilir. 1869 yılında Washington elçisi Blacque Bey aracılığı ile iç savaştan arta kalan 114 bin tüfek satın alındı. 1872'de ABD'den satın alınan adet Martini-Henry tüfeklerinin adedi 200.000'dir¹⁴⁷. 1873 yılında Azaryan Kumpayası'ndan satın alınan Martini Henry tüfeklerinin ücretinin ödenmesi için %10 yıllık faizle bir kredi şirketten altı yüz bin lira borç alındı¹⁴⁸. 1880'lere gelindiğinde yaşanan ekonomik problemlerden dolayı satın alınan tüfek ya da askeri teçhizatın ücretinin ödenmesinde gecikmeler oldu. Bu dönemde Osmanlı ABD arasındaki anlaşmazlıkların çoğu silah ticaretindeki meselelerden dolayı yaşandı. Çoğu zaman Osmanlı Devleti'nin sipariş verdiği silahların paralarını ödeyemediği oldu. Hatta Osmanlı Devleti silah tüccarlarına olan borçlarına karşılık bazı şehirlerinin hayvan gelirlerini bile teminat göstermek zorunda kaldı¹⁴⁹.

Bu dönemde en fazla ticaret *Martini Henry* ve *Providence Tool* şirketleriyle yapıldı. Osmanlı arşivi bu şirketlerle yapılan sözleşme veya mâli anlaşmazlıktan dolayı ortaya çıkan hukuki meselelerle ilgili yüzlerce belgeye sahiptir¹⁵⁰. ABD ile silah ticareti Osmanlı Devleti ile Almanya yakınlaşmasından sonra gerileme sürecine girdi. Almanya ile yapılacak ticaretten sonra Martini Henry'lerin yerini Alman yapımı *Mauser*'ler alacaktı.

¹⁴⁷ Şafak, **a.g.e.** , s. 137.

¹⁴⁸ Ahmet Lütfi Efendi, **Vekâyi-Nâme**, Türk Tarih Kurumu Yayını, XIV, s.43.

¹⁴⁹ Şafak, **a.g.e.** , s. 143.

¹⁵⁰ BOA, **İrade Tasnifi Hariciye (İ.HR)**, Dosya No: 337, Belge No:21740; **Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)**, Dosya No: 4, Belge No:64; Dosya No:5, Belge No:92.

B. S.S.COX'UN İSTANBUL'A ELÇİ OLARAK ATANMASI

1. Atanması ve İstanbul'a Varışı

1884 seçimlerinde Demokratların başarısı S.S.Cox'u bir kez daha kongreye taşıdı. Demokrat aday Grover Cleveland'ın başkanlığa seçilmesine en fazla sevinenlerden birisi de S.S.Cox oldu. Cox'un yeni başkanla şahsi ve eskiye dayanan bir dostlukları vardı¹⁵¹. Yeni başkanın ilk kararlarından bir tanesi de ABD İstanbul elçiliği görevi için S.S.Cox'a teklif götürmek oldu. Başkan Cleveland için bu görevde onu düşünmesi için pek çok neden vardı. Cox'un yıllarca hizmet ettiği kongreden kazanmış olduğu tecrübesinin yanında, daha önce iki kez İstanbul'da bulunmuş olması ve yaptığı geziler sayesinde doğu toplumları ve kültürü hakkında küçümsenmeyecek bilgi birikimine sahip olması onun bu göreve seçilmesindeki diğer nedenlerdi. Ayrıca 1881 yılında yapmış olduğu gezide Osmanlı Padişahı Sultan II. Abdülhamid ile görüşmüş olması ve sultana duyduğu sempatinin herkes tarafından biliniyor olması başkanı bu teklifte cesaretlendiren sebepler arasındaydı. S.S.Cox politik birikiminin yanında diplomatik tecrübeden de tamamen yoksun sayılmazdı. En azından kongrenin dışişleri komisyonlarında defalarca üye ve başkanlık görevini yapmış ve ülkesinin dış politikasının belirlenmesinde önemli kararların altında imzası olmuştu.

Yapılan bu teklifi kabul eden S.S.Cox böylece kongre üyeliğinden istifa ederek yeni görevine başlamak için hazırlıklara başlamış oldu. Son elçi Lewis Wallace'nin dört yıldır sürdürdüğü görevine son verilmesiyle¹⁵², S.S.Cox 25 Mart 1885 tarihinde ABD'nin İstanbul (orta)¹⁵³ elçiliğine resmen atanmış oldu.¹⁵⁴

¹⁵¹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 127.

¹⁵² B.O.A. , **Hariciye Nezareti Tercüme Odası, (HR. TO)**, Dosya No: 148, Belge No: 45.

¹⁵³ Osmanlı Devleti'nde elçiler "büyük elçi", "orta elçi", "mukim elçi", "küçük elçi", ve "maslahatgüzar" olmak üzere çeşitli sınıflara ayrılmaktaydı. Bu sınıflandırmada temel ölçütler, elçilerin temsil ettikleri devletin o anda Osmanlı Devleti nezdinde sahip oldukları saygınlık ve bu devletlerin, Osmanlı Devleti'ne göndermiş olduğu elçilerin sınıflarıydı Hadiye Tuncer, Hüner Tuncer, **Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler**, Ankara 1997, s.19; ABD diplomatik olarak, "mukim elçi" seviyesinin değiştirildiği Eylül 1882'den beri

S.S.Cox'un bu teklifi kabul etmesinde kendince geçerli nedenleri vardı. Böyle bir değişikliği istemenin asıl nedeni Cox'un kongre çalışmalarının ve politikanın yorucu ve stresli ortamından uzaklaşmayı arzu etmesiydi. Otuz yıl boyunca siyasetin içinde olmuş ve artık kısır çekişmelerden ve tartışmalardan bunalmıştı. Sık sık, kongreye yeni katılan temsilcilerin kendisine karşı olan saygısızca tavırlarından şikayetçi oluyordu. Bir arkadaşına yazdığı bir mektupta, eskiden dışişleri komisyonunda Cumhuriyetçi üyelerin bile kendisine hürmet ettiğini, fakat yeni katılan üyeleri yönlendirmede ve yönetmekte aciz kaldığını ifade etmişti.¹⁵⁵ Kongrede yapacağı artık pek fazla işinin kalmadığı ve orada burada takılmayı da alsın kabullenemeyeceğini düşünüyordu.¹⁵⁶ İstanbul'a gitmeyi "*mühim bir makamı terk etmeye*" tercih etmesindeki bir başka neden yaşadığı sağlık sorunlarıydı. Uzun zamandır sorunum problemi yaşamaktaydı ve politikanın sıkıcı havasından uzak kalarak İstanbul'un güzel atmosferinde dinlenme olanağı bulabileceğini düşünüyordu. Ayrıca Sultan II. Abdülhamid'in yanında çalışma fırsatının her zaman bulunamayacağını ve bunun kendisine gurur vereceğini yakın dostları ile paylaşmıştı¹⁵⁷.

Her ne kadar gitmeyi kabul etse de gidip gitmeme hususunda bazı tereddütleri olmuştu. Tayin kararının hemen ertesinde bir arkadaşına Washington'dan yazdığı bir mektupta, bazen vazgeçmeyi düşündüğünü ve ülkesinden ayrılmanın kendisine çok zor geleceğini söylemişti. Yine aynı mektupta "*... kongrenin çetrefilli ortamından uzaklaşmak bana çok iyi gelecek...*"¹⁵⁸ diyerek kararından vazgeçmeyi düşünmediğinin sinyallerini vermişti. Tahminlerime göre aslında Cox'u bu tereddüde sürükleyen asıl neden alışık olduğu kongre yaşamından kopmak istememesiydi. Her ne kadar bu hayattan usandığını ifade etse de ABD'nin devlet meselelerine bu

"orta elçi" seviyesinde temsil ediliyordu,bkz. B.O.A., **İ.HR**, Dosya No:336, Belge No:21667

¹⁵⁴ B.O.A. ,**HR. SYS**, Dosya No:59, Belge No:6; **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:51; **HR.TO**,Dosya No:116, Belge No:52; Dosya No:116, Belge No:53; **İ.HR**, Dosya No:297, Belge No:18780, 18798; Dosya No:298, Belge No:18887

¹⁵⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 128.

¹⁵⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 129.

¹⁵⁷ Cox'un dostlarından (ehıbbâsından) birine yazdığı mektup için, B.O.A. , **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:56.

¹⁵⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s.129.

kadar ilgili ve çalışmalarıyla sürekli halkına hizmet etmeye çalışan birinin bir anda bu yaşamdan uzaklaşması kolay görünmüyordu. Genç üyelere hiçbir şekilde güvenmiyordu ve elçilik görevi süresince mevcut kanunlardan dolayı yasama çalışmalarına etki edemeyecek ve alınan kararları da eleştiremeyecekti¹⁵⁹. Bu nedenden dolayı ve bir anda arka planda kalma endişeni duyması kuvvetle muhtemeldir. Zaten bu görevi kabul ederek kendini tamamen politikadan soyutlamadığını da düşünüyordu. İstanbul'da göreve başlamasının ardından 10 Eylül tarihinde bir arkadaşına göndermiş olduğu bir mektupta diplomat olmakla kendisini ülkesinin siyasi meselelerinden tamamen kopmuş sayamayacağını ve mevcut yönetime tavsiyelerinin gizlice süreceğini ifade etmekteydi¹⁶⁰. Tüm bunlara rağmen atama teklifinin yeni başkanın doğrudan kendisinden gelmesi ve ABD senatosunun bu teklifi tereddütsüz onaylayarak kendisini onurlandırması aldığı kararın arkasında durmasında onu destekleyen başka etmenlerdendi.

Tüm bu gelişmelerin yanında Cox'un teklifi kabul ederek İstanbul'a elçi olarak atanması kongrede ve sevenleri arasında şaşkınlığa ve infiale neden oldu. Başta yakın dostu Abram S. Hewitt¹⁶¹ olmak üzere pek kongre üyesi ve seçmen Cox'u bu kararından geri döndürmek ve İstanbul'a gitmesini engellemek için büyük çaba gösterdiler¹⁶². Hatta New York'taki seçmenlerinden A.S.Hewitt'in organize ettiği kalabalık bir grup başkent Washington'a gelerek kendisini ikna etmeye çalıştıysa da Cox kalmak niyetinde olmadığını, kararının kesin olduğunu beyan ederek bu çabaları sonuçsuz bıraktı.¹⁶³

¹⁵⁹ Zamanın mevcut yasalarına göre ABD diplomatik temsilcilerinin kongre üyelerinin konuşmalarını eleştirmek ve kongrede alınan kararlarla ilgili dışişleri bakanına şikayette bulunmaları yasaklanmıştı. John W.Foster, **The Practice of Diplomacy as Illustrated in the Foreign Relation of the United States**, Boston-New York 1906, s. 110.

¹⁶⁰ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 137.

¹⁶¹ Abram Stevens Hewitt (1822-1903), Amerikalı demir üreticisi ve politikacı. 1874-1886 yılları arasında New York şehrinden kongre üyeliği ve 1886 yılında New York belediye başkanlığı yaptı. Sultan II. Abdülhamid ile yakın dostluğu ile bilinir. Bu dostluğun detayları ileriki satırlarda incelenecektir.

¹⁶² B.O.A. , **HR. TO**, Dosya No:116, Belge No:59.

¹⁶³ B.O.A. , **HR. TO**, Dosya No:116, Belge No:58.

Bu arada atama kararının duyulmasıyla ABD basınında S.S.Cox ile ilgili önemli sayıda haber ve karikatüre yer verildi. Bunların çoğu haber içerikli olmakla birlikte, bazı yazılar ve karikatürler Osmanlı Devleti'nin ve Abdülhamid'in Amerikan kamuoyunda sahip olduğu olumsuz imajın izlerini taşıyordu. Çizilen bir karikatürde Cox, elinde nargilesi ve başında kırmızı fesi ile kendisine şerbet ikram eden bir "*harem huris*" ile birlikte tasvir edilmişti¹⁶⁴. Bir başka karikatürde ise Cox, yine başında kırmızı fesi ile küçük bir tabureye oturmuş bir halde ve elindeki yelpazeyle karşısındaki dev gibi çirkin bir insanı (Sultanı) serinletiyordu¹⁶⁵. Fakat atanması üzerine yapılan bu menfi yayınlar onu kararından vazgeçirmeye yetmedi.

Bütün bu olanlara rağmen İstanbul'a doğru yola çıkmaya hazırlanan S.S.Cox annesinin ağır hasta olduğu haberi ile sarsıldı. 3 Nisan 1885 tarihinde annesini kaybeden Cox'u avutan tek şey onu hayatta iken son kez görebilme şansını bulabilmektir. Zaten annesini geride bırakmak mecburiyetinde olması onun için başka bir tereddüt nedeniydi. Acı bir gelişme de olsa İstanbul'a gitme hususundaki kararı bu ölümden sonra daha da kesinleşti¹⁶⁶.

8 Haziran akşamı, ABD'nin yeni İstanbul elçisi New York'ta kendisi onuruna verilen akşam yemeğine davet edildi. Salonu dolduranların arasında şehrin ileri gelenleri, iş adamları, kongre üyeleri ve emekli bürokratlar vardı. Açılış konuşması yakın arkadaşı A.S.Hewitt tarafından yapıldı. Bu yemeğe katılanlardan birisi de Osmanlı Devleti'nin Washington elçisi Tevfik Paşa'ydı¹⁶⁷. Yemekte kendisine söz verilen Osmanlı sefiri, verilen davete katılmakla pek memnun olduğunu ve S.S.Cox'un İstanbul'a atanmış olmasının kendisi ve ülkesi için gurur ve güven verici bir tercih olduğunu ifade etti. Bu toplantı hakkında bilgilendirilen Sultan Abdülhamid'e Cox'un daha önce İstanbul'da iki defa bulunduğu ve gerek yazdığı eserlerle, gerekse yaptığı konuşmalarda Osmanlı lehine açıklamaları olan bir insan olduğu ve

¹⁶⁴ Samuel S.Cox, **Diversions**, s. 63.

¹⁶⁵ Karikatür W.Thomas tarafından "New use for our minister to Turkey" adıyla çizildi. bkz. ID No: cai 2a15305, **Library of Congress Prints and Photograph Division**

¹⁶⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 130.

¹⁶⁷ B.O.A., **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:60.

atanmasının Osmanlı Devleti için bir şans olduğu belirtildi. Ayrıca bu yemek esnasında A.S.Hewitt Abdülhamid hakkında ifade ettiği övücü sözleriyle, bir yandan Cox'u cesaretlendirirken, diğer yandan da Sultan ile olan dostluğundaki samimiyetini ortaya koyuyordu¹⁶⁸. Katılımcılara teşekkür etmek için söz alan Cox, yaptığı uzun konuşmasında artık kongrenin kısır çekişmelerinden kurtulduğunu ve diplomasi ve ticaretten daha fazlasını barındıran doğuya gitmenin kendisine mutluluk ve gurur vereceğini söylüyordu¹⁶⁹.

Nihayet S.S.Cox, Haziran sonunda eşiyle birlikte, kendi deyimiyle onu evine ve memleketine bağlayan güçlü bağların verdiği zorlukla, yola çıktılar. Limanda kendisini uğurlamaya gelen bir grup arkadaşı ve sevenlerinin bakışları arasında yolculuk edecekleri gemi "*Gallia*" ya bindiler. Bu yolculuk daha önce yapmış olduğu seyahatlerden farklı olarak bazı olumsuzluklarla başladı. Geminin şaftının kırılması yüzünden Atlantik ortasında birkaç gün beklemek zorunda kaldılar. 4 Temmuz İrlanda kıyılarına ayak bastıkları tarihi. Kendisine Dışişleri Bakanlığınca verilen kırk günlük yol müddetinin bir kısmını, sırasıyla bir hafta Londra'da, on gün Paris'te, iki gün Münih'te, üç gün Viyana'da, iki gün Budapeşte'de ve bir gün de Varna'da kalarak geçirdiler. Şanssızlıklar Cox çiftinin burada da yakasını bırakmıyordu. Paris'ten yaptıkları alışveriş paketlerini trenle İstanbul'a göndermişlerdi ve bu arada da pasaportunu yanlışlıkla bavulunda unutmuştu. Yanında sadece elçilik beratı olarak geldikleri Romanya sınırında bir pasaport krizi yaşadılar. Elindeki belgeyle kedisinin ABD elçisi olduğunu Romen memurlara güçlükle kabul ettirebildi. Bir gün kaldıkları Bükreş'te İngiltere'nin İstanbul elçisi Sir William White ile karşılaştılar. Kendisinin Bükreş'te olduğunu haber alan Romanya kralının daveti üzerine W.White ile birlikte davet edildikleri akşam yemeği davetine katıldılar¹⁷⁰. Cox'un Romanya'dan gemiyle geldikleri

¹⁶⁸ B.O.A, **Sadâret Hususi Maruzat (Y.A.HUS)**, Dosya No:182, Belge No:72.

¹⁶⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 131,132.

¹⁷⁰ Cox, **Diversions**, ss. 1-4.

İstanbul Tarabya'da ABD elçiliği konutuna varıp yeni görevinin başına geçtiğinde tarih 29 Temmuz 1885'ti¹⁷¹.

2. İstanbul'da İlk Günleri

Doğal olarak S.S.Cox'un elçi olarak atandığı haberi kendisinden çok önce İstanbul'a ulaşmış ve Bâb-ı âlî ve Sultan Abdülhamid nezdinde olumlu karşılanmıştı. Yeni elçi görevine henüz başlamadan, Sultan Abdülhamid Cox hakkında yeterli derecede bilgiye sahip olmuştu¹⁷². Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin Washington elçiliğince İstanbul sık sık gelişmelerden haberdar edilmişti. Gönderilen bilgilerde Cox'un geçmişi ve başarıları hakkında detaylar veriliyor, Osmanlı Devleti ve Abdülhamid hakkındaki olumlu düşüncelere sahip olduğuna değiniliyordu¹⁷³.

Ağustos başında elçilik görevine fiilen başlayan S.S.Cox'un yaptığı ilk iş elçilik kendisine bırakılan emanetleri devralmak oldu. Bunların arasında elçilik arşivi, bakanlık şifresi, elçilik mührü, kırtasiye malzemesi, ABD kanunlarına ait hukuk kitapları, uluslararası hukuk kitapları, mahkeme tutanakları ve bazı mobilya eşyası ve Amerikan bayrağı mevcuttu¹⁷⁴.

S.S.Cox, ABD elçilik konutu olan Tarabya sahilindeki bu binada daha önce de kalmıştı. Geldiği ilk gün, dinlenme imkânı bile bulamadan diplomasiye ilk adımını atmış oldu. Hariciye Nazırı Asım Paşa gönderdiği özel bir haberci ile kendisine hoş geldin dileklerini iletiyor ve ertesi gün Sultan Abdülhamid ile görüştürülmesi için gerekli ayarlamaların yapılacağını belirtiyordu¹⁷⁵. Her ne kadar böyle bir davet almış olsa da bu Cox'a pek gerçekçi gelmemişti. Amerikan kültüründe pek rastlanamayacak şekilde,

¹⁷¹ Cox, 9 Ağustos 1885 tarihli mektubunda on gün önce İstanbul'a vardıklarını söylüyor, Cox&Northrup, **a.g.e.**, s.134.

¹⁷² Sultan II. Abdülhamid her kim olursa olsun yabancı ülkelerin elçilerine güvenme hususunda dikkatli davranılmasını salıklar ve elçiler görevi devralmadan önce kendileri hakkında tafsilatlı bir araştırma yaptırır. , Sultan Abdülhamid, **Siyasi Hatıratım**, İstanbul 1999, s. 98.

¹⁷³ B.O.A., **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:58.

¹⁷⁴ Foster, **a.g.e.**, s. 75.

¹⁷⁵ Cox, **Diversions**, s. 5.

Osmanlı Devleti'nde bu tarz merasimlerin sıklıkla ertelendiğini biliyordu. Kendisinden önce görev yapan elçinin Sultan tarafından kabul edilmesi için yaklaşık elli gün beklemek zorunda kaldığını bizzat elçinin kendisinden dinlemişti¹⁷⁶. Cox için de durum pek farklı olmayacak ve kabul için yaklaşık otuz gün beklemek zorunda kalacaktı¹⁷⁷.

Huzura kabulünü beklemekle geçirdiği günleri fırsat bilen Cox, İstanbul ve çevresinde kısa mesafeli geziler yapmaya başladı. Bazı günlerini İstanbul'un en güzel yerlerinden biri olan Büyükdere ormanlarında yürüyüş yaparak, bazı günlerini ise elçilik teknesi ile boğazın Anadolu yakasına geçerek buradan kiraladıkları kayıklarla boğaza dökülen derelerde sandal sefası yaparak geçirdi. Özellikle Cuma günleri boğaz kenarındaki düzlüklerde piknik yapan insanların arasına karışarak İstanbul yaşantısına alışmaya çalıştı. Diplomasinin yoğunluğundan uzak bu günlerde S.S.Cox'u en fazla dinlendiren aktivite ise elçilik konutunun önünden balık tutmaktı. Bu gezilerinin hepsinde kendilerine elçilik koruması (Kavas) Mehmet¹⁷⁸ eşlik ediyordu. Cox'un ifadesiyle, endişe duymalarını gerektirecek bir şey yoktu, çünkü İstanbul'da ve özellikle Tarabya'da herkes birbirine karşı saygı ve hürmetle davranıyordu¹⁷⁹. Bu şekilde geçen günlerde Cox, Amerika'dan gelen acı bir haberle sarsıldı. Kendisi gibi Ohio'lu olan Eski başkan Grant'ın ölüm haberi, İstanbul'da bulunan Amerikan vatandaşlarının bir araya gelmesine vesile oldu. 16 Ağustos günü elçilik binasında Grant'ın anısına yapılan toplantıya katılanlar arasında, o sıra İstanbul'da bulunan ABD savaş gemisi *Quinnebaug* subay ve mürettebatı, Amerikalı tüccarlar ve eşleri, Robert Kolej'den pek çok öğretmen ve Hobart Paşa vardı. Tören sırasında Cox uzun bir konuşma yaptı. Ayrıca Osmanlı Devletinin Londra Büyükelçisi Rüstem Paşa yeni elçiye, Grant'ın kaybından duyduğu üzüntüye havi bir

¹⁷⁶ Cox, **Diversions**, s. 6.

¹⁷⁷ Elçiler için oldukça utanç verici olan bu bekleme mecburiyeti çoğu zaman istenmeyen nedenlerden kaynaklanmaktaydı. Özellikle sık sık hükümetlerin değiştiği bazı Latin Amerika ülkelerine gönderilen ABD elçileri çok daha uzun süreler beklemek zorunda kalmışlardı. Ayrıca S.S.Cox kendisi ile aynı zamanda Pekin'e gönderilen ABD elçisine göre çok şanslıydı. 1885 yılında göreve başlayan elçinin elindeki 1885 tarihli güven mektubunun imparatora sunabilmesi 1891'e kadar beklemesi gerekecekti. Bkz. Foster, **a.g.e.**, s.125,126

¹⁷⁸ Resmî için bkz. Resim 7

¹⁷⁹ Cox, **Diversions**, s. 9.

telgraf göndermişti¹⁸⁰. Bu tören Cox'u daha sonra defalarca karşılaştacağı insanlarla bir araya getirmişti. Böylelikle Cox İstanbul'daki ilk diplomatik vazifesini başarıyla yerine getirmiş oluyordu.

Günler böyle geçerken Cox'un beklediği haber geldi ve ABD'nin yeni elçisi Ağustos'un son günlerinde¹⁸¹ *itimatnamesini* sunmak¹⁸² üzere Yıldız Saray-ı Hümâyûn'a davet edildi.

3. Huzura Kabulü

Osmanlı Devleti'nin başkentinde elçi olarak bulunuyor ve kendisine hayranlığını gizleyemediği Sultan II. Abdülhamid'in huzuruna çıkmak¹⁸³ için bekliyor olması böylesi seremonilere yabancı olmayan S.S.Cox üzerinde sıra dışı bir tedirginlik ve heyecan oluşturdu. Münir Paşa'dan aldığı davet telgrafının kısa bir zaman sonra iptal edilip kabulün bir sonraki güne kararlaştırılması Cox'un heyecanını daha da arttırdı. Sultan'ın huzurunda irad edeceği konuşmanın hazırlanması ve kurallar gereği metnin Fransızca ve İngilizce olarak Hariciye Nazırına gönderilmesi gerekiyordu. Tüm bunlar ona kongre günlerini hatırlatıyorsa da yaşadığı heyecana bir türlü anlam veremiyordu¹⁸⁴.

Yıldız Sarayı'na uzanan yolculuk Tarabya'da, elçilik konutunda başladı. Cox'a, eşi, ABD İstanbul başkonsolosu Heap, elçilik personeli ve Robert Kolej'den Profesör Grosvenor eşlik ediyordu. Deniz yoluyla varılan Dolmabahçe Sarayı'nın iskelesinde Cox'u yedi mürettebatı ile birlikte Quinnebaug gemisinin komutanı Kaptan Ludlow karşıladı. Gemi personeli üniformalarının içinde gayet şık görünürlerken, Cox'un üzerinde sade siyah

¹⁸⁰ Cox, **Diversions**, s. 7.

¹⁸¹ Cox kitabında (**Diversions**..) huzura kabul edilmek için bir aydan az beklediğini yazmıştır. Bu nedenle elçinin huzura kabulü kuvvetle Ağustos ayının son günlerine rastlamaktadır.

¹⁸² İtimatname bugünkü anlamıyla güven mektubudur. Daimi elçiler atandıkları ülkelere yanlarında kendi devletinin en üst kademesinden götürdüğü itimatnameyi özel bir törenle o ülkenin devlet başkanına ya da hükümdarına sundukları andan itibaren resmen göreve başlamış sayılırlardı. Tuncer, **a.g.e.** , s. 21.

¹⁸³ B.O.A. **İ.HR**, Dosya No:297, Belge No: 18782; Dosya No:297, Belge No: 18787.

¹⁸⁴ Cox, **Diversions**, s. 11.

bir takım vardı¹⁸⁵. Buradan lüks bir araba ile alınan grup Yıldız Sarayı'na doğru yola çıktı. Saraya ilk girdiklerinde grubu karşılayan kişi Harbiye Nazırı Osman Paşa oldu. Osman Paşa'nın elçiye, eski başkan Grant'ın ölümüyle geride kalan eşi ve çocuklarının durumunu sorması Cox'u memnunetti. Ardından Hariciye Nazırı Asım Paşa ile birlikte içilen kahveler Cox'un heyecanını birazda olsun azaltmıştı. Burada gördüğü ilgi ve samimiyet onu en çok rahatlatan şey oldu. Buradan sonra harika dekorasyonu olan bir salondan geçtiklerinde grubu karşılayan kişi Münir Paşa'ydı. Onu görmek Cox'u biraz daha mutlu etmişti. Çünkü 1881 yılında İstanbul'a geldiğinde de o kendisine mihmandarlık yapmıştı. Odadan ayrılan Münir Paşa bir iki dakika sonra Sultan II. Abdülhamid'in kendilerini beklediği haberi ile geri döndü. Ve böylece S.S.Cox, *Memalik-i Müctemia-i Amerika Elçisi* sıfatıyla Asım Paşanın yanında Sultan'ın huzuruna girdi. Onu sırasıyla elçilik tercümanı, çalışanları ve Quinnebaug personeli izledi¹⁸⁶.

Cox için diplomat kimliğiyle Abdülhamid tarafından ilk kabulünde asıl zorluk bundan sonra başladı. Sultan'a hitaben yaptığı konuşmada sanki daha önce hiçbir gruba seslenmemiş birisinin yaşadıklarını yaşadı. Cox sesini güçlülükle yükseltebiliyor ve kendi ifadesiyle boncuk boncuk terliyordu. Abdülhamid'e hitaben yapılan bütün konuşmalar elçilik tercümanı A.A.Gargiulo ve Asım Paşa tarafından tercüme edildi. Yaptığı bu konuşmada Cox iki ülke arasındaki iyi ilişkileri devam ettirmede ve eğer mümkün olursa ilerletmede elinden gelen gayret göstereceğinin ve İstanbul'da bulunmasının kendisi için mutluluk verici bir görev olduğunun teminatını veriyordu¹⁸⁷. ABD başkanı G.Cleveland'ın 26 Mart 1885 tarihli güven mektubunun da takdim edilmesiyle Cox biraz olsun rahatlamış oldu. Başkan tarafından *Büyük ve İyi Dosta* hitabıyla gönderilen bu mektupta ABD'nin mümtaz şahsiyetlerinden birisi olan S.S.Cox'un iki devlet arasında süregelmüş karşılıklı ilişkilerin

¹⁸⁵ Aslında Cox, gösterişli üniformalarının arasındaki sade ve mütevazi görünümüyle farkında olmadan Sultan Abdülhamid'in sempatisini kazanmış olmalı. Çünkü Abdülhamid siyah ve sade giyinenleri sever ve gösteriş meraklılarından hiç hoşlanmazdı. , Sultan Abdülhamit, **a.g.e.** ,s. 60,61.

¹⁸⁶ Cox, **Diversions**, ss. 14-19.

¹⁸⁷ B.O.A. **HR.TO**, Dosya No:148, Belge No:46.

devamı ve geliştirilmesi hususunda gerekli donanım ve beceriye sahip olduğu vurgulanmaktaydı¹⁸⁸.

Tüm bu konuşmalardan sonra Sultan Abdülhamid ABD başkanının Cox'u bu göreve layık görmesinden son derece memnun olduğunu ifade ederek karşılıklı dostluğun sürdürülmesi temennisinde bulundu. Bir iki dakika gayri resmi muhabbetten sonra Abdülhamid ve S.S.Cox el sıkıştıklarında S.S.Cox yeni görevine *resmen* başlamış oldu. Kısa süreli bu görüşmeye Abdülhamid'in "...*Daha önce hiç İstanbul'da buldunuz mu?*" sorusu neden olmuştu. S.S.Cox'un "...*Evet majesteleri. İki kez. İlk defa 1851 yılında. Siz o zaman daha on bir¹⁸⁹ yaşındaydınız. Babanız majestelerinin yanında sizi görmüştüm. İkinci olarak da 1881 yılında zat-ı şahanelerinizin huzuruna kabul edilmiştim...*"¹⁹⁰ cevabıyla Sultan memnuniyetini gizleyememişti.

S.S.Cox'un bu resepsiyonda yaşadığı bir başka olay New York ve kongreden yakın dostu Abram S. Hewitt'in Sultan Abdülhamid'e gönderdiği hediyelerin takdim edilmesiydi. Bu hediyeler Tiffany markalı küçük bir vazo şeklinde pahalı bir tütün kutusu ile sigara şeklinde bir kibrit kutusuydu. Altın ve gümüş karışımı bu kutu içine Hewitt'in Sultan'a sık sık gönderdiği Amerikan tütünü koymak amacıyla tasarlanmıştı. Bu hediyeler davetten bir gün önce Sultan'a takdim edilmeye hazırlanmak üzere gönderilmişti¹⁹¹. A.S.Hewitt, bir iki yıl önce geldiği İstanbul'da Sultan Abdülhamid ile yakın dostluk kurmuş ve bu dostluğun neticesi olarak Sultan kendisine önemli bir miktar kitabı hediye olarak göndermişti. A.S.Hewitt'se İstanbul'a gönderdiği bir mektupla ilettiği teşekkürün yanında bu kitapların ailesinin bir hazinesi olacağını, şahsi kütüphanesinde Sultan'la dostluklarının ve Osmanlı Devleti'nin gelişmişliğinin nişanesi olarak saklayacağını bildirmişti. Ayrıca temel kitapların bir kopyalarını Washington'daki Milli Kütüphane'ye göndereceğini de bildirmişti. Bunlara ek olarak, İstanbul'dan almış olduğu halı

¹⁸⁸ B.O.A. **Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı-Nâme-i Hümayunlar (Y.PRK.NMH)**, Dosya No:3, Belge No:8.

¹⁸⁹ Cox'un söylediğini ifade ettiği yaş on bir. Fakat 1842 doğumlu olan II. Abdülhamid 1851 yılında dokuz yaşındadır.

¹⁹⁰ Cox, **Diversions**, s. 24.

¹⁹¹ Cox, **Diversions**, s. 64.

ve kilimlerin gören herkes tarafından hayran kalındığını ve eğer majestelerinin müsaadesi olursa gelecek kış New York şehrinde gerçekleşecek sergilerde bu halı ve kilimleri Osmanlı teknolojisinin geldiği noktayı göstermesi açısından sergilemek istediğimi belirtmişti. Hatta bu mektupla A.S.Hewitt Sultan Abdülhamid'e, Osmanlı devletinin gelecek kış New Orleans'da yapılacak fuara katılmasını ve Amerikalılara Osmanlı Endüstrisinin geldiği noktanın gösterilmesini tavsiye etmişti¹⁹². 10 Haziran 1885 tarihinde, Cox onuruna New York'ta tertip ettiği veda yemeğinin ertesinde İstanbul'a ulaşan bir mektupla Sultan Abdülhamid'e, A.S.Hewitt'in gönderilen kitapların birer suretlerini bahsedilen kütüphaneye teslim ettiği ve buna mukabil kendisine yeni elçi S.S.Cox vasıtasıyla gümüş tütün kutusu göndereceği bildirilmişti¹⁹³. Bu hediyeler Abdülhamid tarafından da beğenilmiş olacak ki bir gün S.S.Cox'un yanında sigarasını yakarken çıkardığı gümüş kibrit kutusunu elçiye göstererek, "...arkadaşım Bay Hewitt'e hediyesini hoş bir hatıra olarak sakladığımı söyle..."¹⁹⁴ diyerek ricada bulunmuştur. Bu hediyelere karşılık olarak A.S.Hewitt'e Sultan Abdülhamid tarafından ileriki bir tarihte kol düğmeleri gönderilmiştir¹⁹⁵.

Sultan Abdülhamid'in huzurundan ayrılmadan önce S.S.Cox Amerikan savaş gemisi Quinnebaug'un ücretsiz havuzlanması ve bakımının yapılmasından dolayı Sultan'a hususi teşekkür etti¹⁹⁶. Bu gemi daha önce de İstanbul'da bulunmuş¹⁹⁷ ve en son geldiği 1885 yılının Mayıs ayında acilen tamir görmesi gerektiği için İstanbul Tersanesi'nde bakıma alınmıştı¹⁹⁸.

S.S.Cox'un Abdülhamid'in huzuruna kabul edildiğinin haberi Amerikan basınında pek de olumlu yaklaşımlarla karşılanmadı. Yazılan yorumlar ve şiirlerde Cox'un Abdülhamid hakkındaki olumlu görüşlerinden kaynaklandığı

¹⁹² B.O.A, **Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı-Serkurenâlık(Y.PRK.SRN)**, Dosya No:2, Belge No:1

¹⁹³ B.O.A, **Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı-Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM)**, Dosya No:8, Belge No:44.

¹⁹⁴ Cox, **Diversions**, s. 60

¹⁹⁵ B.O.A, **Y.PRK.TKM**, Dosya No:9, Belge No:69.

¹⁹⁶ Cox, **Diversions**, s. 23.

¹⁹⁷ B.O.A, **HR.TO**, Dosya No:148, Belge No:31

¹⁹⁸ B.O.A, **HR.TO**, Dosya No:148, Belge No:49

kabul edilen sözde pasifliği üzerinde durulmaktaydı¹⁹⁹. Amerikan basınında, Osmanlılar hakkındaki olumsuz imajdan kaynaklanan bu tarz haberlerin menfi etkilerini bertaraf edecek başka yazılar da yer buldu. Bunlarda biri 25 Ağustos 1885 tarihinde *New York World* gazetesinde yayınlandı. Cox'un Abdülhamid ile görüşmesi hakkında uzun bir yazışma yayınlayan gazetede elçinin şu sözlerine yer verildi: "...*Bu hükümdar için çok büyük sevgi beslediğimi itiraf etmeliyim. Baştan aşığıya gerçek bir kral. Kendi nev-i şahsına ait nitelikleri sebebiyle en büyük hürmeti hiç tereddütsüz hak etmektedir...*"²⁰⁰. Yine aynı tarihlere rastlayan *New York Herald* gazetesinde yeni sefir üzerinde Abdülhamid'in bıraktığı derin etkiye yer veriliyordu²⁰¹.

C. ELÇİLİK GÜNLERİ

S.S.Cox'un elçilik günleri ve faaliyetleri hedeflenen bu çalışmada, öncelikle belirtmek gerekir ki, *elçi* vasfıyla bulunduğu İstanbul'daki yaşantısı normal sıradan bir diplomatın yaşantısından pek de farklı değildir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde S.S.Cox'un elçilik günleri süresince öne çıkan bazı diplomatik görüşmelere değinildikten sonra vicdanı ve misyonu arasında çelişki yaşayan Cox'un faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Cox'un İstanbul'da bulunduğu günlerde yaptığı faaliyetler iki ülkenin karşılıklı ilişkileri açısından incelenmeye değer bulunmuştur.

S.S.Cox'un itimatnamesini sunduktan sonra Sultan ile ilk resmi görüşmesi 20 Eylül 1885 tarihinde gerçekleşecekti. Kurban bayramının ilk gününe rastlayan²⁰² bu günde ABD elçisi ile birlikte diğer ülkelerin de sefirleri bu resmi törene davet edilmişti²⁰³. Cox ve eşi bayram sabahı olması münasebetiyle erken bir vakitte Dolmabahçe'ye vardılar, fakat Münir Paşa tarafından kendisine ulaştırılan bir haberle görüşme iptal edildi. Bu kadar

¹⁹⁹ Cox, **Diversions**, ss. 66-75.

²⁰⁰ B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:59, Belge No:22.

²⁰¹ B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:59, Belge No:20.

²⁰² Osmanlı Devleti'nde yabancı elçilerin kabulleri, Osmanlı'nın ihtişamını göstermek amacıyla geleneksel olarak ya padişahın tahta çıkışının yıl dönümüne ya da bayram günleri gibi önemli tarihlere denk getirilmeye çalışılırdı., Dündar Alıkcı, **Osmanlı'da Devlet Protokolü ve Törenler: İmparatorluk Seremonisi**, İstanbul 2004, s. 75

²⁰³ B.O.A, **İ.HR**, Dosya No:337, Belge No:21817.

hazırlıktan sonra geri dönmek istemeyen Cox çifti ve beraberindekiler bayram namazı çıkışı Sultan'ı görmeye gittiler. Cox 21 Eylül tarihinde bir arkadaşına yazdığı bir mektupta bu olaydan ve bayram selamlığında şahit oldukları muhteşem atmosferden bahsetmektedir. Cox'un kendi ifadesine göre, elçilere verilecek bu resepsiyonun son anda iptal edilmesinin nedeni de Bulgaristan'la yaşanan Doğu Rumeli sorunundan kaynaklanmaktaydı²⁰⁴.

Cox'un Osmanlı Sarayı ile münasebetlerinde öne çıkan bir başka konuya elçilik evrakını incelemesi anında rastladığı bir yazışma neden oldu. Kendisinden önce elçilik yapmış olan L.Wallace tarafından Sultan'a verilen bir sözün tam olarak yerine getirilemediğini gördü. Abdülhamid Sabık elçi Wallace'ye Amerikan ateşli silahlarını gösteren bir albüm isteğini iletmışti fakat Cox bununla ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığını gördü. Doğu toplumlarında kişisel olduğu kadar resmi makamlarca da karşılıklı verilen hediyelerin ikili ilişkilerin gelişmesi ve devamı için ne kadar önemli olduğunu bilen Cox, bu sözün tutulmasının kendi görevi olduğunu düşünerek ABD Dışişleri Bakanı Bayard aracılığı ile bu albümleri talep etmeyi planladı. Bunlara ek olarak, Cox'un ABD'den istedikleri arasında Sultan Abdülhamid'in meraklı olduğu değişik ağaç ve bitki türlerine havi albümler de vardı. Cox ABD tarafından bu isteğin karşılanmamasının nedeninin sadece mali meselelerden kaynaklanabileceğini düşünmüştü. Sultan'ın Quinnebaug isimli geminin bakım masraflarının ödenmesini sağlamanın ardından bu isteğini bakana ileten Cox beklediği olumlu cevabı aldı.

S.S.Cox ile Sultan Abdülhamid arasında geçen diyalogların birisinin ana konusu *nüfus sayımı* oldu. Yeni sefire ülkesinin nüfus artışıyla birlikte gösterdiği ekonomik ve kültürel gelişmenin kaynaklarını soran Sultan'ın aldığı cevap Osmanlı Devleti'nin sağlıklı ve kapsamlı bir nüfus sayımı yapması gerektiği ve elde edilen istatistiksel bilgiler ışığında yeni düzenlemeler yapılması gerektiğiydi. Bilindiği gibi Cox'un en tecrübeli olduğu alanlardan birisi de nüfus sayımıdır. Verdiği cevaba ek olarak ABD'nin yapmış olduğu onuncu nüfus sayımı sonuçlarının incelenmesinin yerinde olacağını söyleyen

²⁰⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 138.

Cox, istenildiği takdirde bunları ABD'den talep edebileceği sözünü verdi²⁰⁵. Yaptığı yazışmalarla buna muvaffak olan Cox, bu sayıma ait yaklaşık üç yüz kilogram ağırlığındaki rapor, defter, istatistikler ve ilgili diğer evrakın ABD'den gönderilmesini sağladı. Bu gayretinin haklı sevincini yaşayan elçi, 16 Mayıs 1886 tarihinde Tarabya'daki elçilik binasından alınarak hamallar tarafından taşınan kutuları saraya götürdü. Meraklı gözler arasında kutular açılırken, Cox bir konuşma yapmayı da ihmal etmemişti.

II. Abdülhamid'in kapsamlı bir nüfus sayımı için gerekli çalışmalar yaptırması yeni değildi. 1881 yılında yaşanan askeri sıkıntıların hafiflemesiyle Sultan Abdülhamid nüfus sayımı yapılması için gerekli çalışmaların başlatılması emrini vermişti²⁰⁶. Bu amaçla toplanan Şura-yı Devlet kararlarında kapsamlı bir nüfus sayımına olan ihtiyacın üzerinde duruluyor ve bunun yapılabilmesi için gerekirse Amerika ve Avrupa ülkelerinin çalışmalarının örnek alınmasını kararlaştırılıyordu²⁰⁷. Cox'un yardımıyla gelen raporlar da Amerikalılardan alınan ilk örnek veriler değildi. Cox'tan önceki ABD elçisi zamanında da incelenmek üzere cetveller ve istatistiksel bilgileri içeren defterler talep edilmiş ve bu istekler karşılanmıştı²⁰⁸.

S.S.Cox Sultan Abdülhamid ile daha sonraki bir görüşmesinde, Sultan elçiye yapılacak bir sayım için gerekli çalışmaları sürdürmek amacıyla Başvezir Kamil Paşa'yı görevlendirdiğini ve gerekli komisyonun kurulması için emir²⁰⁹ verdiğini ifade etti. Bu görüşmede Abdülhamid Cox'a, kurulacak komisyona doğrudan ya da tavsiyeleriyle katkıda bulunup bulunamayacağını sordu. Bu soruya elçi, biraz da kaçamak bir şekilde; *"...başkanın bir itirazı olmadığı takdirde, sağlığım müsaade ettiği müddetçe ve elçilik çalışmalarına engel olmayacaksa elbette..."*²¹⁰ cevabını verdi.

²⁰⁵ Cox, **Diversions**, s. 37.

²⁰⁶ Kemal Karpat, **Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri**, İstanbul 2003, s. 69.

²⁰⁷ B.O.A, **İrade Tasnifi, Şura-yı Devlet (İ.ŞD)**, Dosya No:55, Belge No:3148

²⁰⁸ BOA, **HR. TO**, Dosya No:148, Belge No: 33; Dosya No:148, Belge No:23.

²⁰⁹ B.O.A, **İrade Tasnifi Dahiliye (İ.DH)**, Dosya No:980, Belge No:77419.

²¹⁰ Cox, **Diversions**, s. 44.

S.S.Cox ile Sultan Abdülhamid'in karşılaşmaları doğal olarak resmi davetler sırasında gerçekleşiyordu. Bunlardan bir diğeri 29 Mayıs 1886 tarihinde İstanbul'un fethinin yıldönümü münasebetiyle sarayda verilen resepsiyona rastladı. Kendisi ile birlikte davete katılan diğeri bir elçi Almanya sefiriydi. Bu davette ünlü Alman kemancı Wilhelmj tarafından verilen müzik ziyafetinin eşliğinde sohbetler yapıldı, yemekler yenildi. Bu davetin yankıları diğerklerinden biraz daha farklı oldu. Kabul ertesi günün gazetelerine Osmanlı, Amerika ve Almanya dostluğu olarak yer buldu²¹¹. Bu akşamın bir diğeri özelliği ise sefirin eşi J.A.Cox'un Sultan Abdülhamid tarafından şefkat nişanı²¹² ile mükâfatlandırılmasıydı²¹³. Elinde bir kutu ile yaklaşan elçilik tercümanı Abdülhamid tarafından gönderilen bu hediyeyi kendisine takmak istediğini bildirdiğinde, J. Ann şaşkınlığını gizleyemedi. Daha bir yılını doldurmadan eşinin bir nişana layık görülmesi Cox'u da memnun etti. Alman elçisinin eşi de J. Ann Cox'a nişanın takılmasında yardımcı oldu²¹⁴.

Nişan verme Sultan Abdülhamid tarafından en fazla tercih edilen takdir biçimiydi. Osmanlı tarihinde en fazla nişan onun zamanında takdim edilmişti²¹⁵. Amerika'da, Cox'dan önce elçilik yapan L.Wallace'ye²¹⁶, ABD başkanının müstakbel eşine²¹⁷ ve hatta Martini Henry silah fabrikası patronuna²¹⁸ Abdülhamid tarafından nişan verilmişti. Bazen nişanlar ve pahalı hediyeler devletin kudret ve azametini simgelemesi açısından hak etmeyen insanlara dahi verilirdi. İstanbul'da konser veren Amerikan Mızıkası zabıt ve neferlerine mücevherlerle mükâfatlandırılmıştı²¹⁹. Ayrıca Abdülhamid Osmanlı devleti ve kendisi hakkında olumlu yayın faaliyeti içinde bulunan

²¹¹ Cox, **Diversions**, s. 54.

²¹² Eylül 1878'de yalnızca kadınlara mahsus olarak çıkarıldı. Nizamnamesine göre zelzele, savaş, su baskını gibi hadiselerde yadımları dokunan kadınlara verildi. Altından yapılmış, değerli taşlarla süslü yıldız biçimindedir. İbrahim Artuk ve Cevriye Artuk, **Osmanlı Nişanları: The Otoman Orders**, İstanbul 1967, s. 23.

²¹³ B.O.A, **İ.DH**, Dosya No:990, Belge No:78171; **Dahiliye Nezâreti Evrakı, Mektûbi Kalemi (DH.MKT)**, Dosya No:1348, Belge No:103.

²¹⁴ Cox, **Diversions**, s. 57.

²¹⁵ M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1983, s. 695.

²¹⁶ B.O.A, **İ.DH**, Dosya No:951, Belge No:75203

²¹⁷ B.O.A, **DH.MKT**, Dosya No:1350, Belge No:98; **Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik (Y.PRK.EŞA)**, Dosya No:6, Belge No:99.

²¹⁸ Lütfi Paşa, **Vak'a-nüvis Ahmet Lütfi Efendi Tarihi**, (Yay. Haz: M. Münir Aktepe), Ankara 1993, s. 59

²¹⁹ B.O.A, **Yıldız Tasnifi Esas Evrakı (Y.EE)**, Dosya No:108, Belge No:23

gazetecileri teşvik etmek için, ya da aleyhte olanları kendi tarafına çekmek için de nişan ve ihsanlarda bulunurdu²²⁰. J. Ann Cox'a beş bin kuruş ödenerek²²¹ verilen nişandan beklenen, elçinin eşinin taltif edilmesi değil, S.S.Cox ile ve dolayısıyla ABD ile olan iyi ilişkileri devam ettirme ve Osmanlının ihtişamını tescillemekti. Aslında nişan verme veya farklı hediyeler gönderme tarzındaki uygulamalar, Sultan Abdülhamid dönemi Osmanlı'sının dünyada olumlu bir görüntü sunma çabalarının bir başka yoluydu²²².

S.S.Cox ile başka bir karşılaşmalarında Abdülhamid'in kendisine Amerikan yerlilerinin tek bir tanrıya inanıp inanmadıklarını ve Amerika'daki Müslümanlar için ihtiyaç duyacakları bir cami yaptırıp yaptıramayacağını sorması ise Sultanın o yıllarda filizlenme anında olan İslam siyasetinin yansımaları olsa gerek²²³.

S.S.Cox'un *orta elçi* unvanıyla atandığı belirtilmişti. Her ne kadar saray ile şahsi ilişkileri iyi olsa da Cox bu sıfatı taşıyor olmanın bazı zorluklarını yaşadı. 1881 yılında L.Wallace İstanbul'da göreve başladığında Amerika diplomatik olarak *daimi elçi* tarafından temsil edilmekteydi. Amerikan sefirinin yaşadığı güçlükler nedeniyle temsilcilik 1882 tarihinde orta elçiliğe yükseltildi. Sadece bu diplomatik formalitelerden yaşanan bir sıkıntı Cox'un başına 1886 Ağustos'unda geldi. Bir pazartesi günü elçilik tercümanı A.A.Gargiulo ile birlikte Hariciye Nazırı Said Paşa'nın çalışma ofisine uğrayan (orta)elçi, ofise gelen ilk kişi olmasına rağmen kendisinden sonra gelen Rusya, Yunanistan ve Fransa elçilerinden sonrasını beklemek zorunda kaldı. Çünkü adı geçen devletler *büyükelçi* sıfatıyla temsil edilmekteydi. Tam içeri girmek üzereyken İran Büyükelçisi Mirza Muhsin Han'ın içeri davet edilmesi Cox'un iyice canını sıktı. Bu elçinin her defasında başka başka isteklerle saatlerce nazırı meşgul ettiğini iyi biliyordu. Cox'un ifade ettiğine göre Avrupa Devletlerinin Osmanlı üzerinde ABD'den daha etkin bir siyasi güce sahip

²²⁰ Vahdettin Engin, **II. Abdülhamid ve Dış Politika**, İstanbul 2005, s. 65, 66.

²²¹ B.O.A, **DH.MKT**, Dosya No:1356, Belge No:84.

²²² Selim Deringil, "II.Abdülhamit Döneminde Osmanlı Dış İlişkilerinde İmaj Saplantısı", **Sultan II. Abdülhamid ve Devri Semineri Bildirileri: 27-29 Mayıs 1992**, İstanbul 1994, s.153.

²²³ Cox, **Diversions**, s. 41, 217.

olduklarının yansımaları nazırın ofisinde görebilirdi. Ona göre Osmanlı devleti nezdinde ABD mutlaka büyükelçilikle temsil edilmekteydi²²⁴. Cox'un bu arzusunun gerçekleşmesi ise uzun zaman alacaktı. ABD büyük ülkeler arasına girmek amacıyla Osmanlı Devleti nezdinde büyükelçi bulundurma talebi ile defalarca gelmiş fakat Abdülhamid tarafından reddedilmemekle birlikte bu istek geçirilmiştir. Sultan Abdülhamid Avrupa Devletlerinin büyükelçileri vasıtasıyla Osmanlı Devletinin iç işlerine karışmalarından usanmış, ABD'ye bu hakkı tanıyarak başka bir devletin de diğerlerine katılmasını istememiştir²²⁵.

1. Sosyal Yaşantısı ve İkili İlişkileri

Daha önce de İstanbul'da bulunan S.S.Cox için, ABD elçisi sıfatını taşıyor olması kendisine sağladığı imkânların yanında, önemli sorumluluklar da getiriyordu. Bu nedenle elçinin günlük yaşamı ve sosyal hayatı doğal olarak normal bir insandan farklı olmak zorundaydı.

ABD hükümetinin diplomatik temsilcilerinden yasal beklentisi kendilerinden istenen tüm sorumlulukları yerine getirmeleriydi. Elçilik vazifesinin gerektirdiği normal işlerin yürütülmesinin yanında, buldukları ülkedeki politik ve ekonomik gelişmeler, genel toplumsal yapı, teknolojik yenilikler ve hatta sosyal yaşam hakkında ABD'ye bilgi aktarımının sağlanması beklenirdi. Diplomatik temsilin başarıyla ve sorunsuz sürdürülebilmenin bir başka yolu ise elçi tarafından şahsi ve resmi dostlukların kurulmasıydı. Önemli mevkilerdeki insanlarla kişisel ilişkilerin ilerletilmesinden ABD'ye ticari ve siyasi avantajlar sağlama amaçlanırdı. Elçinin şahsi dostluklarının bir diğer amacı da resmi ilişkilerde fırsat bulamadıkları bazı politik ve askeri stratejileri tespit etme gayretiydi. Hatta bazı rejim muhalifi insanlarla dostlukların sadece şahsi ilişkilerle sınırlı tutulması, devletler arasında yaşanabilecek resmi sorunları önlemekte ve sonuçta bu durumdan faydalanmak amaçlanmaktaydı. Böylece kendilerinden

²²⁴ Cox, **Diversions**, ss. 491-493.

²²⁵ Engin, **a.g.e.** , s. 27,87,91

beklenen sorumluluklar doğrultusunda elçiler sosyal hayatın içinde olma ve şahsi dostluklar kurmaya çalışırlardı. Büyük bir devletin temsilcisi olduğunun yansıtılması için bazen lüksten kaçınılmaz ve gösterişi davetler verilirdi. Elçilere bazı görüşmeleri elçilik binası yerine pahalı ve lüks yerlerde yapmaya müsaade edilir ve masrafları karşılanmaya çalışılırdı²²⁶. S.S.Cox'un İstanbul'daki sosyal yaşantısını bu gerçekler doğrultusunda incelemek en doğrusu olacaktır.

Tarabya'da bulunan elçilik konutu Cox'un ilk ikamet yeri idi. Bu bina genellikle yaz ayları için kullanılır ve adet olduğu üzere kış ayları şehir merkezinde geçirilirdi. Cox 1886 kışını Pera'da elçilik çalışma ofislerinin yakınındaki Hotel Royal'de geçirdi²²⁷. Bilindiği gibi Pera İstanbul'un eğlence dünyasının kalbidir. Burası genellikle yabancı misyon temsilcilerinin ve doğal olarak tercümanlarını gözde mekanıydı. Bu nedenle Cox dinlenmek için geldiği İstanbul'da kendini hararetli tartışmaların yapıldığı bir ortamda buldu. Her ne kadar sosyal çevresinin genişliğinden ve eğlenmekten hoşlansa da Pera onun için dışarıdan seyretmek için daha güzel bir yerdi. Buradaki hareketlilik ve farklı dinlerden ve milletlerden insanların sorunsuzca yaşaması onu çok etkiledi²²⁸. Bununla birlikte kendisine müsaade edildiği ölçüde²²⁹ diğer yabancı temsilcilerden tamamen uzak kalmamış ve şartlar elverdiğince onlara katılmaya çalıştı.

1886 kışı Cox için zor geçti. Kış günleri İstanbul'un sert hava şartlarından şikâyet eden elçinin en büyük problemi de elçilik ofisinde kapalı kalmaktı. Bu arada soğuk havadan dolayı yaşadığı romatizmal sorunlar kendisini oldukça rahatsız ediyordu. Bu günleri okumakla ve yoğun resmi yazışmalarla geçirdi²³⁰.

²²⁶ Foster, **a.g.e.** , s. 74, 97, 115

²²⁷ Cox, **Diversions**, s. 434.

²²⁸ Cox, **Diversions**, s. 440.

²²⁹ ABD yönetmeliklerine göre elçilerin görev yaptıkları ülkedeki diğer temsilcilerle birlikte sosyal ortamlarda bulunmalarında herhangi bir engel yoktu. Yalnız diğer ülkelerin elçileri ile birlikte ortak siyasi tavır belirlemeleri yasaktı. Foster, **a.g.e.** , s. 123

²³⁰ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 141.

S.S.Cox'un İstanbul'daki sosyal faaliyetlerinin başında gününbirlik geziler yapmak geliyordu. Kilyos'a yaptığı bir gezide, sahilde gördüğü cankurtaran istasyonunu ziyaret etti. Buradaki görevlilerle çalışma şartları hakkında sohbet etti. Görevlilerin Cox'a sadece boğazın Avrupa yakasında sekiz istasyonun bulunduğu ve bunlardan ikisinde yetmiş çalışanı ile birlikte durumları çok iyi olan cankurtaran teknelerinin olduğunu söylemesi onu çok şaşırttı. Ayrıca görevlilerin Asya kıyısında yedi istasyonun olduğunu ve bunlardan ikisine ait teknelerde toplam yetmiş iki personelin görev yaptığını eklemesi, bu alanda hassasiyeti bilinen Cox'u daha da etkiledi²³¹.

1886 kışında İstanbul'a iki adet tiyatro grubu geldi. Bunlar Boston'lu (?)Byron'un yönettiği *The Petitts Champs Opera House* ve İtalyan Lenora Monte'nin sahibi olduğu bir tiyatroydu. Cox'un da izlemeye gittiği opera topluluğu İstanbul'da büyük bir başarı elde etti. Bu grubun baş aktresi (?)Bayron Yıldız Sarayı'nda Sultan Abdülhamid'e şarkı söylemişti. Elçinin katıldığı sanat organizasyonları sadece bununla sınırlı kalmadı. Bir Türk okuluna yardım amaçlı düzenlenen bir oyuna davet edilen Cox beklediğini bulamadı. Türk tiyatrosu sanatsal yönden gerçekten de başarılı değildi. Cox'un Rum tercümanı ile birlikte gittiği Pera'da Rumlara ait bir tiyatro ise daha profesyoneldi²³². Bazı günlerde Elçilik maiyet teknesiyle boğaz gezileri yapan Cox, bu teknede verilen bando konserleriyle de İstanbul günlerini renklendiriyordu²³³.

1886 yazı Büyükada'da kiralanan bir evde geçirildi. Buranın sakin günlerinde Cox, hayal ettiği dinlenme imkânını bulabildi. Maiyet teknesi ile her gün elçilik ofisine gidip gelen Cox, fırsat bulduğu zamanlarda diğer adaları da gezdi. Heybeliada'da Rum Ruhban Okulu'nu ziyaret eden Cox'un kendi ifadelerine göre adalar Osmanlı Devleti sınırları içinde bağımsız Rum cumhuriyetleri gibiydi²³⁴. Büyükada'da geçirdiği günlerde, Cox ve eşi ada

²³¹ Cox, **Diversions**, s. 146.

²³² Cox, **Diversions**, s. 437,438.

²³³ B.O.A, **Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB)**, Dosya No:3, Belge No:49

²³⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 146,147

halkından yakın dostlar edindi. Bu dostlardan ikisi Mustafa Fazıl Paşa'nın²³⁵ kızı ve Halil Şerif Paşa'nın eski eşi Nazlı hanımdı²³⁶. Bu iki hanımefendi sıradan insanlar olmadıklarından Cox ile olan dostlukları dikkatlerden kaçmamış ve 27 Ağustos 1886 tarihinde Büyükkada iskelesinde beraber görülmeleri üzerine, durumla ilgili Sultan Abdülhamid dahi bilgilendirilmişti²³⁷.

2. Cox ve Elçilik Misyonu

Diplomatik temsilcilerin kendi ülkelerine karşı sorumlulukları olduğu gibi buldukları ülkelere de karşı belli başlı sorumlulukları vardır. Kendi ülkesinin ve vatandaşlarının haklarını korumak ve iki ülke arasındaki koordinasyonu sağlamak elçinin kendi ülkesine karşı temel sorumluluğudur. Bulduğu ülkede ise elçi, görev ve sorumluluklarının dışına çıkmadan ve ülkenin iç işlerine müdahil olmadan görevini yerine getirmek zorundadır. Karşılıklı ilişkilerin odak noktasında bulunan S.S.Cox, vazife yaptığı dönem itibarıyla Osmanlı Amerikan ilişkilerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. S.S.Cox'un elçilik faaliyetlerini incelerken, XIX. yüzyılın son çeyreğinde ön plana çıkan uluslararası meselelerin iki ülke ilişkilerine yansımaları doğrultusunda, elçinin bunlara etkisi üzerinde durulmaya çalışıldı.

a. Ortadoğu ve Mısır'a Amerikan İlgisi

1880'lerde yürürlükte olan Amerikan yönetmeliklerine göre, yabancı bir ülkeye atanan elçi o ülkenin başkentinde ikamet etmek zorundaydı. Başkent dışına çıkması yasak olmakla birlikte, zorunlu hallerde on güne kadar izinsiz

²³⁵ 1829-1875. Mısır hanedanından ve Yeni Osmanlıların hamisi. 1862'de Maarif Nazırı ve 1863'de Maliye Nazırı oldu. 1866'da Mısır valiliğinin önü kesilince İstanbul'la ters düştü ve Avrupa'ya yerleşerek padişah muhalifi hareketin içine katıldı ve liderleri olduğunu ilan etti. Şubat 1867'de bir gazeteye gönderdiği düzeltme yazısındaki "Jön Türk" ifadesinin literatüre girmesine neden oldu. Avrupa'da Osmanlı aleyhine çıkarılan Muhbir, Hürriyet, Ulum ve Fecr gazetelerinin hamiliğini yaptı. Daha detaylı bilgi için. **Yaşam ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, (Yay.Yön. Ekrem Çakıroğlu) Cilt II, İstanbul 1999, s. 301.

²³⁶ Nazlı Hanım kadın özgürlüğü ve hakları alanında faal bir propaganda yürütmekte olan ve bu nedenle Sultan Abdülhamid tarafından pek fazla sevilmeyen bir kişiydi, bkz. Sultan Abdülhamit, **a.g.e.** s.149.

²³⁷ B.O.A, **Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Şehremaneti Maruzatı (Y.PRK.ŞH)**, Dosya No:2, Belge No:51.

ve altmış güne kadar da izinli olarak başkentin dışına çıkma hakları vardı²³⁸. Kanunun verdiği bu hakla S.S.Cox, ABD Dışişleri Bakanının da bilgisiyle yıllık iznini İstanbul dışında geçirmek istedi. Bu nedenle S.S.Cox ve eşi J. Ann Şubat 1886'da Mısır'a doğru yola çıktı. Gezi aynı zamanda Yunanistan'ı da kapsamaktaydı. İstanbul'dan bindikleri Rus gemisi *Casarovitch* beraberindeki yüz kadar Hıristiyan hacıyı kutsal topraklara bıraktıktan sonra Mısır'a ulaştı²³⁹. Mısır'da Nil nehri boyunca bölgenin tarihi ve doğal güzelliklerini görme imkânının olduğu bu gezi grubunda dört farklı ülkeden diplomatların da olması geziye ayrı bir anlam katıyordu. Seyahat ettikleri buharlı teknenin direğine asılı dört farklı ülke bayrağı, ister istemez yerel halkta da merak uyandırmaktaydı. Bu gezide Amerikan elçisi ve eşinden başka, eşleriyle birlikte Rusya, Almanya ve İsveç konsolosları, bu ülkelerin bazı bürokratları ve yeni evli bir Alman çift de bulunmaktaydı²⁴⁰. S.S.Cox, Mısır kültürü ve yaşamı ile ilgili pek çok bilgiyi, yerel halkın bazı festival ve organizasyonlarına katılarak öğrenme fırsatını bu gezide buldu. Mısır gezisinde Cox'u mutlu eden bir başka gelişme ise, kendisine ABD elçisinin Mısır'da olduğu hakkında bir telgrafla bilgi verilen Gazi Muhtar Paşa'nın gösterdiği yakınlık ve misafirperverlikti. Gösterilen ilgiden oldukça hoşnut olan Cox, Muhtar Paşa tarafından onuruna verilen bir ziyafette Sultan'a karşı olan hayranlığını yineledi ve tüm yapılanlar için Muhtar Paşa'ya ve gıyabında Abdülhamid'e teşekkür etmeyi de ihmal etmedi²⁴¹. Gördüğü sınırsız hürmetin yanında kendilerine Muhtar Paşa'nın eşi tarafından, içerisinde ananas da bulunan nadir meyvelerle dolu bir sepet gönderildi. Sepet zarif mor bir ipek kumaşla sarılmıştı. Paşa'nın eşi tarafından haremine davet edilen J. Ann Cox'a yapılan izzet ve ikramdan sonra yapılan bu nazikçe davranış onları o kadar memnun etmişti ki sepetin sarıldığı ipek kumaşı bu gezinin hatırası olarak saklamayı yıllarca ihmal etmediler²⁴².

²³⁸ Foster, **a.g.e.** , s. 82.

²³⁹ Cox, **Diversions**, s. 148.

²⁴⁰ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 144.

²⁴¹ B.O.A, **Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Müfettişlikler ve Komiserlikler (Y.PRK.MK)**, Dosya No:2, Belge No:34.

²⁴² Cox, **Diversions**, s. 178.

S.S.Cox bu gezi sayesinde sıkıntılı günler geçirdiği İstanbul soğuşundan biraz da olsun uzaklaşma ve dinlenme fırsatı buldu. Fakat bu gezi Amerikan elçisi için sıradan turistik bir gezi olmasının dışında başka anlamlar da taşıyordu. Cox'un Mısır'a yaptığı gezi bölgeye artan Amerikan ilgisinin sonucuydu. Ayrıca belirtmek gerekir ki Cox, o yıllarda bölgeyi ziyaret eden ilk ve tek ABD elçisi değildi. Kendisinden önceki sefir L.Wallace'de Mısır'da gezi ve incelemelerde bulunmuştu²⁴³. Bu gezinin satır aralarını tam olarak görebilmek için Mısır'ın öneminin ABD boyutu üzerinde durmakta fayda vardır.

Mısır uygun iklim şartları, Nil nehrinin bereketi ile yüzyıllardır medeniyetlerin beşiği olmuştur. Bölgenin coğrafi konumundan kaynaklanan stratejik önemi, 1869 yılında Süveyş kanalının açılmasıyla daha artmış ve bölge devletlerinin iştahını kabartmıştır. Mısır'ın ABD için öneminin artması ise 1830 Osmanlı-ABD ticaret anlaşmasından sonra artan ticari faaliyetlerden sonra olmuştur. Bu bağlamda dönemin ABD Dışişleri Bakanı Van Buren yapılan anlaşmayı referans göstererek "...şimdi gemilerimiz rahat rahat Mısır, Anadolu, Ege ve Karadeniz limanlarıyla ticaret yapabilecekler..."²⁴⁴derken Mısır'ın öneminin altını çizmiştir.

Ekim 1833'de ABD Dışişleri Bakanlığı Mısır'ın politik ve ticari durumunu görebilmek için bölgede bir araştırma yapılmasını kararlaştırdı. Bu görev için İstanbul sefaretinden tercüman William B. Hudgson seçildi. Hodgson'un asıl görevi bölgede yapacağı incelemelerde, yerel yönetimlerle ikili anlaşmalar tapılıp yapılamayacağını tespit edilmesi ve bölgenin ticari değeri hakkında bakanlığı bilgilendirmektir. Ekim 1834'te İskenderiye'ye varan Gudgson Washington'a gönderdiği raporda halkının fakir olmasına rağmen bölgenin zenginliklerinin hesabını yapmanın imkânsız olduğunu bildiriyordu.²⁴⁵

²⁴³ B.O.A, **Yıldız Tasnifi, Perakende Evrakı-Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK)**, Dosya No:15, Belge No:38.

²⁴⁴ L.C. Wright, **United States Policy Toward Egypt 1830-1914**, New York 1969, s.19, 20, 33.

²⁴⁵ Wright, **a.g.e.** , s. 35.

ABD-Mısır ilişkilerinde asıl belirleyici faktör bölgede hâkimiyet için çekişmekte olan iki büyük Avrupa devleti İngiltere ve Fransa'ydı. Mısır'a artan Amerikan ilgisinden rahtsızlık duyan bu iki devlet, bölgede potansiyel bir rakip olarak gördükleri ABD'nin Mısır'da diplomatik yapılanmasının da önünü kesmeye çalıştılar. Hatta 12 Ocak 1832'de İskenderiye'ye konsolos olarak atanan İngiliz vatandaşı John Gliddon, İngiliz ve Fransız konsolosları tarafından düşmanca muameleler gördü²⁴⁶. XIX. yüzyılda büyük devletlerin kendisi için mücadele verdiği Mısır'ın 1882 yılında İngilizler tarafından işgal edilmesiyle Mısır bir kez daha uluslararası gündeme oturdu. Mısır'daki İngiliz hâkimiyeti doğal olarak Amerikan çıkarlarına da ters düştüğü için, ABD bu konuda Osmanlı Devleti'ni destekledi. ABD Mısır üzerinde Osmanlı egemenliğini tanıyarak bu sorundan karşılıklı ilişkilerin etkilenmeden sorunsuzca devamını sağladı²⁴⁷.

*Mısır problemi*²⁴⁸ karşısında savaşız çözümler arayan ve bölgedeki İngiliz hâkimiyetinin önüne geçmek için Fransa'nın müdahalesini arzulayan Abdülhamid'in dış politikası²⁴⁹ bir sonuç vermeyince başka arayışlar içine girildi. Abdülhamid'in ülkesinin parçalanmasını istemeyen ve zenginliklerinde gözü olmayan tek ülke olarak gördüğü ABD'den istediği arabuluculuğun sonuçsuz kalmasıyla²⁵⁰, ABD Mısır üzerindeki çıkarlarını sağlamlaştırabilme şansını da kaybetti.

Mısır'da yüzyıllardan beri değişik şekillerde kullanılan petrolün ticari değerde olduğunun ortaya çıkması ile bölgenin değeri yeni bir anlam kazandı. İlk defa 1868'de Kızıldeniz sahillerine yakın Gemşah bölgesinde tespit edilen petrolün çıkarılması 1884'e kadar gerçekleşmedi²⁵¹. Osmanlı

²⁴⁶ Wright, **a.g.e.** , s. 20,34.

²⁴⁷ Wright, **a.g.e.** , s. 167,175.

²⁴⁸ 1882 yılında İngilizler'in Mısır'ı işgal etmeleri ve öncesinde ve sonrasında yaşanan sıkıntılı süreç kastedilmektedir. Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için, bkz. İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Cilt: IV, İstanbul 1971, s. 323, 324; Ziya Nur Aksun, **Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Tahlilli, Tenkildi Siyasi Tarihi**, Cilt:IV, İstanbul 1994, ss. 401-407; Süleyman Kızıltoprak, "II Abdülhamid'in Mısır Sorununa Yaklaşımı ve Mısır Konferansı", **Türkler**, Cilt:XIII, Ankara 2002, ss. 57-69.

²⁴⁹ Sultan Abdülhamit, **a.g.e.** , s. 93.

²⁵⁰ Aydın&Erhan, **a.g.e.** , s. 8.

²⁵¹ Wright, **a.g.e.** , s. 214.

Devleti'nin teknolojik imkanları mevcut petrolü çıkarmaya müsait değildi. Devletin zayıf merkezi yönetimi, şehir merkezleri dışında yaşanan güvenlik sorunu ve yabancılara karşı görülebilen antipati, yatırım yapması muhtemel yabancı girişimcilerin önündeki büyük engellerdi²⁵². Bu durumda da petrolün çıkarılması için yıllarca beklenmesi şaşırtıcı değildi.

XIX. yüzyılın sonlarında Ortadoğu'da özellikle elit tabakanın aydınlatma amacıyla kullandığı petrole olan ihtiyaç artmıştır. Bu nedenle dışa bağımlılığın birazda olsun önüne geçebilmek için Mısır'da petrol arama çalışmaları başlatılmıştır²⁵³. 1884 yılında Belçikalı mühendis M. De Bay Mısır hükümeti tarafından Kızıldeniz kıyılarında petrol araması için görevlendirildi. 1885 yılında başlayan çalışmalar, 28 Şubat 1886 tarihinde sonuç verdi ve Gemşah bölgesinde yeniden petrol bulundu. Çıkarılan petrolün kalitesinin düşük ve miktarının az olması bile, Mısır tarafından gösterilen aşırı ilgiye mani olmadı²⁵⁴.

S.S.Cox'un tatilini Mısır'da geçirme kararı tamda bölgede petrol arama faaliyetlerinin yoğunlaşmaya başladığı döneme rast geldi. Mısır'da bulunduğu sırada başvekil Nubar Paşa ile bir görüşme yapan Cox, petrol yatakları ve miktarı hakkında bilgi aldı. Nubar Paşa'nın oğlu bir mühendisti ve sondaj çalışmalarının yapıldığı bölgeden yeni dönmüştü. Bu konu ile ilgili ABD'nin İskenderiye konsolosu ile görüşme yaparak, gelişmelerden kendisini mutlaka bilgilendirilmesini talep etti. Konsolosun babası Constantine Zerduvachi petrol işine girmek için düşündüğünü Cox'la paylaştı ve bu konuda tavsiyelerini istedi. Cox buradaki incelemeleri sonucunda elde ettiği bilgileri Dışişleri Bakanı Bayard'a bir rapor halinde gönderdi. Gezi dönüşü 5 Nisan 1886 tarihinde gönderdiği mektupta İstanbul'da çıkan *Advertiser* gazetesindeki bir haberi dayanak göstererek muhtemel petrol yataklarının ya

²⁵² Stephen H.Longrigg, **Oil in the Middle East, Its Discovery and Development**, London 1968, s. 13.

²⁵³ Longrigg, **a.g.e.** , s.12.

²⁵⁴ Wright, **a.g.e.** , s. 214.

o anda kazı yapılan Gemşah bölgesinde, ya da Kızıldeniz'in sığ sularında olabileceğini rapor etti²⁵⁵.

S.S.Cox'un Mısır petrolüne ilgisi bununla sınırlı kalmadı. Kahire'de bulunduğu sırada Amerikalı maden mühendisi L.H.Mitchell ile görüşen Cox, kendisinden petrolün ticari değeri hakkında bazı bilgiler aldı²⁵⁶. L.H.Mitchell Kızıldeniz kıyılarında yeni bir araştırma yapmak için Mısır'da bulunuyordu. L.H.Mitchell 1887 yılında yazacağı bir raporda, bölgede petrolün kesinlikle bulunduğunu ve günlük iki tona kadar üretim yapılabileceğini belirtecekti.²⁵⁷

Elçinin petrol üzerine faaliyetleri başka alanlarda da devam etti. Kafkaslar ve Hazar bölgesinde çıkarılan petrolün miktarı ve kalitesi hakkında ülkesini bilgilendiren Cox, ABD ve Rus petrolünün Pazar payı üzerinde de önemli incelemelerde bulundu²⁵⁸. 1886 yazında Hazar denizi ve Rus petrol yataklarını ziyaret eden Amerikalı W.K.Libby tarafından S.S.Cox'a gönderilen rapora göre, Rus petrolünün düşük kalitesine rağmen Osmanlı Devleti'nde ABD petrolünden daha geniş bir pazar payına sahip olduğu vurgulanmaktaydı. Bu raporu bakan Bayard'a gönderen Cox, ABD petrolünün pazar payının artırılması için bazı önlemler alınması gerektiğini tavsiye ederken kendisinden bilgi isteyen Amerikalı yatırımcılar için gönderdiği raporun yayınlanması ricasında bulundu²⁵⁹. Ayrıca, Bakü'den ihraç edilerek boğazlar yoluyla Akdeniz sahillerine ulaştırılan petrolün miktarından, İstanbul'daki petrol depolama sahaları hakkında detaylı bilgileri ülkesiyle paylaştı.²⁶⁰

ABD elçisi S.S.Cox'un Osmanlı topraklarının doğal kaynaklarına ilgisi başka alanlarda da devam etti. Gazete haberlerinden elde ettiği bilgilerden orta ve doğu Anadolu bölgesinde zengin kömür, gümüş, bakır ve demir

²⁵⁵ **Papers Relating to The Foreign Relations of the United States, Transmitted to the Congress, with the Annual Message of the President, December 6, 1886,** Washington D.C. 1887, s. 865.

²⁵⁶ Cox, **Diversions**, s. 167.

²⁵⁷ Wright, **a.g.e.**, s. 214.

²⁵⁸ B.O.A, **HR. SYS**, Dosya No:69, Belge No:5.

²⁵⁹ **Papers, December 6, 1886**, ss. 865-869.

²⁶⁰ Cox, **Diversions**, s. 165,177

madenlerinin olduğunu ve buraların yatırıma uygun olabileceğini bildirdi. Hatta Akdeniz'e dökülen nehirlerde kısmi taşıma imkânlarının, Adana, Antakya ve Tarsus'u çevreleyen dağların doğal zenginliklerle dolu olduğuna ABD ticari çevrelerinin dikkatini çekmeye çalıştı. Tarsus'ta gördüğü bir maden suyu kaynağından yola çıkarak bu bölgenin muhtemel bir petrol sahası olabileceğini ifade ederek bizlere kendisinden beklenen görev ve sorumlulukları yerine getirmede ne kadar azimli olduğunu gösterdi²⁶¹.

Aynı zamanda Amerikan misyonerleri de Osmanlı Devleti'nin yeraltı ve yerüstü zenginliklerini incelediler. Osmanlı şehirlerinde açılan Amerikan konsolosları, bölgelerini çok iyi bilen misyonerlerden elde ettikleri bilgilerle Anadolu'nun kaynakları hakkında raporlar tuttular. Bu raporlarda genelde Anadolu'nun maden bakımından çok zengin olduğunu, fakat yeterince işletilemediği üzerinde durulmaktaydı²⁶².

b. Ermeni Meselesi ve S.S. Cox

Avrupalı büyük devletlerin XIX. yüzyılın son çeyreğinde, Osmanlı egemenliğini Avrupa'dan tamamen silmek ve bulunduğu toprakları paylaşarak hâkimiyet alanlarını genişletmeyi amaçladılar. Bu amaçla Osmanlı Devleti bünyesinde yaşayan gayrimüslim milletleri kışkırtarak Osmanlı aleyhinde kullanmak istediler. Bu siyaset en iyi meyvesini Ermeni meselesinde verdi. Osmanlı topraklarını parçalama politikasının doğrudan tarafı olmayan ABD, Anadolu'da sayıları binlerle ifade edilen misyoner vatandaşlarının sınır tanımaz çabaları sonucu problemin gelişmesinde en önemli ayaklardan birisi oldu²⁶³.

Amerikan misyonerler 1819'dan itibaren Osmanlı topraklarına gelmeye başlamışlardır. 1832 yılında İstanbul merkezinin kurulmasıyla güç kazanan misyonerlik faaliyetleri, öncelikle Müslüman ve Yahudileri hedef almakla

²⁶¹ Cox, **Diversions**, s. 167,168.

²⁶² Davut Kılıç, **Osmanlı İdaresinde Ermeniler Arasında Dini ve Siyasi Mücadeleler**, Ankara 2000, s. 107.

²⁶³ Engin, **a.g.e.** , s. 44.

birlikte, bu alanda başarılı olunamayacağı anlaşılınca yönünü Katolik ve Ortodoks Hıristiyanların Protestanlaştırılması olarak değiştirmişti²⁶⁴. Yapılan bu hedef değişikliği sonuçta Ermeni milliyetçiliğinin gelişiminde misyonerlerin baş aktörlerden biri olmasında etkili oldu. Bugün hiç kimse tarafından Ermeni meselesinin arkasındaki güçlerden birinin Amerikan misyonerleri olduğunu inkâr edemez²⁶⁵.

İngiltere başta olmak üzere Avrupa devletlerinin, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün sağlanmasından vazgeçmeleri ve 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Doğu Anadolu Bölgesinin bazı şehirlerin Ruslar tarafından işgal edilmesi ve buralarda yaşayan Ermenilerin Osmanlı Devleti aleyhinde kışkırtılması sonucunda yaşanan gelişmeler, meselenin devletlerarası bir zemine taşınmasına neden oldu²⁶⁶. Savaştan sonra yapılan Berlin Anlaşması ile Ermeniler kendilerine bağımsızlık verileceği ümidine kapıldılar. 1885'te Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a bırakılması Ermenilerin devlet kurma hayalleri tetikledi²⁶⁷. Beklediklerini bulamayan Ermeniler, siyasi faaliyetlerinin yanında silahlı mücadeleye başladılar. Meselenin fikri tabanının belirlenmesinde, Avrupa ve Amerika şehirlerinde örgütlenen Ermenilerin siyasi çalışmalarının yanında, Güney ve Doğu Anadolu merkezli Amerikan Misyonerleri de etkin güç oldu²⁶⁸.

Ermeni meselesinin gelişiminde Amerikan misyonerlerinin tahriki gizlenemez bir gerçektir²⁶⁹. Misyonerlerin okullarını özellikle Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde açmasıyla, Ermeniler batı kültürü ve düşüncesi hakkında çok şey öğrenmişlerdi. 1880'lerde okulların kapıları genellikle Ermeni gençlere açıktı. Bu okullar sayesinde bağımsız bir devlet kurma hayali Ermeniler arasında günden güne yayılmıştı²⁷⁰.

²⁶⁴ Kamuran Gürün, **Ermeni Dosyası**, İstanbul 2001, s. 58.

²⁶⁵ Gordon, **a.g.e.**, s. 224.

²⁶⁶ Fahir H. Armaoğlu, **Siyasi Tarih, 1789-1960**, Ankara 1973, ss. 285-287.

²⁶⁷ Engin, **a.g.e.**, s. 44.

²⁶⁸ Armaoğlu, **Siyasi Tarih**, s.291.

²⁶⁹ Sultan Abdülhamit, **a.g.e.**, s. 56.

²⁷⁰ Kılıç, **a.g.e.**, s. 110, 115,122.

Misyoner eğitim kurumlarından mezun olan Ermeni gençler, genellikle ABD'ye gitmeyi tercih ediyorlardı. Çoğu buralarda yaptıkları ticari faaliyetlerle zengin oldu. Anadolu'da yaşanan sıkıntılar nedeniyle ABD'de yardım kampanyaları düzenleniyor ve toplanan ayni ve nakdi yardımlar misyonerler aracılığıyla Anadolu'ya gönderiliyordu. Hatta bu yardım malzemelerinin ve paranın Misyonerlik faaliyetlerini desteklemek için de kullanıldığı oluyordu²⁷¹. Ermeni meselesi hakkında ABD ve Avrupa kamuoyunun belirlenmesi ise, yine bizzat misyonerler tarafından yapılmaktaydı. Yapılan haberlerle Ermeniler mazlum gösterilerek toplanabilecek miktarın arttırılmasına çalışılıyordu.

Misyonerlerin faaliyetleri, XIX. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin belirleyici temel faktörlerin başında gelmekteydi. O güne kadar süren dostane ilişkilere, misyonerlerin desteği ile şekillenen Ermeni meselesi yeni bir boyut kazandırdı²⁷². Ermeni simsarlar ve Misyonerler tarafından ABD'ye götürülen Ermenilere vatandaşlık hakkı tanınıyordu. Ticari amaçlarla yapılan bu uygulamanın bir diğer amacı da siyasi ve adi suçluların ceza almalarının önüne geçmeye çalışmaktı²⁷³. Bölgedeki dolaylı Amerikan nüfuzunu desteklemek için diplomatik girişimler de ihmal edilmedi. ABD vatandaşlarının faaliyetlerini rahat bir şekilde yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları resmi destek arayışları ABD İstanbul sefaretini ve ABD Dışişleri Bakanlığınca sonuçsuz bırakılmadı. Bu amaçla Samuel S.Cox'un aracılığı ile Sivas'ta konsolosluk açılması için yapılan başvuru Bâb-ı Âîf tarafından *Sivas'ta birkaç rahipten başka Amerikan vatandaşının olmaması* nedeniyle geri çevrildi²⁷⁴. Ermeni meselesine aktif rol aldıkları bilinen ABD konsoloslarının sayısının arttırılması gayreti Sultan Abdülhamid tarafından sürekli engellenmeye çalışılırken²⁷⁵, isteklerinin arkasını asla bırakmayan misyonerlerin beklentilerini karşılayacak bir karar çok gecikmedi. Cox'un

²⁷¹ Kılıç, **a.g.e.** , s. 265.

²⁷² Gordon, **a.g.e.** , s. 224.

²⁷³ Kılıç, **a.g.e.** , s. 261.

²⁷⁴ B.O.A, **Bâb-ı Âli Evrak Odası Sadaret Evrakı, Mektûbi Kalemi-Mühimme (A.MKT.MHM)**, Dosya No:492, Belge No:24 ; **Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)**, Dosya No:13, Belge No:8,

²⁷⁵ Engin, **a.g.e.** , s. 88.

ABD'ye dönüşünden birkaç ay sonra, Şubat 1887'de ABD hükümetinin Sivas'a bir konsolos atama isteği kabul edildi²⁷⁶.

Ermeni meselesinin Samuel S.Cox'un elçilik görevi bağlamında ele alınmasındaki temel neden, meselenin onun elçilik yaptığı günlerde güç kazanmaya başlamış olmasıdır. Ayrıca meselenin gelişimine elçinin doğrudan etki edip etmediği görülmek istenmiştir. Burada kısaca belirtmek gerekirse eldeki veriler ışığında S.S.Cox'un Ermeni meselesine doğrudan müdahil olduğuyla ilgili kesin bir belge yoktur. Yalnız elçilik günlerinde altında imzası bulunan kararların sorunun gelişimine dolaylı etkileri tartışma götürmez bir gerçektir.

c. Misyonerler ve ABD Kurumları

Misyonerlik faaliyetleri konusunun başlı başına bir alan olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bölümde XIX. yüzyıl başlarından beri Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren misyonerlerin, S.S.Cox'un elçilik yaptığı dönem itibariyle faaliyetlerine yer verilmek istendi. Konunun detaylarına inilmeden genel bir değerlendirme yapılmaya çalışıldı.

Amerikalı misyonerler diğer misyonerlerden çok geç bir tarihte Anadolu'ya gelmiş olmalarına rağmen saha, çeşitlilik ve yoğunluk açısından en başarılı olanlarıdır. Ayrıca faaliyet gösterdiği alanlarda başarıya ulaşmışlar ve toplumların geleceğine yön vermede etkin bir rol oynamışlardır²⁷⁷.

1810 yılında ABD'de kurulan ve kısa adı BOARD olan *American Board of Commisioners for Foreign Missions* (ABCFM) örgütünün, 15 Ocak 1820 tarihinde öncü misyonerlerini Osmanlı Devleti topraklarına yollamasıyla ilk faaliyetler başlamış oldu. Protestan misyonerlerin dünyayı aralarında

²⁷⁶ B.O.A, **MV**, Dosya No:17, Belge No:28.

²⁷⁷ Erdal Açıkse, "Osmanlı Devleti'ndeki Misyonerlik Faaliyetleri İle İlgili Bir Değerlendirme (İki Merkezden Örnekler)", **Osmanlı**, Cilt:II, Ankara 1999, s. 193,194.

paylaşmalarında Osmanlı toprakları ve Anadolu Coğrafyası ABCFM'nin payına düşmüştü²⁷⁸.

Misyonerlik başlarda, ABD'nin diğer batı devletlerinin aksine yansız ve tarafsız yürüttüğü bir çalışma oldu. Osmanlı politikasının zamana ve zemine göre farklılaştığı zamanlarda, ABD'nin misyonerliğe yaklaşımında da değişiklikler oldu. Faaliyetlerin başlangıcında, Osmanlı iç işlerine karışmaktan uzak duran ABD diplomatları, misyonerlere açıktan destek vermekten hiç çekinmediler²⁷⁹.

Osmanlı topraklarındaki misyonerlik faaliyetleri harcanan emek, iş gücü ve para ile Dünya düzeyinde yapılan çalışmalarda birinci sırayı almaktaydı²⁸⁰. Amerikalının Osmanlı topraklarındaki varlık amacının farklı olması misyonerlerin fazla bir engel ile karşılaşmadan faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağladı. Misyonerler *toprak istemiyorlardı*²⁸¹. Osmanlı topraklarına gelen ilk misyonerler tüm tehlikelere rağmen, *sessiz bir haçlı seferini başarıyla sürdürdüler*²⁸².

İlk misyonerler tepki çekmemek için sadece okur-yazar yetiştiren okullar açarak yerli halktan ciddi destek buldular²⁸³. Okulların yanında hastane-dispanser gibi hizmet yerleri açarak kendilerine taraftar toplamaya çalıştılar²⁸⁴. Dini amaçlarla geldikleri Anadolu'da ilk Hıristiyanlık propagandasını da bu kurumlarda veya ibadethane haline getirdikleri evlerinde yaptılar²⁸⁵.

²⁷⁸ Uygur Kocabaşoğlu, "XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Okulları", **Osmanlı**, Cilt:V, Ankara 1999, s. 340,341.

²⁷⁹ İlber Ortaylı, **a.g.e.** , s. 321.

²⁸⁰ Gordon, **a.g.e.** , s. 223.

²⁸¹ Orhan Koloğlu, **a.g.m.** , s.18.

²⁸² Cox, **Diversions**, s.292; Bu ifade doğrudan S.S.Cox'a aittir.

²⁸³ Açıkses, **a.g.m.** , s. 194.

²⁸⁴ Ortaylı, **a.g.e.** , s.324.

²⁸⁵ B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:71, Belge No:23.

Bu faaliyetler yerli Müslüman halkın tepkisini çektiği kadar Gayri-Müslimler üzerinde de olumsuz etki yaptı²⁸⁶. Misyonerlerin Müslümanlardan Ortodoks-Hıristiyanlara doğru hedef değiştirmesi, Protestan olmayan Hıristiyan din adamları tarafından da engellenmek istendi²⁸⁷. Büyük şehirlerde başlayan tepkiler, misyonerlerin uzun zaman yaptığı araştırmalardan sonra umut dolu olduğunu tespit etmiş oldukları Anadolu'nun iç kısımlarına doğru yönelmelerine neden oldu. Bu amaçla Anadolu'nun değişik yerlerinde misyon merkezleri kuruldu²⁸⁸. Müslüman ve Ortodoks Rumlardan ümidinin kesilmesi, misyonerleri Gregoryen Ermenilerin çoğunlukta yaşadığı, doğu Anadolu bölgesine yönelten bir başka sebepti.

Misyonerlik faaliyetleri sayesinde Amerikan kültürüne sahip ve Amerikan hayat tarzına ve politikasına ilgi duyan bir tabaka yetiştirildi. Amerika'nın bölgedeki uzun vadeli siyasi ve ekonomik çıkarlarına olumlu katkısı olan bu gerçekte, en büyük pay sahibi misyonerlerdi. Samimi bir dini inanışla işe başlayan saf, gayretli, çalışkan ve zaman zaman inatçılıkları ile mahalli yöneticileri çileden çıkararak bu insanların işin başında iç siyasetten de uzak durmaları başarılarını arttıran bir başka etkendi²⁸⁹.

S.S.Cox'un elçilik yaptığı 1882'lere gelindiğinde, misyonerlik faaliyetleri, verdikleri ürünlerle birlikte Osmanlı Devleti içerisinde önemli bir yer tutmaktaydılar. ABCFM'nin Genel Sekreteri N.G. Clark'ın 25 Temmuz 1885 tarihinde ABD Başkanlığına gönderdiği bir raporda, Makedonya'dan İran sınırlarına, Kuzeyde Karadeniz'den Güneyde Arap topraklarına kadar uzanan bir coğrafyada, yaklaşık 150 kilisede 10.000'e yakın üyelerinin bulunduğunu bildirmekteydi. Yaklaşık yarım milyon doların eğitim-kültür faaliyetleri ve kitap basımına ayrıldığını, sekiz kolejde binin üzerinde ve yetmiş seksen civarında ilk ve orta dereceli okulda ise 2.500 dolayında öğrencinin eğitim görmekte olduğunu bildirmekteydi. Yine aynı raporda altı dilde iki yüz milyon sayfadan fazla kitap basıldığını ve İstanbul ve Beyrut'ta

²⁸⁶ B.O.A, **DH.MKT**, Dosya No:1422, Belge No:15

²⁸⁷ Aydın-Erhan, **a.g.e.** , s.14.

²⁸⁸ Açıksees, **a.g.m.** , s. 195.

²⁸⁹ Ortaylı, **a.g.e.** , s. 322.

bulunan matbaalarda basımı yapılan kitapların değerinin yaklaşık 25.000 dolar olduğunu bildirmekteydi²⁹⁰.

Misyonerlerin bu denli bir büyüklüğe ulaşmaları Osmanlı Devleti ve idarecilerini rahatsız etmeye başladığında misyonerlik faaliyetlerinin seyri değişmek zorunda kaldı. Misyonerlerin faaliyetlerinin engellenmesi amacıyla bazı tedbirler alındı. Bunlar misyonerlerin faaliyetlerini tamamen yasaklamak yerine bazı önleyici tedbirler ile sınırlıydı. İlk kısıtlamalar basın yayın faaliyetlerinin ve kitap dağıtımının kontrol altında tutulmaya çalışılmasıydı. Mevcut misyoner kurumlarının tamiri veya yenilerinin inşası için yapılan kısıtlamalar ve misyonerlere yönelik yapılan saldırılara karşı alınan tedbirlerin yetersizliği, yapılan faaliyetlerin engellenmesi veya yavaşlatılması amacıyla başvurulan diğer yollardı²⁹¹. Ayrıca yapılan yeni düzenlemelerle misyonerlerin rahat hareket edebilmelerinin önüne geçilmek istendi. Örneğin 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, misyoner okullarında çalışacak öğretmenlerin diplomalarının onaylanmasından, okutulacak ders kitaplarının incelemeye tabi tutulmasına kadar pek çok mecburiyet getirdi. Ayrıca sokaklarda dini propaganda yapılması ve ruhsatsız matbaa açılması yasaklandı²⁹². Açılmış olan bazı matbaalar ise gerekli izinlerin alınmasına kadar kapatıldı²⁹³. Bir dönemde ise misyoner okullarının kapatılması gündeme geldiyse de bunun için herhangi bir ilerleme kaydedilemedi²⁹⁴.

Amerika ilk başlarda devlet olarak bu engellemelere karşı pek fazla tepki vermedi. Bunları yaparken hem ticari ilişkilerine zarar vermeyi, hem de laik devlet görünümünden uzaklaşmamayı amaçlıyordu. Fakat ulusal çıkarları için, misyonerliği vazgeçilmez görmeye başladığı dönemden itibaren misyonerlere sahip çıkmış ve istedikleri her bölgede konsolosluk açarak bu desteğini göstermişti²⁹⁵.

²⁹⁰ **Papers, December 8, 1885**, s. 856.

²⁹¹ **Papers, December 8, 1885**, s. 857.

²⁹² Uygur Kocabaşoğlu, **Anadolu'daki Amerika Kendi Belgeleriyle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları**, Ankara 2000, s. 90.

²⁹³ B.O.A, **DH.MKT**, Dosya No: 1465, Belge No:56.

²⁹⁴ B.O.A, **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:34.

²⁹⁵ Açıkşes, **a.g.m.** , s. 195.

Misyonerlerin desteklenmesi için bir diğer yol ise Osmanlı sularında seyreden ABD donanmasından faydalanılmasıydı. ABD elçilerine gerekli gördüğü durumlarda donanma güçleriyle birlikte hareket etme izni verilmişti²⁹⁶. Osmanlı Devleti güçlü olduğu dönemlerde misyonerlere karşı yaklaşımında müsamahalı davranmıştı. Bununla birlikte 1880'lerde baş gösteren Mısır, Balkanlar ve Ermeni meseleleri, Osmanlı Devletinin misyonerlere karşı yaklaşımında da köklü değişikliklere neden olmuştu. Bu dönemde ABD'nin vatandaşlarını her şekilde destekleme ihtiyacı doğdu. Böylelikle, istediklerini elde etmek amacıyla ABD tarafı donanma kartını oynamaya başladı. İlk başlarda donanma güçlerinin gönderilebileceği yönünde tehdit dolu açıklamalardan sonra zamanla Amerikan gemileri bilfiil Osmanlı limanlarında boy gösterdiler²⁹⁷. Örneğin İzmir'de misyonerlere Rumlar tarafından yapılan saldırı sonucunda bölgeye derhal bir Amerikan korveti gönderildi²⁹⁸. Misyonerlerin *istediklerini elde etmelerini sağlamak amacıyla Osmanlı sularına askeri gemiler gönderilmeli* yönünde açıklamalar ABD basınında sık sık görülmeye başlandı²⁹⁹. ABCFM Genel Sekreteri tarafından ABD Başkanı'na yazılan bir raporda, başkana S.S. Cox'un elinin güçlendirilmesi için Akdeniz'de bulunan ABD donanmasına ait gemilerin İzmir ve İstanbul'un limanlarını sık sık ziyaret etmesinin iyi olacağı hatırlatıldı³⁰⁰.

Misyonerlerin çalışmalarına en fazla destek verenlerden biri ABD elçisi S.S.Cox'tu. Göreve başlamasının hemen ertesinde, 17 Ağustos 1885 tarihinde, Dışişleri Bakanı Bayard tarafından elçiye gönderilen bir mesajda, kendisinden öncekiler gibi S.S.Cox'tan da misyonerleri destekleyecek faaliyetlerin beklendiği ifade ediliyordu. Ayrıca şahsına ait orijinal ve etkili projeleri olursa, kendisine yardımcı olunacağı sözü veriliyordu. Yine aynı tarihte ABCFM Genel Sekreteri Clark'a da bir mektup yazan Bakan, misyonerlerin desteklenmesi ile ilgili S.S.Cox'tan herhangi bir şüphelerinin

²⁹⁶ Foster, **a.g.e.** , s. 82

²⁹⁷ Gordon, **a.g.e.** , ss. 227-235.

²⁹⁸ B.O.A, **Y.PRK.TKM**, Dosya No:10, Belge No:32.

²⁹⁹ B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:70, Belge No:16.

³⁰⁰ **Papers, December 8, 1885**, s. 858.

olmaması gerektiğini ifade ederken, Cox'un kendisinden öncekilerden daha az gayretli olmayacağını teminatını veriyordu³⁰¹.

S.S.Cox 14 Kasım 1885 tarihinde Bakan Bayard'a gönderdiği bir mektupta 17 Ağustos tarihli mektubun İstanbul'a geldiği günden beri en fazla önemseddiği mektup olduğunu, misyonerler için yapılabilecek her şey hakkında bilgi aldığını ve bazı girişimlerde de bulunduğunu ifade etti. Bu girişimlerim başında yayım faaliyetleri ile olan gelmekteydi. Misyonerlerle görüşmesinden sonra bazı özel kitapların satışını Maarif Nazırı Münif Paşa'nın Rumeli Sorunu ile ilgili konferanstan dönüşüne kadar ertelediklerini fakat daha sonra kendisini ziyaret edip kitap satışları için gerekli izinleri alabildiğini bildirdi. Bu arada Cox'un kullandığı "...misyonerler Türk Hükümetinin saldırı ateşinin hedefleri yapılmamalıdır..."³⁰² cümlesi onun meseleye bakış açısını özetlemektedir.

S.S.Cox'un elçilik döneminde en fazla gayret gösterdiği bir diğer çalışma yeni misyoner okulları açılması veya mevcut olanların devamı ile ilgilidir. Bu faaliyetlerinden birisi Harput'taki Amerikan Koleji ile ilgilidir. Bu okul yasal izni olmadığı için kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştı. İngiliz Elçisi W. White aracılığı ile Harput Konsolosundan bu hususta yardım isteyen Cox okulun kapatılmasını önledi³⁰³.

Osmanlı toprakları üzerinde ABCFM'nin başarısının en belirgin sonucu açılan eğitim kurumları olduğu bilinen bir gerçektir. Anadolu insanına en kolay etki edebilme olanağının okullarda olduğunu gören misyonerlerin en temel çabası okul açmak olmuştur³⁰⁴. İlk misyoner okulunun 1824 yılında Beyrut'ta açılması ile başlayan sürecin sonunda Anadolu topraklarında 1880'lerin başında bulunan okullar yaklaşık 200 ve buralarda okuyan öğrenci

³⁰¹ **Papers, December 8, 1885**, s.855,856.

³⁰² **Papers, December 8, 1885**, s.880.

³⁰³ **Papers, December 8, 1885**, s.881 ; Cox'un yardım isteği için W.White'e yazdığı mektup 11 Eylül 1885 tarihlidir. İngiliz elçisi W.White tarafından gönderilen, Cox'un isteği ile ilgili Harput'taki İngiliz konsolosunun bilgilendirildiğini söylediği mektubu ise 14 Eylül tarihlidir. Hiç zaman kaybedilmemiştir.

³⁰⁴ Emine Kocamanoğlu, "Osmanlı Dönemi'nde Robert Kolej'de Din Eğitimi", **Osmanlı**, Cilt:V, Ankara 1999, s. 359.

sayısı 6.000 civarındaydı³⁰⁵. S.S. Cox'un verdiği rakamlara göre, içine Mısır, Suriye ve Balkanların da dâhil edildiği Osmanlı topraklarında faaliyet gösterilen şehirlerin sayısı 394'tü. Buralarda bulunan okullardan 35 tanesi sadece yüksek okuldu. Bu okullarda okuyan toplam öğrenci sayısı ise 25.171'i buluyordu. Yine bu yerlerde satılan kitap sayısı 100.000 ve gazete ve süreli yayınların adedi 13'tü³⁰⁶. Amerikalılara ait İstanbul'da bulunan en etkin okul ise Rumeli Hisar'daki Robert Kolejiydi. Aslında Robert Koleji laik bir okul olmasına rağmen misyoner okul olarak biliniyordu³⁰⁷.

Amerikan okulları S.S.Cox'tan umdukları desteği bulmada hiç sorun yaşamadılar. Osmanlı Devleti üzerindeki Amerikan etkisinin arttırılmasının bu okullarla sağlanacağını düşünen Cox³⁰⁸, bu okullara aktif olarak destek verdi. Okulların ders başı törenlerine katılan elçi, okula devam eden öğrencilerin milliyetlerine baktığında ulusların kaynaşması fikrine daha fazla inandığını belirterek, buna ABD'nin öncülük ediyor olmasından memnun olduğunu dile getirdi³⁰⁹. Bu konu ile ilgili Robert Kolej öğretmenlerinden birisi S.S.Cox için şu tespitite bulunmuştu: "...S.S.Cox ve eşi Pera'nın eğlencesine dalmak yerine kendi insanlarıyla ilgilenen gerçek Amerikalılardır. Onlar kolejin samimi dostlarıdır. En fazla ihtiyaç duyduğumuz anlarda yanımızda oldukları ve okulda beraber geçirdiğimiz güzel anlar için kendilerine çok şey borçluyuz...."³¹⁰.

S.S.Cox Amerikan kurumlarının olduğu kadar Amerikan vatandaşlarının haklarının gözetmede de üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmeye çalıştı. Bunların çoğunluğu misyonerlik için Osmanlı topraklarına gelmiş olan Amerikalılar'dı. ABD'li misyonerlere doğu ve güneydoğu illerinde yapılan saldırılardan dolayı çıkan problemlerin takibi ile bizzat ilgilendi. Kendi elçiliğinden önce gerçekleşmiş Rahip Knapp ve Doktor Reynolds cinayetleri

³⁰⁵ Kocabaşoğlu, **a.g.m.** , s. 343.

³⁰⁶ Cox, **Diversions**, s. 296,297.

³⁰⁷ Gordon, **a.g.e.** , s.225; Koloğlu, **a.g.m.** , s. 23.

³⁰⁸ Cox, **Diversions**, s. 154.

³⁰⁹ Sir Edwin Pears, **Forty Years in Constantinople The Recollections of Sir Edwin Pears**, London 1916, s. 135.

³¹⁰ George Washburn, **Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College**, Boston- Newyork 1909, s.187.

vakasında Bâb-ı âlî'den tazminat talebi ile ilgili süreci bizzat takip etti. Cinayetin faili olduğu düşünülen Musa Bey'in yakalanması ve mahkum edilmesi ile ilgili çalışmalarından dolayı Musa Bey Medine'ye gitmek zorunda kalacaktı³¹¹. Suçluların yakalanamamasının araştırılması için 12 Kasım 1885'te Sait Paşa'ya gönderdiği protesto mektubunda, Amerikan misyonerlerinin rakamsal değerlerini yinelemesi, Osmanlı yönetimini etkileme çabası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunların yanında sadece turistik geziler yapmak amacıyla Osmanlı topraklarına gelmiş Amerikalıların haklarının gözetilmesi³¹² konusunda da görevini ihmal etmemiştir. Ayrıca yasadışı yollarla Osmanlı topraklarına ve Filistin'e yerleşen Amerikalı Yahudiler'in³¹³ oturma hakkı almaları yönündeki çalışmaları bize yaptıklarının sadece vatandaşının haklarını gözetmekten öte olduğunu düşündürmektedir³¹⁴.

d. Osmanlı-ABD Anlaşmalarındaki İhtilaflar

XIX. yüzyıl başlarında, ticari faaliyetlerine hız veren Amerika Birleşik Devletleri ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin ilerlemesi, karşılıklı münasebetlerin yasal bir zeminde yürütülmesi gerekliliğini ortaya koymuştu. 1830 Ticaret Anlaşması karşılıklı pek çok soruna yasal çözüm getirirse de anlaşmanın bazı maddeleri iki ülke arasındaki ileride yaşanacak ihtilafların temel nedeni oldu. Anlaşmada asıl kabul edilen metnin Türkçe³¹⁵ olarak belirlenmesi, sadece tercüme farklılığından doğan yüzlerce ihtilafa yol açtı.

1868 yılına gelinceye kadar 1830 anlaşmasıyla ilgili bir sorun yaşanmamıştı. Metindeki farklılığı 1857 yılında Amerikan Başkonsolosu John

³¹¹ **Papers, December 8, 1885**, s. 859.

³¹² B.O.A, **HR.TO**, Dosya No:148, Belge No:50; **Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Mârûzâtı (Y.PRK.HR)**, Dosya No:9, Belge No:33

³¹³ B.O.A, **DH.MKT**, Dosya No: 1351, Belge No:37.

³¹⁴ Cox, 24 Eylül 1885 tarihinde Bakan Bayard'a göndermiş olduğu mektupta, Filistin'e yerleşen iki Yahudi'nin (Louis Lubrowsky ve kardeşi) sırf Yahudi oldukları için oradan çıkmaya zorlanamayacağını bildirmiştir. Sadece bu mesele ile ilgili Cox ve Bakan arasında sayısız yazışma gerçekleşmiştir. **Papers, December 8, 1885**, ss. 864- 868.

³¹⁵ Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu dönemlerde anlaşmalar Türkçe yapılır ve bu durumdan avantaj sağlanmaya çalışılırdı. Tuncer, **a.g.e.** , s. 18.

Porter Brown fark etmiş, fakat bu yanlışın düzeltilmesi için herhangi bir çaba göstermemişti.1868 yılında iki Amerikalının Osmanlı kanunlarına göre tutuklanarak hapsedilmesi üzerine, anlaşmanın 4. maddesi gereğince itiraz eden elçinin herhangi bir sonuç elde edememesi, görülecek yüzlerce sorunun habercisiydi. Bu ihtilaf yıllarca devam etti. Anlaşma metnindeki ikilikten doğan problemler ise en fazla kendini Ermeni meselesinde gösterecekti³¹⁶.

1830 anlaşmasıyla *en ziyâde müsaadeye mazhar ülke* avantajını sağlayan Amerika ile 13 Şubat 1862 tarihli bir başka anlaşma yapılmıştı. Bu anlaşma Osmanlı-ABD Ticari faaliyetlerini daha detaylı bir şekilde belirledi. Osmanlı Devleti'nin gümrük indirimi sağlamasından başka, anlaşma metninde geçen *Hükümet-i Müctemi'a-i Amerika* ifadesi iç savaşla birliğinin parçalanma riskiyle karşı karşıya olan Amerika'ya dolaylı bir destek verilmişti³¹⁷.

İki ülke arasında 11 Ağustos 1874 tarihi Suçluların İadesine Dair ve Tabiiyet Anlaşmaları üzerinde yaşanan ihtilaflar 1880'lerde karşılaşılan diplomatik problemlerin asıl kaynağını teşkil etti. Özellikle Tabiiyet Anlaşmasının müzakere sürecinde ikinci maddeye Amerika tarafından gelen itirazlar dikkate alınmış ve metin üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştı. 22 Nisan 1875 tarihinde anlaşma metinleri üzerinde yapılan müzakere sırasında yaşanan ihtilaflardan dolayı ABD anlaşmayı yürürlüğe koymadı.

S.S.Cox 28 Kasım 1885 tarihinde Bâb-ı âlî'ye İngiltere ve Avusturya ile yapılan tabiiyet anlaşmasına benzer ve 1874 anlaşmasının maddelerinin yenilerek yeni bir anlaşma yapılması için teklif sundu³¹⁸. Karşılıklı müzakereler başlamasına rağmen, herhangi bir ilerleme kaydedilemediği için Aralık ayı gelmeden görüşmeler durduruldu. Ayrıca iki ülke arasındaki

³¹⁶ Köprülü, **a.g.m.**, s. 938.

³¹⁷ Armaoğlu, **Türk-Amerikan Münasebetleri**, s.7.

³¹⁸ Leland J.Gordon, "The Turkish American Controversy over Nationality", **The American Journal of International Law**, Vol.25, No.4. (October,1931), s.664.

ihtilafların giderilmesi için Cox'un başka girişimleri de oldu³¹⁹. Fakat bunlarda herhangi bir sonuca bağlanamadı.

Kanımızca S.S.Cox'un elçiliği süresince iki ülke arasında yaşanan sorunların temel nedeni Amerika'ya yapılan göçtür. 1890'larda artmakla birlikte, 1881 -1900 yılları arasında Osmanlı Devleti'nden Amerika'ya 34.207 kişi göç etti³²⁰. Bu göçün asıl nedeni Amerika'da ihtiyaç duyulan iş gücünü temin etmektir. Fakat bunun yanında siyasi ve kişisel nedenlerle göç edenlerde vardı. Azınlıklar, özellikle Ermeniler için yıkılmaya yüz tutmuş bir devlette yaşamak kendilerine pek cazip gelmiyordu. Osmanlı bünyesinde kolay sürdürmedikleri siyasi faaliyetleri de Amerika'da yapma imkânı bulabiliyorlardı³²¹. Amerika'ya yapılan göçün bir diğer nedeni Amerikan okullarıydı. Mezuniyet sonrası Amerika'ya gönderilen öğrencilerin sayısı azımsanmayacak bir değerdeydi. Okullarda sahip oldukları olanaklara bakarak veya öğretmenlerinin anlattıklarının cazibesine kapılarak ABD'ye göç etmek isteyen yüzlerce mezun adayı vardı³²².

Göçün bir başka nedeni ise göçmenlerin kolay himaye edilmesiydi. Amerika'nın Osmanlı vatandaşlarını kendi himayesine almasında büyük çıkarı vardı. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde ikamet eden Amerikan vatandaşının sayısı ne kadar artarsa, ABD kapital haklardan o kadar faydalanılabilecekti. Ticari ve siyasi alanda başat güç olabilecek kadar Amerikalı, Osmanlı'ya karşı ABD'nin elini o kadar güçlendirecekti. Bu amaçla, *himaye sistemi* (*protege*³²³) kullanılarak yapılan çalışmalarda yüzlerce

³¹⁹ S.S. Cox'un girişimleri hakkında detaylı bilgi için bkz. BOA, **HR.TO**, Dosya No: 148, Belge No:56; **İ.DH**, Dosya NO:999 Belge No:78970; **MV**, Dosya No:12, Belge No:20.

³²⁰ İlhan Kaya, "Turkish-American Immigration History and Identity", **Journal of Muslim Minority Affairs**, Vol. 24, No. 2, October 2004, s. 296.

³²¹ Mim Kemal Öke, "Şark Meselesi ve II. Abdülhamid'in Garp Politikaları (1876-1909)", **Osmanlı Araştırmaları The Journal of Otoman Studies**, II, İstanbul 1982, s. 254

³²² Berrak Kurtuluş, **Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Göçü Göç Süreci ve Özellikler**, İstanbul 1999, s.47.

³²³ Himaye sistemi ilke olarak Osmanlı uyruğundan birinin başka bir devletin vatandaşlığına geçiş yine kendi ülkesinde yaşamaya devam etmesi olarak özetlenebilir. Bu durumda yeni ülkesinin vatandaşlarının sahip olduğu haklara sahip olabilmektedir.

Osmanlı vatandaşı ABD uyuğuna geçmeyi kabul etti³²⁴. Esas göç grubunu oluşturan azınlıklardı ve bunların başını Ermeniler çekmekteydi³²⁵.

Amerika'ya yapılan göçlerin iki ülke arasında problemlere yol açması, siyasi maksatlarla göç eden Osmanlı vatandaşlarının ABD uyuğuna geçmelerinin ardından Osmanlı Devleti'ne geri dönmesiyle başladı. Tamamen siyasi amaçlarla ya da Amerika'da umduğunu bulamadan geri dönen kişilerin durumu sürekli sıkıntı oldu. Eskiden işledikleri suçlardan dolayı Osmanlı makamlarınca yargılanmak için gözaltına alınan *yeni-Amerikalılar*, 1830 Ticaret Anlaşmasının 4. maddesinde yer alan *Amerikan vatandaşlarının Osmanlı makamlarınca mahkeme edilemeyişinden* faydalandılar³²⁶.

Geri dönüş yapan azınlıkların faaliyetleri sakıncalı görülmeğe başladığında, Osmanlı Devleti bu insanları yeniden vatandaşlığa kabul etmemek için yeni kurallar getirmek zorunda kaldı. Osmanlı vatandaşlığından çıkmadan Amerika pasaportu ile geri gelenlerin yabancı sayılmayacağı alınan ilk tedbirlerden biriydi³²⁷. Ayrıca Amerika'ya yapılacak göçlerin önüne geçmek için bazı önlemler alındı³²⁸. Çünkü ABD'ye gidip vatandaşlık almış olarak geri gelenler, Amerikalılara mahsus haklardan faydalanabiliyor ve işledikleri eski suçlarından dolayı ceza almayabiliyorlardı. Ayrıca muhalif hareketlerin içinde bulunup arkalarında ABD desteğini hissedenler daha rahat hareket etme imkânını bulabiliyorlardı. Bu durumun diğer insanlara da örnek olmasından dolayı ABD'ye yapılan göç günden güne arttı³²⁹.

Birleşik Devletlerin dış politikasında yaşanan değişiklikler, hükümetin ABD vatandaşlığına geçen yabancılara bakış açısını da etkiledi. Başkan Grant, ABD vatandaşlığına geçmiş insanların durumları için "...sürekli ABD'den uzak kalırlar, ona hiçbir şey vermezler, vatandaşlık sorumluluklarını

³²⁴ Öke, **a.g.m.** , ss. 252-254.

³²⁵ Kurtuluş, **a.g.e.** , s. 51.

³²⁶ Kılıç, **a.g.e.** , s. 262

³²⁷ B.O.A., **DH.MKT**, Dosya No: 1561, Belge No:92.

³²⁸ B.O.A., **DH.MKT**, Dosya No: 1433, Belge No:18

³²⁹ B.O.A., **DH.MKT**, Dosya No: 1551, Belge No:68

*yerine getirmezler ve sadece kendilerinin korunmasını beklerler...*³³⁰ derken Kasım 1885 de S.S Cox'a hitaben Dışişleri Bakanı Bayard 28 Kasım 1885 tarihinde gönderdiği mektupta Amerikan vatandaşlığına sonradan geçenlerin gerçek Amerikalılardan hiçbir farkının olmadığını ifade etmekteydi³³¹. Bu ulusal çıkarları doğrultusunda ABD'nin dış siyasetteki manevra genişliğinin yeterli bir tespiti olsa gerek.

D. GÖREVDEN İSTİFASI VE DÖNÜŞÜ

S.S.Cox, İstanbul'daki elçilik günlerinde herhangi bir problem yaşamamasına rağmen kısa bir süre sonra³³² ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan istifasını istedi. Kimsenin kendisinden beklemediği bu kararın nedenini şöyle açıklıyordu: *"...geri dönmeyi istemem burada yaptığım vazifeden memnun olmadığım için değil. Bu kararımda etkili olan neden Sultan ya da Bâb-ı âlî'de değil. Kendime göre nedenlerim var. Siz ister ona memleket hasreti deyin, ister vatanseverlik. Bekli de eski parlamenter hayatım beni geriye çağırın. Amerikan elçisi olarak bulunduğum görevde ülkem için çıkarlarını gözetmek için elimden gelen her şeyi yaptım..."*³³³.

3 Ekim 1886 tarihinde İstanbul'dan gemiyle yola çıkan S.S.Cox, New York'a vardığında kendisini kalabalık bir grup bekliyordu. Bunlar arkadaşları, sevenleri ve birkaç gazeteciydi. Cox'un Osmanlı Devleti hakkındaki olumlu açıklamaları gazetecileri ise pek memnun etmedi³³⁴. İstifasını resmi olarak Bakan Bayard'a sunan Cox'un talebinin kabul edilmesiyle elçilik görevi resmen sona erdi. Cox'un görevine son verildiği, Başkan tarafından 28 Mart 1887 tarihinde gönderilen resmi bir yazıyla İstanbul'a bildirildi³³⁵.

³³⁰ Foster, **a.g.e.** , s. 77.

³³¹ **Papers, December 8, 1885**, s. 888.

³³² Ağustos 1885- Ekim 1886 arasında İstanbul'da bulundu. Köprülü İstanbul'da ayrılış zamanını 1887 sonbaharı olarak vermektedir ki bu yanlış bir bilgidir.

³³³ Cox&Nothrup, **a.g.e.** , s. 148.

³³⁴ B.O.A, **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:76.

³³⁵ B.O.A, **Y.EE**, Dosya No:59, Belge No:21.

S.S.Cox'un bıraktığı görevin kimin devralacağı iki ülkede de uzun zaman merak konusu oldu. Nihayet yeni elçinin adı 24 Mart'ta belirlendi. Temmuz 1887'de Başkan tarafından İstanbul'a gönderilen resmi yazı³³⁶ ile M.Oscar Strauss'un elçilik dönemi başlamış oldu³³⁷. Yahudi olan ve Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulabilmesi için yapılan faaliyetlere destek veren O.Strauss³³⁸ hakkında Osmanlı Devleti'nin Washington Sefâretine bir yazı gönderen S.S.Cox, kendisine görev yaptığı süre içinde gösterilen kolaylık ve iyi niyetin, kendisinden sonra gelen elçi için de gösterilmesini talep etmesi, ABD çıkarlarının devamlılığını sağlama gayreti olarak yorumlanabilir³³⁹.

S.S.Cox İstanbul'da kaldığı yaklaşık on beş ay süresince, Osmanlı ve Amerikan münasebetlerinin siyasi ve kültürel alanda gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. II. Abdülhamid'in yabancı elçiler hakkındaki olumsuz kanaatine³⁴⁰ rağmen, onunla iyi dostluk kurmuş, ülkesinin ve vatandaşlarının çıkarlarını korumuş olarak eski kongre yaşamına geri dönmüştür.

E. ELÇİLİK YILLARINDAKİ GÖZLEMLERİ

İyi bir gözlem yeteneğine sahip olan Samuel S.Cox, iki yıldan daha az bir zaman kaldığı İstanbul elçiliği esnasında, gerek İstanbul dahilinde, gerekse çeşitli vesilelerle bulunduğu diğer yerlerde Osmanlı Devleti, tarihi, toplumun yapısı ve sosyal kurumları vb. konularda yaptığı gözlemlerini objektif bir değerlendirmeye "*Diversions of A Diplomat in Turkey*"³⁴¹ adlı kitabında toplamıştır. Eser XIX. yüzyılın sonu Osmanlı Tarihi

³³⁶ B.O.A, **İ.DH**, Dosya No:1036, Belge No:81533.

³³⁷ B.O.A, **İ.HR**, Dosya No:305, Belge No:19407; Dosya No:306, Belge No:19483; Dosya No:306, Belge No:19501.

³³⁸ M.Kemal Öke, **Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm, ve Filistin Sorunu**, 1880-1914, İstanbul 1982, s.95.

³³⁹ B.O.A, **HR.TO**, Dosya No: 148, Belge No:64.

³⁴⁰ Abdülhamid'in yabancı elçiler hakkındaki kanaati şöyleydi: "...Sefirler sanki hükümdar gibi saraylarında oturuyorlar, ancak birkaç yüksek memurla münasebetleri oluyor ve oturdukları yerden hüküm veriyorlar. Memleketimize ait bütün bildikleri İstanbul ve adalardan ibarettir. Hayatımızın iç yüzünü, dinimizi, dilimizi bilmiyorlar, buna rağmen kendi istediklerini muhakkak kabul ettirmeye çalışıyorlar...", Sultan Abdülhamit, **a.g.e.**, s. 78.

³⁴¹ (Türkiye'de) Bir Diplomatın Eğlencesi, Kitap için Orhan F.Köprülü, Türk Tarihi için önemli kaynak olarak göstermiş ve tarihçiler tarafından pek fazla bilinmediğini ifade etmiştir. Kitabın hâlihazırda Türkçeye tercümesi

için yararlanılabilecek orijinal bir çalışmadır ve Cox'un ABD'den ayrılışından başlayarak İstanbul'a varışı, elçilik görevi devralması, elçilik günleri esnasında ve geri dönüş sürecinde yaşadığı olayların ayrıntılarını içermesi bakımından bu tez çalışmasında faydalanılan temel kaynak olmuştur. Ayrıca kitaptaki gözlemlerin ve tecrübelerin Osmanlı Devleti'nin bir dönemine ışık tutacak değerlerde olması, bunlar üzerinde durmayı gerekli kılmıştır.

S.S.Cox bu eseri kaleme alırken kendi tespitlerinin dışında Osmanlı Devleti hakkında yazılmış başka eserlerden de faydalanmıştır³⁴². Fakat eser tahlil edilirken Cox'un kişisel görüş ve gözlemleri ile yararlandığı kitaplardan aktardığı bilgilerin ayırt edilmesine azami gayret gösterildi ve yapılan çalışma sonunda elde edilen çıkarımlar altı ayrı bölüm halinde değerlendirildi.

1. Osmanlı Sosyal Yaşantısı

Samuel S.Cox'un elçilik günleri süresince daha yakından tanıma fırsatı bulduğu Osmanlılar ve onların sosyal hayatı ile alakalı gözlemleri devletin hakimiyeti altındaki tüm yerlerin hakkında olmaktan öte genellikle devrin İstanbul yaşantısını yansıtmaktadır. Bununla birlikte İstanbul'un nüfusu göz önüne alındığında farklı milletlerden binlerce insanı barındıran bir şehir az ya da çok devletin geneli hakkında tutarlı tespitler yapma olanağı sağlayacaktır. Ayrıca S.S.Cox'un gerek 1851 ve 1881 yıllarında Osmanlı topraklarında bulunması gerekse elçilik günleri süresince İstanbul ve çevresini ve Osmanlı'nın hâkimiyeti altındaki diğer yerleri görme imkanının olması, tespitlerinin Osmanlı'nın geneli hakkında doğru bilgiler verdiğinin söylenebilmesine imkan tanıyor.

yapılmamıştır. Bkz. Orhan F.Köprülü, "XIX. Asırda Bir Amerikan Sefiri'nin Gözüyle Türkiye", **Kubbealtı Akademisi Mecmuası**, VIII/3, Temmuz 1979, ss. 56-61.

³⁴² Köprülü bu eserleri, Knolles'in "*History of Otoman, London 1610*", Miss Pardoe'nin "*City of The Sultan*", Ahmet Cevad'ın kıyafetler hakkındaki kitapları, Amicis'in eseri, Mrs. Walker'in ismi tam olarak bilinemeyen şark hayatına ait kitabı, James M.Ludlow'un "*The Captain of The Janizaries*" ve Binbaşı Johnson'un 1886'larda Londra'da yayınlamış olan kitabı "*On The Track of The Crescent*" olarak sıralamıştır. Bkz.Köprülü, **XIX. Asırda**, s.61.

S.S.Cox'a göre Türk kadını her fırsatta birbirleriyle görüşmeyi etmeyi sevmektedir. Doğum, ölüm, evlilik veya hastalık gibi vesilelerle sık sık karşılıklı ziyaretler yaparlar. Özellikle Ramazan ayı süresince sıklaşan akşam ziyaretleri Cox'un dikkatini çekmiş ve bu ayda Türk kadınının yılı diğer zamanlarından daha fazla özgür olduğunu ifade etmiştir³⁴³.

Türklerin eğlence yaşamının insanı olmadığını ifade eden Cox'a göre Türkler belli başlı bir kulüp ya da benzer eğlence yerlerinde vakit geçirmek yerine evine gider ve akşamlarını ailesi ile geçirir. Türkler *tavuklarla yatar ve erkenden kalkar*. Osmanlı halkları içinde entelektüel aristokrasiden bahsedilemeyeceğini ve gerçekten bir aristokrat kesim varsa bunlar için *para aristokrasininin zengin üyeleri* ifadesini kullanmaktadır. Eğlence hayatının en popüler yerinin Pera'dır ve buraların başlıca müdavimleri gayrimüslim halk ve yabancı devlet elçileri ve elçilik personelleridir. Ayrıca yabancı elçiler arasında herkes tarafından kabul edilen aksine her hangi bir sürtüşmenin olmadığını, aksine güzel bir dostluk ve dayanışmanın mevcut olduğunu Cox'un tespitlerinden öğreniyoruz. Elçilerin böyle yerlerde sık sık bir araya geldiklerini, buralarda birbirlerini ağırladıklarını ve masa başında siyasi sohbetlerin yapıldığını³⁴⁴ ifade eden Cox'un cümlelerinden Osmanlı Devleti aleyhine çalışmaları herkes tarafından bilinen yabancı elçilerin birlikte hareket edebilmelerindeki sırra küçük bir izah getirilebilir.

Sultan II.Abdülhamid için *"..korkuları ve evhamları nedeniyle kendini sarayına hapsediyor, sosyal hayatın içine girmiyor.."* ifadesini son derece haksız bulan ve bunlara kesinlikle katılmayan Cox'a göre Sultan Abdülhamid devletin başıdır, eğlence hayatının değil. O daima halkını düşünerek hareket etmek zorundadır³⁴⁵.

S.S.Cox'a göre Türkler için akşam yemeği çok önemli bir sosyal olgudur. Türkler nadiren yalnız başına yemek yerler. Evlerine olabildiğince fazla insan davet eden cömert insanlar olarak tanımladığı Türklere ait bir

³⁴³ Cox, **Diversions**, s. 46.

³⁴⁴ Cox, **Diversions**, s. 48.

³⁴⁵ Cox, **Diversions**, s. 47.

akşam yemeği davetini detaylıca aktaran Cox, böylelikle Türk kültürünün daha doğru kaynaklardan tanınmasına yardımcı oluyor.³⁴⁶

S.S.Cox'un üzerinde detaylıca durduğu bir diğer konu İstanbul'un ulaşım imkânları, ve özellikle boğaz kayıklarıdır. Cox'a göre 1851 yılında ziyaret ettiği İstanbul'da boğazın iki yakasında sürekli insan taşıyan 80.000'den fazla kayık vardı. Buharlı teknelerin sayısının artmasıyla, 1885 yılında bu sayının 25.000 civarında olduğunu ifade eden Cox'un verdiği rakamları resmi kayıtlarla teyit etme fırsatı bulunamasa da gerçek olan XIX. yüzyılın son çeyreğinde İstanbul'da bulunan kayıkların sayısının tahminlerin çok ötesinde olduğudur. İstanbul'un sosyal yaşantısında kayıkların çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle boğazın iki yakasındaki *tatlı sularda*³⁴⁷ eğlence amaçlı geziler yapılmaktadır. Ayrıca Cox, kitabını kaleme aldığı günlerde Washington'da Milli Müze'de "*Doğu Kayığı*" ismiyle sergilenen kayığın vaktiyle İstanbul'daki Amerikan Elçiliği'nin parasıyla alınmış ve havanın güzel olduğu günlerde elçi ve ailesine hizmet etmiştir. Cox'un kendisi de bu kayıkla 23 Ekim 1885 tarihinde bir gezintiye çıkmış ve bu gezi esnasında kıyıya çıktığı bir zamanda Kuran okuyan bir kişinin sesinden etkilenmiş ve uzun süren bir pazarlık sonucu bu Kuranı iki mecîdî karşılığında satın almıştır. Cox'a göre bu Kuran ona İstanbul'u ve Müslümanları hatırlatan eşyaları arasında çok önemli bir yere sahiptir.³⁴⁸

Avrupa'nın ve Amerika'nın bazı şehirlerinde olduğu gibi İstanbul'da da dilencilikle hayatını devam ettirenlerin çok olduğunu ve dilenciğinin resmi kurumlar tarafından meslek olarak algılandığını ifade eden Cox'a göre şehrin bazı sokaklarında dilencilerin çokluğundan yürümek bile zorlaşmaktadır. Öte yandan sokaklarında başıboş gezen köpekleriyle İstanbul'u adeta bir "*Köpek Cumhuriyeti*"ne benzeten Cox'a göre 1851'den beri İstanbul'da çok şey değişmiştir, fakat değişmeyenlerden bir şehrin köpek nüfusedir. Bir İngiliz hastanesinin başhekimisi olan Doktor John Patterson'ın gönderdiği bir

³⁴⁶ Cox, **Diversions**, s. 50.

³⁴⁷ S.S.Cox'un kullandığı "tatlı sular" dan kasıt boğazın iki yakasından denize dökülen derelerdir. Sadece, bugünkü Kağıthane deresi de Cox'un tarif ettiği yer olabilir.

³⁴⁸ Cox, **Diversions**, ss. 402-404.

mektubu delil gösteren Cox'un söylediklerine göre, Osmanlı Devleti sınırları içinde köpeklerin sayısı çok olmasına rağmen, bunlar arasında kuduz hastalığına ender rastlanmaktadır. İstanbul köpeklerinin genellikle sakin ve zararsız olduğunu söyleyen Cox'a göre Türkler etrafında onlarca köpekle yaşamaktan hiç rahatsızlık duymamaktadır. Köpekler ile ilginç hatıralarına da yer veren Cox'u 1886 kışında Mısır'a yaptığı gezide köylülerin köpeklerinin saldırılarından üzerine bindikleri eşekler kurtarmıştır. Yine 1886 yazını geçirdiği Büyükkada'da kiraladıkları evin eski sahibine ait bir köpek, sevmeye çalışırken Cox'u el bileğinden ısırılmıştır. Ertesi günün gazetelerinde haber olan³⁴⁹ bu ısırık aynı akşam II. Abdülhamid'in verdiği resepsiyonda Doktor Movroyeni bey ile olan muhabbetlerinin de ana konusu olmuştur. Ayrıca İngiliz elçisi Edward Thorton'un İstanbul'un kenar mahallerine yaptığı bir gezi sırasında, köpeklerin ani saldırısından dolayı ürken atından düştüğünü ve ciddi biçimde yaralandığını, hatta köprücük kemiğini kırdığını Cox'un hatıralarından öğreniyoruz³⁵⁰.

2. Evlilik Müessesesi ve Harem

Sultan II. Abdülhamid'in "... *Avrupalıların Türk kadını hakkında ve bilhassa taaddüd-ü zevcâda (birden fazla hanıma sahip olma) dair pek çok yanlış fikirleri vardır. Bu hususta Avrupalıların olduğu gibi Amerikalıların da fikirleri muhtelifdir...*"³⁵¹ sözleriyle Osmanlı aile yapısının ve harem müessesesinin batı dünyasında çok yanlış bilindiği ve objektif bir değerlendirmenin önemini kendini bir kez daha hissettirdiği anda S.S.Cox'un tespitleri bu yanlışın telafisi için önemli bir vazife yüklenmiştir. Cox'un değerlendirmelerine bakıldığında Türk örf ve adetlerini birebir yansıtmaya çalıştığını ve bu konuda kendi yorumlarına yer vermekten kaçındığı göze çarpmaktadır. Evlilik çağına gelen bir erkek çocuk için anne-babasının uygun eş aramaya başlamasından başlayarak, kız isteme, söz,

³⁴⁹ Çalışmada dönemin gazetelerinin incelenme imkânı bulunamadığından bu haber doğrulanma imkanı bulunulamamıştır. Yalnız Cox'un 29 Mayıs 1886 tarihinde Yıldız'da katıldığı resepsiyona katılanlardan birisi de Doktor Mavroyeni Bey'dir. Cox, **Diversions**, s.55.

³⁵⁰ Cox, **Diversions**, s. 418,419,432.

³⁵¹ Sultan Abdülhamit, **a.g.e.**, s. 148.

nişan, gelin hamamı ve düğün merasimleri hakkında önemli detaylar veren Cox'un kendisinin bizzat görme fırsatı olamayacak bazı yerlerde verdiği bilgiler bu konular hakkında okuduğu diğer eserlerden faydalandığını göstermektedir.

Kız ve erkeklerin evlenmeden önce birbirlerini görmediklerinden evliliklerini tam bir piyangoya benzeten Cox, kendisine verilen bilgilerden öğrendiği kadarıyla evliliklerin mutlaka bir nikâh akdine dayandırıldığını ve bu akitler olmaksızın evliliklerin gerçekleştirilemediğini ifade etmektedir³⁵². Cox'a göre Türklerden daha fazla ailesine ve çocuklarına bağlı bir millet göstermek mümkün değildir³⁵³.

Harem ve haremdeki yaşam tarzı ile bazı bilgileri de okuyucularına aktaran Cox'a göre harem sadece Sultan'ın ve haremağalarının girebildiği gizemli bir yerdir. Harem kadınları dış dünyadan bir sır gibi saklanmaktadırlar ve onlarla yüz yüze gelmek neredeyse imkânsızdır. Hatta bu tezini desteklemek isteyen Cox'un belirttiğine göre elçilik günlerinden kısa bir zaman önce Sarayburnu'ndan yüz elli civarında kadın bir İtalyan doktor tarafından aşılanmış, fakat bu işlem sırasında bir paravanın arkasında bekleyen doktor, ancak paravanda açılan ufak bir delikten kadınlara aşı yapabilmiştir. Hatta doktorun kadınlara bakma teşebbüsüne karşı ellerinde örtülerle iki haremağası doktorun başında tetikte beklemiştir³⁵⁴.

S.S.Cox'a göre Osmanlı Devleti'nde göze çarpan yenilik ve değişimin haremde de görülmektedir fakat bu değişim sadece giyim kuşama ve iç dekorasyonla sınırlı kalmıştır. Eşine harem kadınları tarafından hediye edilen iki büyük Fransız oyuncak bebeğin üzerindeki kıyafetlerin batı tarzını ve renklerini yansıttığından yola çıkan Cox, harem kadınlarının giyim

³⁵² Osmanlı Devleti'nde evliliklerin sözleşmeleri şer'i mahkemelere kaydedilirirdi. Hatta gayrimüslimler kendi dini cemaat hukuklarına tabi olmakta serbest olmalarına rağmen nikah akdi için, miras hukukunda devletin garantisini sağlamak için şer'i mahkemeye gidiyorlar ve nikah sözleşmelerini sicillere kaydedtiriyorlardı. Erol Özbilgen, **Bütün Yönleriyle Osmanlı- Adâb-ı Osmaniye**, İstanbul 2003,s.450

³⁵³ Cox, **Diversions**, s. 568,580.

³⁵⁴ Cox, **Diversions**, s. 513,514.

tercihlerinde de geçmiş yıllara göre köklü değişikliklerin olmasının ihtimal dahilinde olduğunu söylemektedir³⁵⁵.

S.S.Cox'un ısrarla ifade ettiğine göre "...*Türk kadını erken kalkar. Pazarları dolduranlar çoğunlukla Türk kadınıdır. Boğazda aşağı yukarı yolcu taşıyan gemilerde ona sıklıkla rastlanır. Tatlı sularda sandal sefası yapan yine odur. Galata köprüsünden karşıya geçersen örtülü gizem yine oradadır. Camiye gitmez derler, orada da vardır. Köle de olabilir fakat güzel bahçelerin içinde şerbetini yudumlayan yine odur. Hayatın bu kadar içinde olmasına rağmen kimse ona karışamaz. Hiçbir polis, İstanbul'un halkından hiçbir kimse ona nezaketsizce ve kaba davranamaz, kırıcı muamelede bulunamaz. Onun örtüsünün altındaki saflığı bir rahibenin örtüsü ile eşdeğerdir. Bir Ermeni'nin dükkânından alışveriş yapabilir, bir Yahudi'ye ait yerden şapka alabilir ve bir Rum'un kayığında yolculuk edebilir. Üzümlerini bir Suriyeliden, balıklarını bir Maltalıdan alabilir. Bir İngiliz doktor tarafından muayene edilebilir, diş tedavisi bir Amerikalı tarafından yapılabilir, ya da bir İtalyan tarafından aşılabilir. Fakat tüm bu saydıkları tarafından tek bir kelime dahi tahkir edici söze maruz kalmazlar. ...*"³⁵⁶.

Kitabında yer verdiği bu cümlelerle Cox, Amerikan kamuoyuna Osmanlı kadınının toplumsal statüsü ve toplum içinde ona verilen değer hakkında çok önemli mesajlar vermiştir. Osmanlı vatandaşı ve Müslüman olmayan birisinin, çok iyi bir gözlemci olmasının da yardımıyla, ifade ettiği bu cümleler, Türk kadın hakları tarihi bakımından da ayrıca öneme sahiptir. Bununla birlikte Cox'un evlilik ve aile yapısı hakkındaki tespitleri sadece Müslüman Türkleri kapsamaktadır. İçerisinde onlarca din ve mezhep farklılığı gösteren milletleri barındıran Osmanlı Devletinin evlilik ve aile kültürünü Cox'un tespitleriyle sınırlamak yanlış olur.

³⁵⁵ Cox, **Diversions**, s. 515.

³⁵⁶ Cox, **Diversions**, ss. 538-539.

3. Kölelik Müessesesi

Kongre yıllarında da bahsedildiği gibi S.S.Cox her ne şekilde olursa olsun köleliğe karşı bir insan olmuştur. İç savaş öncesinde bu konudaki duruşunu tam olarak belli etmiş ve köleliğin kaldırılması için elinden gelen çabayı göstermişti. Elçilik günleri süresince Osmanlı toplumunu ve kurumlarını daha yakından tanıma fırsatı bulan Cox'un bu konu üzerindeki tespitleri oldukça tutarlı ve objektiftir. Bu tespiti ispat etmeye geçmeden önce köleliğin Osmanlı toplumundaki yeri ve uygulamaları üzerinde kısaca durmakta fayda vardır.

Osmanlı Devletinde köleler zengin ailelerin yanında, ev işlerinde ve çocuk bakımında kullanılmak, cariye olarak ya da Kuran'da vaat edilen sevabı kazanmak için *azat edilmek* amacıyla satın alınan kişilerdi. Ev işlerinde çalıştırılan köleler bir müddet sonra bacı, dadı, lala gibi isimlerle haneden biri gibi algılanır ve genellikle yirmili yaşlarda sahibi tarafından ihtiyaçları karşılanarak evlendirilirdi. Osmanlı toplumunda, ekonomide, özellikle tarımda köle emeğine dayalı bir üretim yapılmadığından varlıklarının asıl nedeni sağlayacakları kaba ve vasıfsız iş gücünden öte kendilerinden beklenen hizmet arzıydı³⁵⁷.

Büyük kentlerin çoğunluğunda esir pazarları vardı ve *hizmet köleliği* devletin pek çok yerinde yaygındı. Hizmet köleliği Osmanlı köleliğinin ağırlık merkezi ve son derece yaygın olan harem sisteminin doğal bir sonucuydu. Köleler aile mensupları tarafından satın alınmaktan öte gerçektende *ailedendiler*. Köle efendi ilişkileri sosyal ve yasal olarak her iki taraf için tahmin edilenden çok farklı olarak daha bağlayıcıydı. Böylelikle her iki taraf da köleliğin kaldırılması hususunda pek istekli olmamıştı³⁵⁸.

Kölelikle alakalı Osmanlı kayıtlarına bakıldığında arşiv belgelerinin büyük bir kısmını köle azat etme senetleri olan *itâknâmelerin* oluşturduğu

³⁵⁷ Özbilgen, **a.g.e.** , s. 440.

³⁵⁸ Ehud R. Toledano, **Osmanlı Köle Ticareti 1840-1890**, (çev: Y.Hakan Erdem), İstanbul 1994, s. 232,233.

görülebilecektir. Bu belgelerin çoğu doğrudan serbest bırakış ilanları şeklindedir ve birer kopyaları şer'î mahkeme kütüklerine girmiştir³⁵⁹.

Kölelerin arasında statüsel olarak renk ayrımı önemli olmasa da Osmanlı hizmet kölelerinin başlıca iki sınıftan, beyaz ve siyahî Afrikalılardan oluştuğu görülmektedir. Afrika kökenli kölelerin çoğu bedeni işlerde çalışırlar ve sosyal statü kazanma konusunda pek istekli davranmazlardı. Fakat beyaz köleler, hizmetçi, refakatçi veya eğitimci olarak çalıştırılırsalar da toplumsal bir üst sınıf elde etme beklentileri ve şansları vardı. Yapılan evlilikler de bu amaca hizmet eden yegâne yoldur³⁶⁰. Bilinen bazı sosyal ve siyasal amaçların yanında Osmanlı padişahları dahi kölelerle evlenmekte herhangi bir engel görmemişlerdir³⁶¹.

Osmanlı'nın devlet politikası olarak kölelikten anlaşılın, köleliğin toplum tarafından benimsendiğidir ve Avrupalılar tarafından iddia edilen aksine devletin kölelik uygulamalarında tamamen haklı olduğudur. Köle ticareti ve köle pazarlarının kaldırılması için önemli kararlar³⁶² alınmış olsa da kölelik toplumsal bir kurum olarak hayatını sürdürmüştür. Köleliğin kaldırılması için Sultan II. Abdülhamid'e çağrıda bulunan Avrupa kökenli bir cemiyete Abdülhamid'in verdiği cevap, bu konuda Osmanlıyı tamamen masum olduğunu iddia etmekten öte, kölelik müessesesine Osmanlıların ve Avrupalıların yaklaşımlarını ortaya koyması açısından da son derece önemlidir³⁶³.

³⁵⁹ Madeline C. Zilfi, "Osmanlı'da Kölelik ve Erken Zamanda Kadın Köleler", **Osmanlı**, Cilt V, s. 474

³⁶⁰ Toledano, **a.g.e.**, s. 234

³⁶¹ Özbilgen, **a.g.e.**, s.445

³⁶² Osmanlı Devleti'nde köle ticareti 1846 yılında Sultan Abdülmecit tarafından yasaklandı. Özbilgen, **a.g.e.**, s. 447.

³⁶³ Bu cemiyetin adı zikredilmemekle birlikte, Abdülhamid'in bu konu hakkındaki fikri cemiyete cevaben; "... Kanunlarımızın, adetlerimizin Avrupa'da bu kadar tanınmamış olması şaşılacak şeydir. Şarktaki kölelikten bahsederken hep Amerika'daki köleliğin hazin hali hatıra gelmektedir. Halbuki bizdeki efendi ile hizmetkar arasındaki samimi münasebete kölelik kelimesi nasıl kullanılabilir... , ...bizdeki cariye'nin Avrupa'daki hizmetçiden daha mesut olduğuna şüphe yoktur... , ...sokaklarda sefaletten ölmeye mahkûm bir çok çocuk, iyi bir aile yanında ailedenmiş gibi muamele görerek yetişme imkanı bulurlar. Büyüdükleri zaman erkek çocukların birçoğu efendilerinin maiyetlerinde çalışırlar, kızlar da umumiyetle evin efendisinin hanımı, yani meşru karısı olurlar..." olmuştur. Sultan Abdülhamit, **a.g.e.**, s.137,138.

S S. Cox'un köleliğe yaklaşımını kavrayabilmek amacıyla Amerika'da köleliğe bakış açısının üzerinde kısaca durmakta fayda vardır. Yeni Dünya'da kölelikten anlaşılan, çok sert kuralları olan ve genellikle tarımda çokça ihtiyaç duyulan işgücünü sağlamayı amaçlayan bir sistemdir. Amerikan köleliği sosyal olarak durağan, yani karşılıklı sosyal bütünleşmenin engellendiği, daha çok erkekleri içermesi ve ekonomik temelli olmasıyla Osmanlı tarzı kölelikten ayrılır³⁶⁴.

S.S.Cox'un elçilik yıllarındaki gözlemlerine dayanarak bulunduğu tespitlerde, kölelik kurumu ve kölelerin durumu hakkındaki cümlelerine bakıldığında dikkati ilk çeken, Cox'un Osmanlı Devleti'nde köleliğin sadece adının olduğunu ve kölelere karşı hiçbir şekilde haksızlığın ve zulmün yapılmadığının ifade etmesidir. Cox'a göre köleler ait olduğu aile içerisinde yükselme şansına sahiptir. Başarılı ve çalışkan oldukları takdirde bunun önünde herhangi bir engel yoktur. Genellikle hallerinden memnundurlar. Bu nedenle bazı aileler, özellikle Çerkezler çocuklarını zengin ailelerin yanına hizmetçi olarak vermeye çalışırlar. Bunların arasında kız çocuklarının oranının yüksektir. Bu kızlardan çirkin olanları genellikle hizmet sektöründe istihdam edilmekte, daha güzel ve akıllı olanlar ise iyi bir eğitime tabi tutulmaktadır. Hatta bunlardan bazılarının sanat eğitimi bile verilmektedir. Sultanın her eşinin köle kökenli olduğunu ve bunlardan anne olanların *kadın* mertebesine yükseldiğini, diğerlerine odalık isminin verildiğini Cox'un ifadelerinde görülmektedir. Cox' göre Osmanlı'daki evliliklerin yarısından fazlası köle kökenli kadınlarla yapılmaktadır. Kölelerin hallerinden herhangi bir şikâyeti yoktur. Kadın köleler belli bir süre³⁶⁵ hizmet ettikten sonra sahip ve sahibeleri tarafından özgürlüklerine kavuşturulur. Cox'un aktardığına göre bazı köleler serbest bırakılırken sahip ve sahibeleri tarafından büyük ihsanlarla mükâfatlandırılır³⁶⁶.

³⁶⁴ Zilfi, **a.g.m.** , s. 475.

³⁶⁵ Cox kitabında bu süreyi yedi yıl olarak veriyor. Özbilgen'e göre, Türk örfüne göre sahibine yedi yıl süreyle hizmet eden bir kölenin azat edilmesi gerekmektedir. Özbilgen, **a.g.e.** , s. 444.

³⁶⁶ Bu durumla alakalı olarak Zilfi'nin aktardığına göre, XVIII. yüzyılda Mimar Sinan mahallesinde yaşayan varlıklı bir hanımefendi olan Zeynep hanım vasiyetinde beş erkek ve kadı köleyi serbest bırakmış ve bunlara hayatlarını kazanabilmeleri için oldukça fazla

S.S.Cox'un ifadelerine göre, bir köle eğer sahibi Müslüman ise onu yanında ömrünün sonuna kadar kalabilir. Afrikalı bir köle bazen elden ele satılarak ülkeden ülkeye gezmek zorunda kalmaktadır. Fakat onun İstanbul'a ulaşması kendisi için bir mükâfattır. Kitabında dünyada köleliğin her ne şekilde olursa olsun kaldırılması gerektiğini ifade eden Cox, Osmanlı'da köleliğin Amerika'da anlaşılandan tamamen farklı olduğunu da izah etmekten kaçınmıyor³⁶⁷.

Kısaca diyebiliriz ki, İstanbul'da elçi olarak kaldığı kısa süre içerisindeki gözlemlerini okuyucuları ile paylaşan Cox, kölelikle ilgili önyargıdan uzak ve objektif değerlendirmeler yapmıştır. Amerikan halkı tarafından Osmanlı Devleti'nin tüm kurumlarıyla yanlış tanındığı bir zamanda, Cox, bilinçli ya da bilinçsiz çok önemli bir fayda sağlamıştır.

4. Türkler ve Osmanlı Tebası

İstanbul, farklı farklı milletlerden binlerce insanı barındırması itibariyle, S.S.Cox'a kısa zamanda Türkler ve Osmanlı Devleti hâkimiyetinde yaşayan diğer milletler hakkında çokça fikir edinebilme fırsatı sunmuştur. Cox'un buradaki tespitleri tarihi gerçeklerle karşılaştırma gereği duyulmadan direkt olarak okuyucuya sunulmaya çalışıldı.

Cox'a göre, Türkler batı dünyasında tanınandan çok daha farklı bir millettir. Avrupa ve Amerika'da genel kanı olan Türkler çocukluktan itibaren diğer dinlerden insanlara karşı nefret dolu ve hoşgörüden uzak bir şekilde yetiştirilir sözü de gerçekten çok uzaktır. Görev yaptığı süre içerisinde herhangi bir Müslüman çocuktan çirkin bir davranış görmemiştir. Elçilik konutunun etrafını çeviren evler genellikle asker ailelere aittir ve bunların çocukları Cox'u her sabah selamlamakla kalmayıp, şehrin başka yerlerinde de onunla karşılaştıklarında da hafif bir tebessümle nezaketlerini göstermişlerdir.

para ve mal bırakmıştır. İstanbul Müftülüğü, 2/184 (Receb 1156) den naklen, Zilfi, **a.g.m.**, s.475.

³⁶⁷ Cox, **Diversions**, ss. 541- 544.

Cox'un ifadelerine göre Türkler Avrupa'daki milletlerden çok farklıdır. Zevkleri ve tercihleriyle onlardan tamamen ayrılmaktadır. Almanya, Avusturya, Fransa ve İngiltere'de yaşayan insanlardan çok farklı olarak Türkler, kıyafette sarımtırak, pembe ve parlak renkleri tercih etmektedirler. Cox'a göre bu tarz renkler Avrupa'da perdelik kumaşlarda ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Kıyafet bakımından Türkler gayrimüslimleri asla taklit etmezler. Türklerde genç kızların uzun elbise giyerken, yalnızca küçük çocuklara kısa elbise giydirildiğini, bununla birlikte Hıristiyan halkın küçük çocuklarına yürümeye başlayacağı ana kadar uzun elbiseler giydirdiklerini Cox'un tespitlerinde görülebilmektedir. Türklerle gayrimüslimlerin benzeştiği tek yön ayakkabı ve bot tercihleriyle sınırlıdır³⁶⁸. 1851'de İstanbul'a geldiğinden beri Osmanlının giyiminde pek çok değişim olmuştur. İster Müslüman ister gayrimüslim olsun pek çok insanın fes takmaktadır ve hatta feslerini yatağa girene kadar çıkarmamaktadırlar³⁶⁹.

S.S.Cox'un Türkler için "...yaradılıştan iyi huylu ve iyi kalpli insanlar. Topluluk arasında girdiklerinde belki de bir insanın görebileceği en sabırlı ve nazik insanlar..."³⁷⁰ yorumu, o güne kadar Amerikan kamuoyunda hakim olan Türkün kötü imajının düzeltilmesine fayda sağlayacak son derece olumlu bir mesajdır. Ayrıca mizah anlayışları bakımından Türklere büyük bir haksızlık yapıldığını düşünen Cox'a göre Türkler, kaba, sert ve gülmeyi sevmeyen insanlar değil, aksine birbirleriyle şakalaşmayı seven ve kendilerine gülecek, eğlenecek bir şeyler bulmakta hiç zorlanmayan insanlardır³⁷¹. Bir taraftan da olgun insanlardır ve hayretini, üzüntüsünü ve sevincini gizlemek için azami gayret gösterirler³⁷². Suya ve temizliğe düşkün insanlardır. Banyo yapmak onların hayatında önemli bir yer tutmaktadır.³⁷³ Türkler aile bağları olarak son

³⁶⁸ Cox, **Diversions**, s. 548.

³⁶⁹ Cox, **Diversions**, s. 175.

³⁷⁰ Cox, **Diversions**, s. 561.

³⁷¹ Cox, **Diversions**, s. 315.

³⁷² Bu savını destekler mahiyette Cox, Robert Kolej müdürü Doktor Wasburn'un kendisine anlattığı şu ilginç hikayeyi okuyucuları ile paylaşmaktadır. Doktor Wasburn İstanbul'a ilk defa getirilen fonograf makinesini bir Türk şirketine tanıtırken, bu ilginç makineden duydukları sestten dolayı şaşırarak Türkler, şaşkınlıklarını gizlemek ve biraz da makineyi hafife almak için şu soruyu sorarlar: "bu makine İngilizce konuşuyor, ne zaman Türkçe öğrenecek". Cox, **Diversions**, s. 555.

³⁷³ Cox, **Diversions**, s. 545.

derece kuvvetlidirler. Çocuklar küçüklükten itibaren büyüklerine saygılıdır. Hatta beklenen bu aşırı saygıdan dolayı çocuklar kendilerini baskı altında hissettiklerinden, anne babalarından çok dadı ve hizmetçilerle vakit geçirmeyi tercih ederler. Yine de Türk çocukları anne baba sevgisinden mahrum değildir.

Türk milleti, özellikle Türk kadınları insanlardan genellikle uzak durur. Dindardırlar ve kutsal kitapları kendilerine emrettiği için kavgadan ve haksızlık yapmaktan uzak dururlar. Bu nedenle Türkler arasında suç oranı yok denecek kadar düşüktür. Ayrıca Cox'a göre Türkler basit bir hırsızlık yapamayacak kadar dürüst ve temiz insanlardır. Avrupa'nın barbarlık diye nitelendirdiği bazı vakalarda hep Türklerin suçlandığını, fakat bu işlerin faillerinin genellikle Türk ve Müslüman olmayan milletlere mensup kişiler tarafından işlendiğini Cox'un tespitlerinde göze çarpan önemli ayrıntılar. Yine ona göre Türkler tarafından gerçekleştirilen benzer vakalar bu milletin genel karakterini yansıtmamaktadır ve bu olaylar sadece yerel yöneticilerin şahsi ve haksız uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Bu arada şu cümlesi onun Türkler ve Müslümanlar hakkındaki tüm düşüncelerini özetler niteliktedir: "... *Bugün kendini modern ve çok yüksek bir mertebede gören milletlerin, bu ulustan öğreneceği çok şey vardır. ...*"³⁷⁴.

S.S.Cox'un Osmanlı Devleti hâkimiyetinde yaşayan diğer milletler hakkındaki gözlemleri ve onların yaşam şekillerine, kültürlerine ait tespitleri döneme ait önemli ayrıntılar içermesi bakımından dikkate değer başka bir konudur.

Cox'a göre Rumlar birbirleri arasında çekişmenin asla bitmediği ve birbirleri arasında bir bütünlükten söz edilemeyecek bir millettir. Devlet hizmetinde önemli yerlere gelmişlerdir ve kısa zamanda servet yapmış pek çok Rum milyoner vardır. Türkler ile o kadar kaynaşmışlardır ki bazen birbirlerinden ayırmak mümkün değildir.³⁷⁵ Ermeniler ise onu gözlemlerine

³⁷⁴ Cox, **Diversions**, s. 550,175,176.

³⁷⁵ Cox, **Diversions**, s. 180.

göre dünyadaki en hilebaz, namussuz³⁷⁶ insanlardır. Onlar doğunun *Yankileridir*. Bu iddiasını desteklemek için Cox, o günlerde herkesin dilinde olduğunu söylediği şu inancı ekliyor: “...*Bir Rum’u ancak iki Frank aldatabilir. Bir Yahudi’yi aldatmak için iki Rum lazımdır. Fakat bir Ermeni’yi kandırabilmek için en az altı Yahudi’ye ihtiyaç vardır...*”³⁷⁷. Cox’un iddia ettiğine göre, İranlılar, Kürtler, Hırvatlar, Çingeneler ve diğer tüm Osmanlı milletleri göz önüne alındığında kurnazlıkta ve hilekârlıkta ödülü Ermeniler alır. Bunların yanında İstanbul’da yük taşıyan hamalların çoğunun Ermenilerden olması Cox’a göre bir tezat oluşturmaktadır. Ayrıca Cox’un eserinde Ermeni tarihi ile ilgili verdiği bilgilerden dönemin bazı eserlerinden faydalandığını görülmektedir. Cox’un kitabındaki değerlendirmeleri de Ermeni tarihçiler tarafından döneme ışık tutması açısından kaynak olarak kullanılmıştır³⁷⁸.

S.S.Cox’un, elçilik günleri süresince zor günler geçirdiklerini söylediği Bulgarlar hakkındaki görüşlerini onun şu cümleleriyle özetleyebiliriz: “...*Bulgarlar genellikle çalışkan ve dürüst insanlar olarak tarif edilirler, fakat oldukça aptal tembel köylü ya da işçilerdir. Son Bulgar krizinde yaptıklarıyla elit bir sınıfın insanları olmadıklarını ve köylü köklerinden kurtulamadıklarını göstermişlerdir...*”³⁷⁹. Ayrıca Cox’un yorumlarındaki Kürtler hakkındaki olumsuz fikirlerin, Kürtlerin Amerikan misyonerlerine verdiği sıkıntılardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Cox’a göre Kürtler, Amerikan federal hükümetin başına bela olan yerliler gibi, Kürtler de Osmanlı hükümetinin ve diplomasinin başına beladır³⁸⁰.

³⁷⁶ Cox burada Ermeniler için İngilizce “sharp” kelimesini kullanmıştır. Türkçe karşılığı olarak bu kelime, uyanık, zeki, kurnaz, yiyici, dolandırıcı, ahlaksız, namussuz anlamına gelmektedir. Burada ahlaksız ve namussuz kelimeleri kullanıldı. **Altın Sözlük-Golden Dictionary**, İstanbul 1989, s. 739.

³⁷⁷ Cox, **Diversions**, ss. 181-183.

³⁷⁸ Vatche Ghazarian (Editor), **Armenians in The Ottoman Empire- An Anthology of Transformation. 13th-19th Centuries Armenians**, Waltham-Massachusetts 1998, s.613.

³⁷⁹ Cox, **Diversions**, s. 184.

³⁸⁰ Cox, **Diversions**, s. 186.

5. Osmanlı Yahudileri

Osmanlı Devleti sınırları içinde farklı din ve mezheplere mensup milyonlarca insan yüzyıllar boyunca bir arada sorunsuzca yaşamışlardır. Devlet onları inanç farklılıklarına göre *milletlere* ayırmıştır. Müslüman olmayan milletler kendi iç yönetimlerinde serbest bırakılmış ve idareleri kendi ruhani liderleri aracılığı ile yapılmıştır. İnsanların din ve inançlarına müdahale edilmediği gibi, aralarındaki hukuki meseleleri kendi dini kurallarına göre halletme imkânı sağlanmıştır. Bu milletlerden birisi de Yahudilerdir.

Osmanlı Devleti, bünyesinde yaşayan üç önemli gayrimüslim milletten birisi olan Yahudilerle, bir cemaat oluşturacak sayıda Bursa'da karşılaşmıştır. Sırasıyla Edirne, Balkanlar ve İstanbul'un fethedilmesiyle buralarda yaşayan Yahudiler Osmanlı egemenliği altına girmişlerdir. 1478 yılında İspanya'da engizisyon mahkemelerinin kurulması ve 1492 yılında İspanya'dan ve 1496 yılında ise Portekiz'den sürülen Yahudilere Osmanlı Devletinin kucak açmasıyla, devlet sınırları içindeki Yahudi nüfusu oldukça artmıştır. Türklerin Yahudilere karşı hoşgörülü ve misafirperver tavrı, dünyanın çeşitli bölgelerinde baskı ve zulme maruz kalan dindaşlarını da teşvik etmiş ve Osmanlı Devleti'ne XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar plansız³⁸¹ bir Yahudi göçü gerçekleşmiştir³⁸².

1881 yılında yapılan baskılarla Rusya'dan göç etmek zorunda kalan Yahudilere yardım edilmesi hususunda S.S.Cox'un gösterdiği gayretten ilk bölümde bahsetmiştik. Cox'un önemli sayıda Yahudi nüfusunun varlığına işaret ettiği Amerika'daki okuyucu kitlesini hedef alan kitabında Osmanlı Yahudileri hakkında verdiği bilgiler son derece önemlidir. Ayrıca Cox'un elçilik günlerinin, planlı Yahudi göçünün yapıldığı zaman dilimine rastlaması,

³⁸¹ 19.yy. son çeyreğinde, Avrupa devletlerinin ve Amerika'nın da desteğini alan Yahudiler tarafından belli başlı liderlerin öncülüğünde Filistin'e planlı bir şekilde göç edilmiştir. Bu hususta daha fazla bilgi için bkz. Ş.Tufan Buzpınar, "II. Abdülhamid Dönemi'nde Filistin'e Yahudi Göçü Meselesi (1878-1908)", **Türkler**, Cilt.13, Ankara 2002, ss. 78-86.

³⁸² A.Hikmet Eroğlu, **Osmanlı Devletinde Yahudiler-XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar**, Ankara 1997, s.217

kitabında okuyucuya aktardığı sayısal değerleri irdeleyerek göçün vardığı noktayı görebilmemiz açısından başka bir öneme sahiptir.

Osmanlı Devleti'nin köklü bir nüfus sayımı yapamamasından dolayı, Osmanlı hâkimiyeti altında yaşayan Yahudilere ait istatistiksel bilgileri İstanbul ve Kudüs'teki hahamlardan elde edebildiğini ifade eden Cox'a göre İstanbul Yahudilerinin çoğu İspanya'dan göçmek zorunda kalanların torunlarıdır. Konuştukları dil, kötü bir İspanyolca, ondan daha kötü bir Yunanca ve Türkçenin karışımıdır. Cox'a göre İstanbul Yahudiler için o ana kadar gördüğü en iyi ve rahat yaşam alanıdır. Selanik'te 35.000 civarında Yahudi yaşadığını ve parlak bir ticari geleceği olan bu şehrin Yahudiler için bir cennet olduğunu düşünen Cox'a göre, Selanik'te Türk fesi ve pantolonu içinde görülen kayıkçıların, çömlekçilerin ve gümrük dairesindeki memurların çoğu Yahudi'dir. Kısacası Selanik'te İsrail'in oğulları her yeredir. Cox, Yahudilerin yönetim bakımından tamamen özgür olduklarını ve kendilerine dini, siyasi hiçbir baskının yapılmadığını söylerken, Sultan'a en az problem çıkartan milletin de Yahudiler olduğunu ekliyor. Cox'un hayranlıkla bahsettiği bir diğer nokta ise Türk ve Yahudi'nin kardeşçe yaşaması³⁸³.

Misyonerler tarafından Yahudilerin Hıristiyanlaştırılması³⁸⁴ için çok çaba harcandığını ifade eden Cox'a göre bunların çok azı başarıya ulaşabildi ya da tamamen sonuçsuz kaldı³⁸⁵. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan Yahudilerin sayıları hakkında Cox'un verdiği bilgilerin arşiv kaynaklarınca doğrulanması için gerekli çalışma yapılamamış olsa da Cox belirttiği rakamları güvendiği mercilerden elde ettiğini ifade etmektedir. Buna göre Mısır'da dâhil olmak üzere Osmanlı sınırları içinde yaklaşık 350.000

³⁸³ Cox, **Diversions**, s. 187,188.

³⁸⁴ Misyonerlerin ilk hedefleri Müslüman ve Yahudileri Hıristiyanlığa kazandırmaktı.

³⁸⁵ Bunun bir nedeni söyle izah edilebilir. Osmanlı Devleti içinde yaşayan Rumlar, Ermeniler ve Müslümanlar Tanzimat'la birlikte kurulan seküler okullara ya da yabancı misyonerlerin okullarına gitmişler, fakat din adamlarının muhalefeti yüzünden Yahudiler arasında laik eğitimden kaçınılmıştı. Bu tarz Yahudi okulunun olmadığı yerlerde bazı aileler çocuklarını misyoner eğitim kurumlarına gönderdiklerinde bunlarda bazıları ihtida ettiler. Bunun üzerine hahamlar laik okulların kurulmasına istemeden izin vermişlerdir. Böylelikle açtıkları okullar aracılığı ile misyonerlik yapan Hıristiyanların Yahudiler üzerindeki çalışmaları sonuç vermemiştir. Stanford Shaw, "Osmanlı İmparatorluğunda Yahudi Milleti", **Osmanlı**, Cilt 4, s.319.

Yahudi yaşamaktadır. Büyük şehirlerde Yahudi oranının arttığını ifade eden Cox'a göre sadece İstanbul'da 45.000, İzmir'de ise 25.000 civarında Yahudi vardır. 1880'lerde yapılan göçlerle Filistin'de Yahudi nüfusunun 15.000 den 42.000 çıktığı, yine Cox'un aktardığı sayısal verilerden anlaşılmaktadır³⁸⁶.

S.S.Cox'a göre Yahudiler ticaret hayatında son derece başarılıdır. Verdikleri güven onların en büyük kredileridir. Yahudilerin kendilerine rakip olan Ermeni ve Rum tüccarlarla artık daha iyi mücadele edebileceklerini, çünkü kendisinden sonra İstanbul elçisi olarak atanan Oscar Strauss'un onlar için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağını rahatlıkla ifade edebilmektedir. İstanbul Yahudileri genellikle Fener-Eyüp arası mahallelerde ve Pera, Hasköy, Balat ve kuzguncuk gibi mahallelerde yaşamaktadır. Sultana son derece bağlıdır. Bir Türkün sahip olduğu tüm haklara sahiptirler. Dahası askerlik yapma zorunlulukları da yoktur. Devlet kademelerinde çok önemli memuriyetler elde edebilmede önlerinde hiçbir engel yoktur. Çok zengin olanların yanında çok fakir ve yardıma muhtaç olanların sayısı da az değildir³⁸⁷.

Cox'un tespitlerine göre 1885-1886 yıllarında Osmanlı devletinde altı adet Yahudi gazetesi çıkarılmaktadır. Bunlardan ikisi İbranice, diğerleri ise İspanyolca'dır. İbranice gazeteler, *Habezeleth* ve *Hatsevi*, diğerleri ise İstanbul'da çıkan *El Telegraph* ve *El Tiempo*, İzmir'de çıkan *La Burna Esperanza* ve Selanik'te çıkan *La Epoca* gazeteleridir. Bunlar arasında en etkin olan ise İstanbul'da basılan *El Telegraph*'dir. Bu gazete sadece politik mevzularla fazlaca ilgilenmektedir. Aslında Cox'a göre Osmanlı Yahudilerini, Amerika ve Avrupa'dakilerden ayıran yegâne fark da iç politikadan oldukça uzak durmaları ve siyasetten kaçınmalarıdır³⁸⁸.

S.S.Cox'un verdiği bilgilere göre 1886 -1887 yılları arasında Filistin'de kurulan Yahudi kolonilerinin sayısı sekize ulaşmıştır. 1881 yılında yaptığı gezide Cox'un bizzat ikisini görme fırsatı olduğu bu kolonilerde, çoğunluğu

³⁸⁶ Cox, **Diversions**, s. 189.

³⁸⁷ Cox, **Diversions**, ss. 190-192.

³⁸⁸ Cox, **Diversions**, s. 197,198.

Rusya'dan çıkarılmış 550 civarında Yahudi yaşamaktadır. Cox'un bu arada sarf ettiği bir cümle onu şahsında Amerika'nın ve Avrupa'nın, hala çözüme kavuşturulamamış bir meselenin gelişimine nasıl katkıda bulduklarının ispatıdır:" ...*Vaat edilen topraklara yapılan bu (planlı) göçlerle, en sonunda Kudüs, ilahi bir kuvvetin de yardımıyla, sessiz ve gösterişsizce bir Yahudi şehrine dönüşmektedir...*"³⁸⁹.

6. Türk Dili ve Edebiyatı

S.S.Cox'un İstanbul'daki elçilik görevi esnasındaki gözlem ve tecrübelerine dayandırdığı kitabında okuyucularına aktardığı bir başka konu da Türkçe ve Türk edebiyatıdır. Cox'a göre Türkçe pek fazla karışık ve öğrenilmesi zor olmayan bir dildir. Türkçe konuşmak kolay olsa da kullanılan Arap alfabesinden dolayı yazma ve okuması zordur. Türkçe de çok fazla yabancı kelimenin dikkatini çektiğini söyleyen Cox'un Türkçe gramer bilgisi ile alakalı verdiği basit bilgiler ve bir yabancıнын günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek temel cümlelerin kullanılışı ve kullanıldıkları yerler ile yazdıklarından yola çıkarak, kaldığı kısa zaman içinde Türkçe öğrenmeye gayret gösterdiği tespitine varılabilir³⁹⁰.

Cox'un bizlere aktardığına göre otuz beş yıl önce İstanbul'a ilk geldiğinde köşe başlarında *yazıcı* diye tabir edilen insanlar vardır ve bu insanlar okuma yazma bilmeyenlere hizmet vermektedirler. Elçilik vazifesinde bulunduğu günlerde bunlara pek fazla rastlamadığını söyleyen Cox, Sultan Abdülhamid'in şahsi gayretleriyle eğitim ve öğretimde önemli hamleler yapıldığını ve okur-yazarlık oranının artmakta olduğunu ekliyor. Ayrıca kendisine tuhaf gelen bir alışkanlığı, Türklerin yazı yazarken kullandıkları ellerini sabitleyip, üzerine yazı yazdıkları kâğıdı sağa sola hareket ettirdiklerini ifade ederek, bugünlerde pek çok insanın haberdar olmadığı bir gerçeğe dikkat çekiyor³⁹¹.

³⁸⁹ Cox, **Diversions**, s. 206.

³⁹⁰ Cox, **Diversions**, s. 304.

³⁹¹ Cox, **Diversions**, s. 307.

Cox'un aktardıklarında Türk mizahı hakkında da bazı detaylar bulmak mümkündür. Nasrettin Hoca ve kişiliği hakkında verdiği bilgilerin yanında, ondan fazla popüler Nasrettin Hoca fıkrasını da okuyucularıyla paylaşıyor. Ayrıca İstanbul'da bulunduğu dönemde ve daha öncesinde bazı önemli devlet büyüklerinin başından geçen ilginç olayları mizahi bir şekilde okuyucuya sunan Cox, bazı tarihi gerçeklere de ışık tutmuş oluyor³⁹².

Sultan Abdülhamid'in eğitime son derece önem verdiğini birkaç kez vurgulayan Cox'un Görev yaptığı dönemin eğitim-öğretim sistemi ile alakalı verdiği bilgiler önemli detaylar içeriyor. Cox'a göre zengin ailelere çocuklarının iyi bir eğitim almaları için Avrupalı öğretmenler tutmaktalar ve devlet adamlarının çocukları arasında Fransızca, İtalyanca, İngilizce, Almanca ve Yunanca gibi batı dillerini bilenlerin sayısı oldukça fazladır. Eğitime verilen önemin sonucunda, Osmanlı sınırları içinde 388 ilkokul vardır ve buralarda 1886 yılı itibarıyla 20.093 öğrenci okumaktadır. Sadece İstanbul'da 5.401 öğrenci eğitim görmektedir. İstanbul'da bulunan iki meslek okulunda yaklaşık beş yüz öğrenci ziraat ve ticaret eğitimi almaktadır. Ayrıca mülkiyeli öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra hiçbir maddi talepleri olmadan bir yıl boyunca çalıştıklarını, bu süre zarfında kendilerini yetiştirmek ve el yazılarını ilerletmek amacıyla eski diplomatik mektupları ve benzer yazışmaları kopya ettikleri Cox'un okuyucusuna aktardığı detaylar arasında görmektediriz. Benzer uygulamanın Amerika'da da hayata geçirilmesi gerektiğini salık vererek takdirini ifade etmektedir. Şaşıracaklarını söyleyerek Amerikan kamuoyuna aktardığı bilgi ise Osmanlı Devleti'nde ilköğretimin zorunlu olmasıdır. Cox'a göre altı yaşında olan her çocuğun okula devam etme zorunluluğu vardır, fakat maddi durumu müsait olan aileler çocuklarının eğitimlerini evde de verebilmektedirler³⁹³.

³⁹² Cox, **Diversions**, s. 327.

³⁹³ Cox, **Diversions**, s. 557,559,560.

III. ELÇİLİK GÖREVİ SONRASI ABD YILLARI (1886 -1889)

Samuel S.Cox elçilik görevinden çok iyi izlenimlerle ayrılmıştı. Cox ve eşi New York'a Ekim ortalarında vardılar. Kendilerine onun ölümüne kadar hizmet etmiş olan bir Rum tercüman ve bir Fransız hizmetçi eşlik ediyordu³⁹⁴. İstanbul'da hasretini çektiği politika hayatına geri dönüş şansının belirdiği günler, Cox'un ABD'ye geri gelişinin hemen ertesine rastladı ve Cox yeniden kongre üyeliğine aday gösterildi. Aslında Cox, o gün yasama çalışmalarına devam etmekte olan kırk dokuzuncu kongreye, Başkan G.Cleveland tarafından kendisine İstanbul'a elçi olarak tayini teklif edilmesinin hemen öncesinde, üye seçilmişti. Fakat bu teklifi kabul edince görevini bırakmak zorunda kalmıştı. Şimdi ise Joseph Pulitzer'in istifası ile boşalan sandalyeye aday gösterilmişti. Bu yarıştan da galip çıkan Cox, bir yasama döneminde kongreye iki defa üye seçilerek Amerikan tarihinde bir ilki gerçekleştirmiş oluyordu³⁹⁵. S.S.Cox, bir sonraki yasama döneminde ellinci kongre üyesi olarak politik yaşamını devam ettirdi. 4 Mart 1887 tarihinde çalışmalarına başlayan kongrede, yine sayım komisyonu başkanlığı görevini üstlendi. ABD'nin on birinci genel nüfus sayımını istatistiksel veri tabanının hazırlanması ve bütçesinin oluşturulması sürecine öncülük etti³⁹⁶.

1888 yılında S.S.Cox kongre üyeliğinden istifa etmesi ve New York belediğe başkanlığına Demokratların adayı olarak girmesi için yapılan ısrarları kibarca geri çevirdi. S.S.Cox adı bu seçimi kazanmak için yeterli olsa da bu teklifi reddetmesindeki neden, alışıktığı kongre yaşamından uzak kalmak istememesiydi³⁹⁷. Elli birinci yasama dönemi seçimlerinde yeniden aday olan Cox, yine büyük bir oy farkıyla seçimi kazandı, Bununla birlikte ömrü yeni kongrenin çalışmalarına başlayacağı günü görmeye yetmeyecekti.

³⁹⁴ Lindsey, **a.g.e.** , s. 243.

³⁹⁵ **Memorial Adresses**, s. 23,24.

³⁹⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 150.

³⁹⁷ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 149.

1889 yılının yazında eşiyle birlikte ABD'nin kuzeybatı eyaletlerini kapsayan kısa süreli bir geziye çıktı³⁹⁸. Bu gezi onun ölümünden önce yaptığı son gezi olacaktı. Ağustos ayı ortalarında bu geziden döndüğünde ilk yaptığı iş Manhattan sahiline gitmek oldu. Daha önce buraya, yoğun iş temposundan uzaklaşmak istediği ve hastalığının şiddetlendiği zamanlarda defalarca gelmişlerdi. Sağlık durumu iyiye gitmiyordu. 25 Ağustos sabahı kaldıkları otelden ayrılıp evlerine dönmek zorunda kaldılar. Bu tarihten sonra son katıldığı toplantı, 30 Ağustos günü, New York Postacılar Cemiyetinin geleneksel yaz festivali kutlamalarıydı. Bu organizasyona, kendisine hediye olarak sunulmak üzere altı aydır bekletilen büyük bir albümü kabul nezaketini göstermek için katılmıştı. Bu onun evinden çıktığı son gece oldu³⁹⁹.

S.S.Cox İstanbul dönüşü ABD'de yaşadığı günlerde tüm sıkıntılarına rağmen Osmanlı Devleti ve Sultan Abdülhamid hakkındaki gelişmeleri takip etti ve bulduğu her fırsatta Türklerin ve Sultan'ın kötü imajın düzeltilmesi için gayret gösterdi. Hatta ölümünden çok kısa bir zaman önce, 24 Ağustos 1889 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Washington elçisi Mavroyeni Bey'e gönderdiği mektupta, Türkler ve Abdülhamid aleyhine basında çıkan olumsuz haberlere karşı Washington Post gazetesinde çıkan bir düzeltme yazısından dolayı kendisini tebrik etmişti. Cox'un gönderdiği bu tebrik mektubundaki sarf ettiği cümleleri çok manidardır: *"...Bazı gazetelerin Osmanlı Devleti ile ilgili bazı konular hakkında şeytanca ve yalnızca cehaletten kaynaklanan kışkırtmaları hakkındaki raporlarla ilgili düzeltme yazınızı görmekten çok memnunum.. ...Hıristiyan uluslar Türklerin bazı yönlerini örnek almakla ve yine Müslümanlık dininin merhamet ve iyilikseverlik anlayışını kendilerinde tatbik çok iyi ederlerdi..."*⁴⁰⁰.

Elçilik yılları dönüşünde S.S.Cox'u en fazla sevindiren gelişmelerden birisi de kendisine hayranlığını defalarca dile getirmiş olduğu Sultan Abdülhamid'in kendisine gönderdiği nişan oldu⁴⁰¹. Eşine İstanbul'da

³⁹⁸ **Dictionary Of American Biography**, s. 483.

³⁹⁹ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 151,152.

⁴⁰⁰ B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:69, Belge No:9.

⁴⁰¹ B.O.A, **İ.DH**, Dosya No:1008, Belge No:79612

buldukları sırada takdim edilen şefkat nişanı ve elçilik görevi süresince takdim etme imkânı bulunamadığından dolayı, görev sonrası Hariciye Nezareti tarafından⁴⁰² S.S.Cox'un kendisine ulaştırılan *Mecidî Nişanı*⁴⁰³, Cox'un ölümünden sonra Washington'daki Milli Müze'ye bağışlandı⁴⁰⁴.

⁴⁰² B.O.A, **İ.DH**, Dosya No:1008, Belge No:79662

⁴⁰³ Mecidî Nişanı 1851 senesinde Sultan Abdülmecid'in iradesince çıkarıldı. Nişanın beş rütbesi vardır ve layık olan şahsa kaydı hayat suretiyle verilmektedir. Nişan beşer şualı yedi şubeden ibarettir ve ortası kabarık olup bir güneş şeklindedir. Nişanın ortasında bir tuğra bulunmakta ve tuğralı sahanın etrafında gayret, hamiyet, sadakat kelimeleri yazılıdır. Nişan değerli taşlarla süslüdür. Artuk, **a.g.e.** , s. 15,16.

⁴⁰⁴ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 149. ; bu nişanların fotoğrafı için bkz.Resim 9.

IV. ÖLÜMÜ

Kuzeybatı eyaletlerine yaptığı geziden çok yorgun ve zayıf düşmüş bir şekilde dönen S.S.Cox'un hastalığının üstesinden gelmesi mümkün olmadı. Ölümü 10 Eylül 1889 tarihinde akşam saat sekiz buçuk civarı gerçekleştiğinde altmış beş yaşını bitirmesine yirmi gün kalmıştı⁴⁰⁵. Yani erken denebilecek bir yaşta ölmüştü ama o süreye her insanın üstesinden gelemeyeceği başarılar sığdırmıştı. Cox'un ölüm nedeni *peritonit*⁴⁰⁶ hastalığıydı. Bu hastalıktan kaynaklanan semptomların, solunum sisteminde ve kalbinde yaptığı tahribat onun ölümünü hazırlayan ana sebepti⁴⁰⁷.

Ölümünün hemen ertesinde eşine yüzlerce taziye mesajı ulaştı. Cenazesi için yapılan ilk tören Temsilciler Meclisi'nde yapıldı. Askerlerin kolları üzerinde salona taşındığında, beraberce meclis sıralarını paylaştığı yüzlerce arkadaşı onu ölümünden sonra da yalnız bırakmamıştı. Bir sonraki tören 12 Eylül⁴⁰⁸ günü evine birkaç adım mesafede bulunan Presbiteryen Kilisesinde yapıldı. Bu törene gönderilen çiçekler arasında ilginç ayrıntılar göze çarpmaktaydı. New York Posta teşkilatı çalışanları tarafından, kenarları çiçeklerle bezenmiş olarak gönderilen büyükçe bir mektup zarfının üzerinde "Savunucumuz" ve gönderilme tarihi yerinde de 10.09.1889 tarihi yazılıydı. Cankurtaran Servisi⁴⁰⁹ tarafından gönderilen çiçeklerin yanında üzerinde yine "Savunucumuz" yazılı bir *emniyet kemeri* ve bir de *sandal küreği* kimsenin dikkatinden kaçmadı⁴¹⁰. Cenaze Cox'un anısına yapılan konuşmalardan sonra New York *Greenwood* mezarlığında defnedildi⁴¹¹. New York'taki bu törene Osmanlı Devleti'ni temsilen, Mavroyeni Bey tarafından kendisine bu

⁴⁰⁵ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 264.

⁴⁰⁶ Peritonit, ya da peritronit (peritonitis), karın zarının değişik nedenlerle iltihaplanmasından kaynaklanan bir hastalıktır. Ateş, iştahsızlık, kalpte ritim bozukluğu, aşırı tansiyon düşüklüğü ve nefes alıp-verme düzensizlikleri şeklinde kendini gösterir. Daha detaylı bilgi için bkz. <http://www.umm.edu/altmed/ConsConditions/Peritoninitssc.html>

⁴⁰⁷ Lindsey, **a.g.e.** , s.254; B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:69, Belge No:9

⁴⁰⁸ Cox-Northrup bu törenin tarihini 13 Eylül olarak vermektedir. Lindsey'in verdiği 12 Eylül tarihi daha doğru bir tarih olarak görülmüştür.

⁴⁰⁹ Cankurtaran Servisi'nden kasıt, Kıyı Emniyeti ve Kurtarma hizmetleridir.

⁴¹⁰ Cox-Northrup, **a.g.e.** , s. 265.

⁴¹¹ Cox'un mezarı şu anda bu mezarlıkta 27123 / 29 numaralı bölümde bulunmaktadır.

cenazeye katılması için telgraf çekilen New York Konsolosu Baltazzi Efendi katıldı⁴¹².

Cox çiftinin çocukları olmamıştı ve S.S.Cox'un vasiyeti 20 Kasım günü açıklandığında görüldü ki, sahip olduğu tüm mal varlığı ve kitaplarının telif hakkını eşine bırakmıştı. Zaten Cox'un ölümünden sonra geride bıraktıklarının toplam değeri beş bin dolar civarındaydı. Yani sahip olduklarının çoğunu Cox, sanki ölümünü beklemiş gibi, her zaman yanında olan eşinin üzerine bağışlamıştı⁴¹³.

Elli birinci kongrenin 19 Nisan 1890 tarihli oturumunun ana teması S.S.Cox'un hayatı ve ABD'ye yaptığı katkılardı. Otuz üyenin yaptığı konuşmalardaki övgülerin hepsini o hak etmişti. Cox'un anısına yapılan faaliyetlerin belki de en kapsamlı olanları Posta Teşkilatı ve Cankurtaran Servisi tarafından gerçekleştirildi. Bu iki kurumun çalışma şartlarının ve çalışanlarının mali durumlarının iyileştirilmesi için Cox kongrede önemli mücadeleler vermişti. Ölümünün hemen ertesinde New York Postacılar Cemiyeti onun heykelinin yapılması için bir kampanya başlattılar. İki yıl içinde toplanan on bin dolar ile yaptırılan bronz bir heykel⁴¹⁴, 4 Temmuz 1891 tarihinde Cox'un evinin yakınındaki bir meydana dikildi⁴¹⁵. Bütün bunların yanında o, postacılar tarafından her yıl ölüm yıldönümünde mezarı başında ziyaret edildi⁴¹⁶. Ayrıca Cankurtaran Servisi çalışanları Cox'un ölümünden birkaç ay sonra eşini Washington'daki evinde ziyaret ederek kendisine, S.S.Cox'un servis için yaptığı yararlı çalışmalardan dolayı bir çift vazo hediye ettiler⁴¹⁷.

⁴¹² B.O.A, **HR.TO**, Dosya No:116, Belge No:117

⁴¹³ Lindsey, **a.g.e.**, s.256.

⁴¹⁴ Bkz. Resim 11.

⁴¹⁵ Cox'un anısına dikilen bu heykel heykeltıraş Louise Lawson tarafından yapılmıştır. 4 Temmuz Bağımsızlık Gününe rastlayan merasime, ülkenin değişik yerlerinden iki bin beş yüz civarında postacı katıldı. Heykel Kasım 1924'de yapılan yol genişletme çalışmalarından dolayı bugün bulunduğu yer olan Tompkin Square parkına nakledildi. Heykel 1998 yılında hafif bir restorasyon geçirmiştir.

⁴¹⁶ Lindsey, **a.g.e.**, s. 257.

⁴¹⁷ Cox&Northrup, **a.g.e.**, s. 210, 211

Kongre hayatı boyunca S.S Cox önemli başarılar imza attı. Politikada geçirdiği otuz yıllık süre zarfında ABD siyasetine etkisi ve yaptığı katkıları tam olarak ölçmek imkânsızdır. ABD İç Savaşı öncesinde savaşın önlenmesi, fakat güney eyaletlerinin de bazı isteklerinin karşılanmasını savundu. Her ne şekilde olursa olsun ABD ulusan birliğinin devamı taraftarıydı. Tarımın ve ticaretin ABD'nin her zaman en önemli gündemi olması gerektiğini düşünen Cox, ABD deniz ticaretinin ve çiftçilerinin desteklenerek ülkenin uluslararası ticarete söz sahibi olması için önemli çalışmalarda bulundu. Bu amaçla yerli malı korumayı amaçlayan yüksek vergilerden vazgeçilmesi ve ihracatçıdan düşük vergi alınmasını amaçlayan vergi reformlarının hazırlanması sürecine öncülük etti. Gemi inşa sektörünün mali yükümlülüklerinin azaltılması ve denizciliğin desteklenmesine açık destek verdi. Kamu personelinin çalışma şartlarının düzeltilmesi onun en fazla üzerinde durduğu ve bir o kadar da başarılı olduğu bir konudur. Yukarıda da bahsedildiği gibi Posta Teşkilatı ve kuruluşuna bizzat öncülük ettiği Cankurtaran Servisi çalışanları kendisine çok şey borçluydu. Postacılar daha yüksek maaşa, daha az çalışma saatlerine ve düzenli izinlere onun sayesinde kavuştular. 1870 ve 1880 sayımlarının hazırlanma, uygulama ve değerlendirme sürecinde, komisyon üyesi ve başkanı olarak önemli başarılar imza attı. 1876 -1877 kışında yapılan çalışmalarla çıkarılan seçim kanununun hazırlanmasına öncülük etti. ABD dış politikasını etkileyecek önemli kararların altında onun da imzası vardı. Gerekirse güç kullanarak Küba'nın ilhak edilmesi ve Kanada'nın alınması fikirlerini destekledi. İngiliz hükümetinin bağımsızlık yanlısı İrlandalıları mahkum etmesine ve Rusya'nın Yahudilere karşı uyguladığı zorunlu göç politikasına karşı sert çıkışlarıyla ABD'nin bu konulardaki siyasetinde aktif rol oynadı⁴¹⁸.

⁴¹⁸ Lindsey, **a.g.e.** , ss. 258-267; Cox&Northrup, **a.g.e.** , ss. 159-162, 171-176, 180-216.

V. ŞAHSİYETİ

İyi bir avukat, diplomat, gezgin, şair, gazeteci, yazar ve devlet adamı. Samuel S.Cox birçok özelliği kendinde toplayabilmiş ve tüm bunlarda başarılı olabilmiş ender birisidir.

O çocukluğundan itibaren, her zaman en iyisini olmak isteyecek kadar hırslı, hiçbir arkadaşını yarı yolda bırakmayacak kadar yardımsever ve geçmişte yaşadığı zorlukları hiçbir zaman unutmayan mütevazı birisiydi. Cox ellili yaşlarda bile çocuksu bir görüntüye sahipti. Dar omuzlu, kısa boylu, biraz da sıska ve zayıftı. Fakat çevik ve hareketliydi. Hiçbir lafın altında kalmamaya çalışırdı. Güleç yüzlü bir insandı ve etrafındakileri bir mıknatıs gibi kendine çekirdi⁴¹⁹.

S.S.Cox etkileyici tavırları ve harika konuşma kabiliyeti ile donanımlı, son derece kıvrak zekâlı bir adamdı⁴²⁰. Klasik Yunan dönemin hatipleri gibi harika bir mantık gücüne sahip, çekici ve ikna edici birisiydi. Dinleyicilerin dikkatini toplamada asla sıkıntı yaşamazdı. O kürsüde çoğu zaman, bir çocuk kadar hareketliydi ve neşeliydi⁴²¹. Nükteci bir kişiliği vardı. İnsanların zayıf yönlerini ve eksikliklerini onlardan daha iyi görebilen biriydi⁴²².

O sürekli iyi bir arkadaş oldu. Yardımsever bir kişiliğe sahipti. Baskı ve zulmü asla sevmezdi ve her nerede olursa olsun ona karşı çıkardı⁴²³. ABD'de veya başka ülkelerde yaşayan azınlıkların haklarını savunmada ve ezilenin yanında olmada elinden gelen gayreti hep gösterdi. Halkın içinden birisi olmaya çalıştı ve insanların haklarını gözetmede dikkatli davrandı⁴²⁴.

S.S.Cox ailesine ve eşine her zaman bağlıydı. Eşi Julia Ann, onun her zaman destekçisi ve hayatının bir denge mekanizması olmuştu. Onun

⁴¹⁹ Lindsey, **a.g.e.** , s. 203.

⁴²⁰ Pears, **a.g.e.** , s. 135.

⁴²¹ **Memorial Adresses**, s. 51.

⁴²² Cox&Northrup, **a.g.e.** , ss. 234-248.

⁴²³ **Memorial Adresses**, s.109.

⁴²⁴ Lindsey, **a.g.e.** , s. 267, 268.

şakalarını ve alaylarını kaldıramadığı vaki değildi. O günün şartlarına göre pek de güzel olmayan Julia Ann ile S.S.Cox'un anlaşamadıkları konuların başında ise içki ve sigara vardı. S.S.Cox yaşadığı tüm sağlık problemlerine rağmen sigaradan vazgeçmemişti. Dindar bir kişi olan J. Ann, eşini düzenli olarak kiliseye götürmemekten hep şikâyetçi olmuştu⁴²⁵. Dini yaşantısı yok denecek kadar azdı fakat her zaman dine karşı saygılı oldu.⁴²⁶ Yine de eşiyile birbirlerine çok yakındılar ve çocukları olmamasına rağmen mutlu bir evlilikleri oldu.

Bir yazar olarak S.S.Cox çok önemli iki şeyi kendinde toplamıştı. Doğuştan gelen yazma kabiliyeti ve yazma arzusu. Kendini geliştirmede çok faydası olan şiir çalışmalarına erken yaşlarda başlamıştı. Dönemin en kaliteli Amerikan dergilerinden biri olan *Knickerbocker* dergisinde yazıları yayınlanmaya başladığında daha yirmi üç yaşındaydı. Yaptığı tüm gezilerden döndüğünde, izlenimlerini bir kitap haline getirebilecek kadar üretken ve gayretliydi. Kongre üyeliğinin yoğun günlerinde yazmaya zaman ayırabilmenin ürünleri, dikkatlice hazırlanmış ve her biri edebi değere sahip konuşma metinleri oldu. Ve bu metinler daha sonraları basımı yapılacak değerli kitapların temelini teşkil etti⁴²⁷.

S.S.Cox hayatını ülkesinin ve halkının hizmetine adadı. Kendisine, hayatı boyunca yaptığı yararlı çalışmalardan ötürü 1885 yılında Brown Üniversitesi tarafından *Hukuk Doktorası* verildi⁴²⁸.

⁴²⁵ Lindsey, **a.g.e.** , s.204, Lindsey bu bilgiyi çocukluğunda bir süre Cox'larla birlikte yaşayan J. Ann Cox'un yeğeni ile yaptığı röportajdan elde ettiğini belirtiyor.

⁴²⁶ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 157.

⁴²⁷ Bu kitaplar hakkındaki bilgi bir sonraki bölümde detaylıca verilecektir.

⁴²⁸ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 158.

VI. ESERLERİ

Politik kimliğinin yanında S.S.Cox'un en fazla ön plana çıkan yönü yazarlığı oldu. Altmış beş yaşında öldüğünde geriye onlarca yazılı eser bıraktı. Bu çalışmada S.S.Cox'un yapıtları, bizzat kaleme aldığı kitaplar ve hayattayken veya ölümünden sonra kitap haline getirilmiş konuşma metinleri olarak incelendi. Konuşmaları ayrı bir kitap olarak basıldığı gibi, kongre tutanaklarının veya belli devlet meseleleri hakkında parlamenterlerin yaptıkları konuşmaların birleştirilip kitap haline getirilmesi sürecinde onun da demeçlerine yer verilmişti. Çalışmada Cox'un değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış makalelerine ve üniversite yıllarında yazdığı şiir ve eleştiri yazılarına yer verilemedi. Ayrıca hakkında yazılmış eserler ve yapılmış tez çalışmaları da ayrı bir bölüm halinde değerlendirildi. Eserlerin Türkçeye tercümeleri henüz yapılmamış olduğundan İngilizce orjinal isimlerine sadık kalındı ve sadece bilgi amaçlı olarak yazar tarafından dipnotlarda Türkçe karşılıkları verildi.

A. YAZILI ESERLERİ

“A Buckeye Abroad or Wanderings in Europe and in the Orient”^{*}

Eser Cox'un evliliğinden hemen sonra, 1851 yılında Avrupa'ya ve oradan da İstanbul'a yaptığı gezideki izlenimlerini aktardığı kitabıdır. Kitabın 209-254 sayfaları arası yazarın sadece İstanbul izlenimlerine aittir. Önsözünde *“...Bir gezi kitabı mucizeler yaratmaz...bu kitap belki de sadece yazıldığı gibi okunmalı, öğrenmekten öte eğlenmek için...”*⁴²⁹ tavsiyesi ile okuyucuyu karşılayan kitabın, gören yoğun talep üzerine sekiz yıl içerisinde yedi baskısı yapılmıştır. Yazarın yirmi sekiz yaşında kaleme aldığı eser, onu edebiyat sahnesine taşıyan ilk ciddi çalışma olması açısından çok önemlidir. Kitap ilk defa *G.P.Putnam* tarafından *New York'ta 1852 yılında* basıldı ve 444

^{*} “Yurtdışında Bir Köylü, ya da Avrupa ve Doğu'da Gezinti”
⁴²⁹ Cox, **A Buckeye Abroad**, s. 5, 6.

sayfadır. 1854 basımı Moore, Anderson & Co. tarafından, 1859 yılı basımı *Colombus*'da Follet, Foster and Co. tarafından yapılmıştır.

“Eight Years in Congress”*

Kitap İç Savaşın hemen ertesinde, kendisine Ohio’lu seçmenleri tarafından yapılan ricalar doğrultusunda, Cox’un kongre üyeliği yaptığı 1857-1865 yılları arasındaki demeçleri ve konuşmalarından yapılan alıntılarla kaleme alınmıştır. Konuşmalar başlarına bir giriş bölümü eklenerek yeniden düzenlenmiştir. Demeçlerin ağırlık noktası finans, ABD dış politikası, iç savaşın önlenmesi, mülteciler ve köleliğin kaldırılması ile ilgilidir. Kitap *Appleton* tarafından *New York*'ta 1865 yılında basılmış ve 442 sayfadır.

“Search for Winter Sunbeams on the Riviera, Corsica, Algiers and Spain”**

Kitap Cox’un 1869 yılında, yaşadığı sağlık problemlerinden dolayı çıktığı ikinci Avrupa gezisindeki izlenimlerinden oluşmuş bir eserdir. *New York* şehrinin altıncı seçim bölgesi seçmenlerine ithaf edilmiştir. *D.Appleton & Company* tarafından *New York* 1870 basımıdır ve 442 sayfadan ibarettir.

“Why ve Laugh”***

Kitabın ana teması, kongre üyelerinin başlarından geçen komik olaylardır. Kongre çalışmaları sırasında bizzat Cox tarafından şahit olunmuş veya sonradan Cox’un nükteci kişiliği ile ustaca derlenmiştir. ABD’nin ilk yasama çalışmaları esnasında yaşanmış sıra dışı, tuhaf ve bazen de eğlendirici olaylar da kitaba eklenmiştir. 1880 yılında kitaba, İrlanda mizahı ile ilgili bir bölüm daha dâhil edilmiştir. Kitap *Harper & Brothers, New York* 1876 basımıdır ve 448 sayfadır. Kitabın ayrıca *New York*'ta *B.Bloom* tarafından 1969 yılında bir basımı daha gerçekleştirilmiştir.

* “Kongre’de Sekiz Yıl”

** “Riviera, Korsika, Cezayir ve İspanya’da Kış Güneşini Ararken”

*** “Niçin Güleriz”

“Free Land and Free Trade’. The lessons of English Corn Laws Applied to the United States”*

Eserde Cox dönemin İngiliz Tahıl Kanunu'nun ABD'ye uyarlanabilirliğini kaleme almıştır. Kitap ABD'de 1873 yılında başlayıp 1880'de sona eren ekonomik krizden çıkış yolunun vergi düzenlemesinde olduğuna inanan Cox'un uygulama önerilerini içermektedir. Ticaretin geliştirilmesi ve ihracatın artırılmasının önündeki engelleri kaldırmanın yolları için İngiliz Tahıl Kanunu üzerinde yapılmış bir çalışmadır. Bu kanunun tarihini vermekten öte, tarihsel süreç içerisinde değişen ekonomik şartlar doğrultusunda kanunda da yapılan zorunlu değişiklikler üzerine bir inceleme çalışmasıdır. Bu kitap gerçekte S.S.Cox'un Brown Üniversitesi'nde öğrenci olduğu yıllarda Politik Ekonomi üzerine ödül aldığı bir makaleye dayanmaktadır⁴³⁰. Kitap *G.P.Putnam's Sons* tarafından *New York'ta 1880* yılında basılmış ve 126 sayfadır.

“Arctic Sunbeams, or From Broadway to the Bosphorus by way of the North Cape”**

Kitap Cox'un 1881 yılında yapmış olduğu gezinin ilk bölümündeki tecrübe ve gözlemlerini içermektedir. Hollanda'ya varışıyla birlikte başlayan hikâye, İskandinav ülkeleri ve Rusya'yı da içine alan bir rotayı içermektedir. Kitap *G.P. Putnam's Sons* tarafından *New York'ta 1882* yılında basılmıştır.

“Orient Sunbeams, or From the Port to the Pyramids, by way of Palestine”***

Kitap bir önceki kitabın devamı olarak kaleme alındı. Cox'un İstanbul'a varışından ABD'ye geri dönüşüne kadar gezdiği yerlerdeki yaşadıklarını ve gözlemlerini içermektedir. Kitap *G.P.Putnam* tarafından *New York 1882*

* “Özgür Ülke ve Serbest Ticaret.İngiliz Tahıl Kanununun Birleşik Devletler'e Uygulanabilirliği Üzerine Dersler”

⁴³⁰ Cox&Northrup, **a.g.e.** , s. 254.

** “Kutup Güneşi, ya da North Cape Üzerinden Broadway'den Boğaziçi'ne”

*** “Doğu Güneşi, ya da Filistin Üzerinden Porte'den Piramitlere”

basımı ve 407 sayfadır. Ayrıca kitabına 1977 yılında *Arno Press* tarafından bir baskısı daha gerçekleştirilmiştir.

“Memorial Eulogies Delivered in the House of Representatives of the United States by Samuel S. Cox, member from Ohio and New York, 1861-1883”*

Kitap 1883 yılında *Government Printing Office* tarafından, S.S.Cox'un hayatını kaybeden kongre üyelerinin anısına yapmış olduğu konuşmaların bir araya getirilmesiyle basılmıştır. 86 sayfadan oluşan eser sırasıyla Stephen A.Douglas, Michael C. Kerr, Samuel Finley Breeze Morse, Julian Hartridge, Josep Henry, Benjamin H. Hill isimli kongre üyelerinin hayatları ve politik başarıları hakkında önemli detaylar içermektedir.

“Union-Disunion-Reunion. ‘Three Decades of Federal Legislation, 1855-1885’**

Cox'un kaleme aflığı bu kitap dönemin ABD politik tarihi açısından oldukça önemli bir eserdir. Bu kitapta Cox, 1855 yılında siyasi yaşamına başlayan Cumhuriyetçi Parti'nin kuruluş ve gelişim sürecini, Amerikan siyasetinin dönüm noktaları olan bazı olayların tarihini ve bu olayların aktörleri hakkında kısa bilgileri kaleme almıştır. Bu kitabı kaleme alırken gazete haberlerinden, kongre arşivinden, başkanlık mesajlarından ve bizzat kendine ait olan konuşma metinlerinden faydalanmıştır.⁴³¹ Kitap büyük boy olarak *Washington'ta J.M.Stoddart & Company* tarafından 1885 yılında basılmış ve 726 sayfadır. Kitabın ayrıca *New York'ta Book for Libraries Press* tarafından 1970 yılında yeniden basılmıştır.

* “Samuel S. Cox (1861-1883 arası Ohio ve New York Mebusu) tarafından Temsilciler Meclisi'nde İrad Edilmiş Methiyeler”

** “Birlik- Dağılma- Toparlanma. Federal Yasamanın Otuz Yılı, 1855-1885”

⁴³¹ Lindsey, **a.g.e.** , s. 224.

“Diversions of a Diplomat in Turkey”*

Daha önce de bahsedildiği gibi kitap Cox’un İstanbul’a elçi olarak atanma sürecinde ve elçilik günleri süresince yaşadığı olayları konu alan bir eserdir. Kitap müsaade istenilerek, II. Abdülhamid’e ithaf edilmiştir. Kitabın basımı 1887 yılında *C.L.Webster & Co.* tarafından *New York*’ta yapılmış ve 685 sayfadır. Giriş kısmında at üstünde Sultan II. Abdülhamid’in renkli bir resmi vardır. Kitap elli bir bölümden oluşmaktadır ve bazıları dönem ile ilgili önemli detaylar içeren yüzden fazla resme sahiptir. Kitapta Cox’un üzerinde durduğu bazı konular önceki bölümlerde detaylıca incelenmişti. Kitapta ayrıca Cox’un, hatıraları, gözlemleri ve tespitlerinin yanında, Balkanların siyasi durumu, şiddetlenmekte olan Bulgaristan, Sırbistan ve Romanya sorunları, Slavlar üzerindeki Rus etkisi ve Osmanlı Devleti’nin geleceği ile ilgili politik yorumları da bulunmaktadır. Osmanlı Devleti’nde yaşayan milletlerin dinler ve dini yaşantıları Cox’un üzerinde durduğu bir başka konudur. En fazla dikkati çeken bölümler ise, Cox’un Amerikan misyonerlerinin faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’nin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına ilgisidir. Bu konular ile ilgili sayısal değerleri bu eserde bulmak mümkündür.

Kitap, Avrupa ve Amerika’da Osmanlı Devleti ve bilhassa Abdülhamid hakkında yapılan karalama kampanyalarının en yoğun olduğu dönemlerden birinde yayımlanmıştır. Batı dünyasının yalan yanlış haberlerle beslendiği bir zamanda kitabın önemi daha da artmıştır. Bu haberlerden en fazla muzdarip olan kişi de Sultan Abdülhamid’dir⁴³². Abdülhamid ile olan yakın dostluğundan ve kitaptaki objektif ve Türkler lehine olan değerlendirmelerin de verdiği güvenle Cox, kitabın bir kopyasını II. Abdülhamid’e hediye etmiştir. Bu hediye 9 Haziran 1888 tarihinde Sultan’a takdim edilmiştir⁴³³.

* “Türkiye’de Bir Diplomatın Eğlencesi”

⁴³² Sultan Abdülhamit, **a.g.e.** , s. 158.

⁴³³ B.O.A, **Yıldız Tasnifi Mütenevvi Mâruzât (Y. MTV)**, Dosya No:29, Belge No:49.

“The Isles of the Princess, or Pleasures of Prinkipo”*

Kitap Cox’un İstanbul elçiliği sırasında 1886 yazını geçirdiği Büyükkada’da ve etrafındaki diğer adalarda yaşadıklarını ve izlenimlerini kaleme almasından doğmuştur. Kitap S.S.Cox tarafından, kendisine her zaman verdiği desteğe ufak bir teşekkür olarak eşi Julia Ann Cox’a ithaf edilmiştir. Bu kitap ayrıca İstanbul adalarının ve çoğunluğu teşkil eden gayrimüslim ahalesinin, kültürel ve dini yaşantılarını yansıtmaya açısından önemli bir tarihi değere sahiptir. *New York* ve *Londra*’da *G.P.Putnam’s Sons* tarafından 1887 yılında basılmış ve 381 sayfadır.

Cox’un kaleme aldığı bütün eserleri, ABD kamuoyu tarafından büyük rağbet görmüştür. Bu ilginin altında yatan gerçeği şöyle izah etmek mümkündür. O politik yaşamının sıkıcılığını ve yoğunluğunu, kendi deyimiyile “*eğlence*” diye tabir ettiği geziler ile azaltmış ve bunun sonucunda ortaya sıra dışı ve etkili edebi ürünler ortaya çıkmıştır⁴³⁴. Aslında onun tüm kitapları yapıcıdır. Yazıları eğlendirici, fakat bir o kadar da bilgilendiricidir. Kitaplarının her sayfası dikkatli bir çalışmanın bir ürünüdür. Tarihe ışık tutan çalışmaları, yılların deneyiminin, zengin bir kültürün ve kıvrak bir zekânın sonucudur. Kısaca onun kitapları, zengin bir bilgi birikiminin ve bir bakıma tarihi gerçeklerle eşiz bir mizah anlayışının ve gözlemeleme yeteneğinin harmanlanmasından ortaya çıkmış nadide eserlerdir⁴³⁵. S.S.Cox ayrıca yaptığı gezilerin çoğunda geriye, gezi boyunca yaşadıklarını anlattığı mektuplar göndermiştir. Bu mektuplar *the New York World*, *the New York Evening Post* ve *Colombus Statesman* gazetelerinde yayınlamıştır⁴³⁶.

Bununla birlikte, Cox’un bu çalışma süresince inceleme şansı bulunan kitaplarında kullanılan etkili bir dilinin yanında bazı eksiklikler de dikkatlerden kaçmamıştır. Tekrar ve söz oyunları kitapların başlıca zayıf yönüdür. Bazı yerlerde göze çarpan abartılı betimlemeler ve çok önemli tarihi olaylara

* “Prensler Adaları, ya da Büyükkada Sefası”

⁴³⁴ Lindsey, **a.g.e.** , s. 203.

⁴³⁵ **Memorial Addresses**, s.140.

⁴³⁶ Lindsey, **a.g.e.** , s. 218.

yaklaşımalarında sık sık karşılaşılan mizah içerikli bölümler, Cox'un kişiliğinin yansımaları da olsa eserlerin bilimsel değerini düşürmektedirler.

B. KONUŞMALARI

Bu çalışmada Tarih araştırmalarına ufak da olsa bir yardım etmek amacıyla S.S.Cox'un değişik ortamlarda yapmış olduğu konuşmalara yer verildi. Otuz yıldan fazla bir süre politikanın içinde olmuş ve defalarca ABD Kongresi üyeliği yapmış S.S.Cox'un konuşmalarının tamamını bu çalışma içine dahil etmek⁴³⁷ oldukça zor olacağından, bu konuşmalardan sadece onun hayatına ışık tuttuğuna inanılanlar burada ele alındı. Bunlardan bazıları sivil yayımcılar tarafından ayrı kitap(çık)lar olarak basılmakla birlikte, çoğunluğu kongre tutanaklarının basılması sayesinde yazılı eser formatını almıştır.

“Address of Hon. S. S. Cox, to Congress, on fish”

12 Mayıs 1884 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*Government Printing Office*” tarafından 1884 yılında basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“Address of Hon. Samuel S. Cox .. at Huron, Dakota”

4 Temmuz 1889 tarihinde yaptığı konuşmasından *New York*'ta “*Metropolitan Job Print*” tarafından 1889 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 52 sayfadır.

“Address of Hon. Samuel Sullivan Cox on the parliamentary heroes of Ireland”

⁴³⁷ Bu bölümde asıl olarak New York Public Library ve Library of Congress kataloglarından faydalanılmıştır. Bkz. <http://catalog.loc.gov> ; <http://catnyp.nypl.org>

17 Mart 1889 tarihinde yaptığı konuşmasından *New York*'ta "Metropolitan Job Print" tarafından 1889 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 32 sayfadır.

"Admission of Virginia"

14 Ocak 1870 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmasıdır.

"Amnesty"

15 Aralık 1870 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmasıdır.

"Apportionment under census of 1880"

2 Şubat 1881 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Government Printing Office" tarafından 1881 yılında basımı yapılmıştır ve 44 sayfadır.

"Beauties of diplomacy"

9 Şubat 1876 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Government Printing Office" tarafından 1876 yılında basımı yapılmıştır ve 27 sayfadır.

"Bleeding-not health"

3 Mayıs 1872 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "F. & J. Rives & G. A. Bailey" tarafından 1872 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“Boring of oil! Fun and fat! Flesh and frailty! Little streams and big appropriations”

22 Ocak 1880 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Conciliation and nationality !”

L. Towers tarafından 1861 yılında basımı yapılmıştır.

“Currency--funding--gold and silver”

7 Haziran 1870 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “F. & J. Rives” tarafından 1870 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“De jure and de facto”

4 Temmuz 1877 tarihinde yaptığı konuşmasından *New York*'ta “The National Printing Co.” tarafından 1877 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 54 sayfadır.

“Decay of integrity - Mortmain and monopoly - Land-trust and restitution - Progress and poverty - A time for reform”

4 Temmuz 1884 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “Government Printing Office” tarafından 1884 yılında basımı yapılmıştır ve 23 sayfadır.

“Dedicated to the workingman”

Washington'da “The National Democratic Executive Resident Committee”de 1870 yılında yaptığı konuşmasıdır.

“Division of Dakota; admission of other territories; and Western influences”

15 Ocak 1889 tarihinde yaptığı konuşmasıdır. Kitap olarak basımı yapılmamıştır.

“Economy—education—mixed schools” .

13 Ocak 1874 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*Government Printing Office*” tarafından 1874 yılında basımı yapılmıştır ve 19 sayfadır.

“Election in Northern cities: Report of the committee to investigate alleged election frauds in the cities of New York, Jersey City, Brooklyn, and Philadelphia”

4 Mart 1877 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da 1877 yılında basımı yapılmıştır ve 10 sayfadır.

“Emancipation and its results—is Ohio to be Africanized?”

6 Haziran 1862 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*L. Towers & Co.*” tarafından 1862 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“Enforcement of fourteenth amendment -- Ku Klux legislation -- force and freedom”

4 Nisan 1871 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*F. & J. Rives & Geo. A. Bailey*” tarafından 1871 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 15 sayfadır.

“Federal meddling with elections”

17 Nisan 1879 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da 1879 yılında basımı yapılmıştır ve 29 sayfadır.

“Free debate in Congress threatened—abolition leaders and their revolutionary schemes unmasked.”

6 Nisan 1864 tarihinde yaptığı konuşmasıdır. Kitap olarak basımı yapılmamıştır.

“Free ships, no subsidies”

22 Ocak ve 22 Şubat 1873 tarihlerinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Free ships and free materials”

26 Nisan 1884 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Gold and good faith; paper money and panic”

7 Nisan 1874 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*Government Printing Office*” tarafından 1874 yılında basımı yapılmıştır ve 24 sayfadır.

“Grant of Greeley?”

1872 başkanlık seçimleri öncesinde New York'ta yapmış olduğu konuşmasıdır. “*S.W.Green*” tarafından 1872 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 26 sayfadır.

“How internal improvement bills are passed”

10 Şubat 1881 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da 1881 yılında basımı yapılmıştır ve 10 sayfadır.

“Key to the dead lock”

17 Haziran 1876 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*Government Printing Office*” tarafından 1876 yılında basımı yapılmıştır ve 22 sayfadır.

“Lecompton constitution of Kansas”

16 Aralık 1857 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*L. Towers*” tarafından 1857 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“Liberalities of trade—consular and diplomatic relations”

28 Mart 1880 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*Government Printing Office*” tarafından 1880 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 13 sayfadır.

“Life: —its perils and salvation”

4 Haziran 1878 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*R. O. Polkinhorn*” tarafından 1878 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 24 sayfadır.

“Life-saving service”

20 Şubat 1882 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Meaning of the elections of 1862”

15 Aralık 1862 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "L. Towers & Co." tarafından 1862 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 15 sayfadır.

"Miscegenation or amalgamation: Fate of the freedman"

17 Şubat 1864 tarihinde yaptığı konuşmasından 1864 yılında *Washington*'da "The Constitutional Union" ofisinde kitaplaştırılmıştır ve 5 sayfadır.

"Moths, political and otherwise"

5 Şubat 1874 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

"Naval expenditures--usurpations, &c"

19 Şubat 1870 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Rives&Bailey" tarafından 1870 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 15 sayfadır.

"Northern nullifiers"

9 Şubat 1861 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "L. Towers" tarafından 1861 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 8 sayfadır.

"Ohio politics. Cox after Giddings. "Father Giddings" dodges under the bush with his colored friend"

30 Haziran 1884 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde sahillerin güvenliğinin gereği üzerine yaptığı konuşmasıdır.

"Our revenues and their treatment—wages and their causes—income and outgo"

20 Mart 1884 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Government Printing Office" tarafından 1884 yılında basımı yapılmıştır ve 28 sayfadır.

"Protection to American citizens abroad—Germans and Irish—parties and platforms"

15 Temmuz 1876 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Government Printing Office" tarafından 1876 yılında basımı yapılmıştır ve 20 sayfadır.

"Punishment or pardon; force or freedom, for the wasted land"

27 Şubat 1875 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Government Printing Office" tarafından 1875 yılında basımı yapılmıştır ve 22 sayfadır.

"Puritanism in politics"

13 Ocak 1863 tarihinde yaptığı konuşmasından *New York*'ta "Van Evrie, Horton & co." tarafından 1863 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 14 sayfadır.

"Remarks of Hon. S.S. Cox, on the eight-hour law"

25 Nisan 1884 tarihinde *Washington*'da yaptığı konuşmasıdır. Kitap olarak basımı yapılmamıştır.

"Revival of American shipping"

6 Ocak 1883 tarihinde *New York*'ta yaptığı konuşmasıdır. Kitap olarak basımı yapılmamıştır.

“Russo-Jewish question”

31 Temmuz 1882 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde Rusya'daki Yahudi sürgünü üzerine yaptığı konuşmasıdır.

“Shall the Constitution be repealed? Confiscation or conciliation?”

14 Ocak 1864 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Speech of Hon. S. S. Cox on the federal census”

36 sayfalık bu konuşma 1879 yılında *Government P.Office* tarafından basılmıştır.

“Speech of Hon. S.S. Cox, of New York, on the river and harbor bill”

15 Haziran 1882 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Speech of Hon. S.S. Cox: On the conference report for the re-enforcement of the life-saving service, by increased pay and stations, etc.”

27 Nisan 1882 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“Speech of Hon. S. S. Cox, of Ohio, on territorial expansion”

18 Ocak 1859 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “*L. Towers*“ tarafından 1859 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“Speech of Hon., S. S. Cox, before the Johnson Union Club of the 6th Congressional District, New York”

9 Ağustos 1866 tarihinde New York'ta yaptığı konuşmasıdır

“Tariff: Changes must follow a principle ...”

26 Şubat 1881 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da 1852 yılında basımı yapılmıştır ve 24 sayfadır.

“Tariff and protection—profits and wages—women-workers and infants—toilers in the factories—wealth and poverty”

2 Mayıs 1884 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “Government Printing Office” tarafından 1884 yılında basımı yapılmıştır ve 30 sayfadır.

“The cabinet in Congress”

26 Ocak 1865 tarihinde yaptığı konuşmasıdır. Kitap olarak basımı yapılmamıştır.

“The conscription bill”

26 Şubat 1863 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “L.Towers” tarafından 1863 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 12 sayfadır.

“The folly and cost of diplomacy”

1874 yılında Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasıdır.

“The nation's hope in the democracy--historic lessons for civil war”

4 Mayıs 1864 tarihinde yaptığı konuşmasından, *Washington*'da

“L.Towers” tarafından 1864 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 16 sayfadır.

“The Navy - The guardian of commerce”

18 Kasım 1884 tarihinde Ticaret Odasında yaptığı konuşmasıdır.

“The republic abroad”

12 Aralık 1861 tarihinde temsilciler meclisinde yaptığı konuşmadır.

“The scholar, as the true progressive and conservative: Illustrated in the life of Hugo Grotius, and by the law of nations”

3 Ağustos 1852 tarihinde yaptığı konuşmasından *Columbus*'ta “Scott & Bascom” tarafından 1852 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 28 sayfadır.

“The surplus and the tariff”

17 Mayıs 1888 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “Craftsman” tarafından 1888 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 46 sayfadır.

“The tariff, its oppressions, absurdities, and spoliations”

28 Mart 1870 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da “Rives & Bailey” tarafından 1870 yılında kitap olarak basımı yapılmıştır ve 28 sayfadır.

“The test oath—its repeal”

21 Ocak 1884 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da "Government Printing Office" tarafından 1884 yılında basımı yapılmıştır ve 8 sayfadır.

"The test oath and jury trial: The law and the gospel!"

3 Ocak 1879 tarihinde yaptığı konuşmasından *Washington*'da 1852 yılında basımı yapılmıştır ve 35 sayfadır.

"Western advancement--Federal revenue, loans and expenses"

12 Haziran 1858 tarihinde temsilciler meclisinde yaptığı konuşmadır.

C. HAKKINDA YAZILMIŞ ESERLER

"Life of Samuel S.Cox"

Kitap S.S.Cox'un ölümünden sonra arkadaşı *Milton Harlow Northrup* ve yeğeni *William Van Zandt Cox* tarafından kaleme alınmış ve *Sycracuse* ve *New York*'ta *M.H.Northrup* tarafından 1899 yılında basılmış ve 281 sayfadır. Yazarlar tarafından Cankurtaran Servisi çalışanlarına adanan kitap toplam otuz iki bölümden oluşmakta ve S.S.Cox'un aile geçmişi hakkında önemli bilgileri içermektedir. İçinde Cox'un değişik zamanlarda çekilmiş bazı fotoğrafları da dâhil olmak üzere yirmi sekiz adet resim ve fotoğrafa sahiptir. Ayrıca kitabın sonunda çıkarılması için Cox'un büyük çaba gösterdiği *Postacılar Kanunu*'nun bazı maddeleri bulunmaktadır.

" 'Sunset' Cox Irrepressible Democrat"

Kitap, yazıldığı dönemde *Los Angeles State College* öğretim üyesi Prof. *David Lindsey* tarafından kaleme alınmıştır. Yazar bu kitabında okuyucularına, Cox'un aile geçmişi ve özel hayatını aktarmakla birlikte, ağırlıklı olarak onun politik kariyeri üzerinde durmaktadır. Kitap dört ana

başlık altında on bölümden oluşmaktadır. Kitap S.S.Cox'un biyografisi olmakla birlikte aynı zamanda ABD siyaseti, Demokratların ve Cumhuriyetçi Partinin tarihi ve ABD iç savaşı ile ilgili önemli bir kaynaktır. Kitap *Wayne State University Press* tarafından *Detroit*'te 1959 yılında basılmış ve 323 sayfadır.

“Samuel Sullivan Cox, 1824-1889”.

Eser *Chicago Üniversitesi*'nde doktora tezi olarak *David Lindsey* tarafından 1950 yılında kaleme alınmıştır. Cox'un yaşam öyküsü ve politik kariyerini içeren tezin basımı yapılmamıştır. Lindsey tarafından 1959 yılında yazılan “Sunset Cox”Irrepressible Democrat kitabına temel teşkil etmiştir

“ ‘Sunset’ Cox ”

David Lindsey'in Ekim 1965 tarihli “*Civil War Times Illustrated*” isimli derginin 17-21 sayfaları arasında yayınlanan makalesidir.

“Memorial addresses on the life and character of Samuel Sullivan Cox, (a representative from New York), delivered in the House of Representatives and in the Senate, Fifty-first Congress”

Kitap Cox'un ölümünden kısa bir zaman sonra, elli birinci ABD kongresinde, 19 Nisan 1890 tarihinde onun anısına yapılan özel oturumda otuz üyenin yaptığı konuşma metinlerinin toplanmasıyla hazırlanmıştır. Ayrıca 10 Ekim 1889 tarihinde *Steckler Association* tarafından New York'ta organize edilen toplantıda S.S.Cox'u anmak için yapılan konuşma metinleri ve 8 Temmuz 1890 tarihinde ABD Senatosunda Cox'un hatırası ve başarıları üzerine yapılmış konuşmaların tutanakları da kitaba dâhil edilmiştir. Kitap *Washington*'da *Government Printing Office* tarafından 1890 yılında basılmış ve 264 sayfadır.

SONUÇ

Samuel Sullivan Cox, 1824 yılında ABD'nin Ohio eyaletine bağlı Muskingum vilayetinin Zanesville kasabasında köklü bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Sıkıntılarla geçen çocukluğu ve zamanının hayat şartlarının zorluğuna rağmen iyi bir eğitim aldı. Ohio Üniversitesi'nde başlayan üniversite eğitimini 1846 yılında Brown Üniversitesinde tamamladı. 1849 yılında avukat olarak başladığı mesleki hayatına sayısız başarılar sığdırdı. 1857-1865, 1869-1885 ve 1886-1889 yılları arasında ABD Kongresi üyeliklerinde bulundu. Otuz yıldan fazla hizmet verdiği politikanın lider isimlerinden biri oldu ve ABD toplumunun her kesimi tarafından takdir topladı. Kongre üyelikleri süresince halkın yaşam standardının yükseltilmesi ve toplumsal refahın sağlanması için önemli çalışmalara imza attı.

Sürekli kendini yenileyen ve meraklı birisiydi. ABD dışına uzun süreli gezilere katıldı. Bu gezilerden ikisinde, 1851 ve 1881 tarihlerinde İstanbul'da bulundu. Bu gezilerin ürünleri olan kitaplarıyla Amerikan kültür ve edebiyat dünyasında önemli bir yer edindi. Kaleme aldığı eserlerin kısa zamanda gördükleri yoğun talep üzerine yeni baskıları yapıldı. Bu eserler gerek Cox'un edebi yönü gerekse dikkatli gözlemleri ile günümüz araştırmacıları için XIX. yüzyılın ikinci yarısına ışık tutan önemli kaynaklar oldu. Ayrıca Cox, politika üzerine kaleme aldığı eserleri ve kitap değerindeki konuşmalarıyla da ABD siyasi düşünce tarihinin vazgeçilmez kalemleri arasına girdi.

Kişilik olarak sıradan insanlardan ayrılan özelliklere sahipti. Güvenilir ve dürüst bir insandı. İnatçı ve inandığı değerlerin ardından yorulmadan giden kararlı bir kişiydi. Espiriyi seven ve mizahi yönü güçlü birisi olarak sempatik ve haylaz bir çocuk ile olgun devlet adamını aynı bedene sığdırabilen ender bir şahsiyet olarak milyonların sevgi ve takdirini hak etti.

1885-1886 yıllarında ABD elçisi olarak İstanbul'daki kısa süreli görevine rağmen Osmanlı-Amerikan münasebetlerinin kültürel ve siyasi alanlarda gelişmesinde önemli katkıları oldu. Gerek samimi tavırları, gerekse

Osmanlı-Amerikan ilişkilerindeki yapıcı tavırları nedeniyle Sultan Abdülhamid dahil pek çok kişinin dostluğunu kazandı. Yalın geldiği İstanbul'dan "*Türk Dostu*"⁴³⁸ sıfatıyla geri döndü.

S.S.Cox'un görev yaptığı yıllar Amerikan kamuoyunda Türkler hakkında oluşmuş kötü imajın en yoğun olduğu dönemlerden biriydi. Cox Osmanlı bünyesindeki azınlıkların ayaklanmalarına ABD'nin doğrudan veya dolaylı müdahil olması ile iki ülke ilişkilerinin gerilmeye başladığı bir zamanda görev yaptı. ABD diplomatlarının ve misyoner vatandaşlarının Osmanlı içişlerine karışmalarını kendilerince haklı göstermek amaçlı kaleme aldıkları eser ve raporlarla oluşturulan "Korkunç Türk" tanımlamasına göre Türkler zalim, hoşgörüsüz, yeniliklere kapalı ve yabancılara ve onların dinlerine karşı tahammülsüz bir millet olarak gösterilmekteydi. Cox'un görevi süresince elde ettiği izlenimlerini aktardığı kitabı o ana kadar yazılanlarının çoğunu yalanlar nitelikteydi. S.S.Cox'un Türklerin en fazla ihtiyaç duyduğu bir zamanda, Amerikan kamuoyuna, Türk milletini ve Osmanlı Devleti'ni ön yargıdan uzak ve objektif bir değerlendirmeye tanıtması, Türklerce kendisine karşı duyulan sevgiyi daha da arttırdı.

Bu karşılıklı dostluğun yanında, vatandaşlarının haklarını ve ülkesinin çıkarlarını gözetmede bir an bile tereddüt etmedi. Amerikan misyonerleri kendisinden bekledikleri desteği bulmada hiç hayal kırıklığı yaşamadılar. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da faaliyet gösteren misyonerlere ve ABD eğitim kurumlarına doğrudan verdiği destekle, alevlenmekte olan Ermeni sorununa dolaylı etkisi oldu. Ayrıca ABD vatandaşlarının haklarını korumak gibi geçerli bir nedenin arkasına sığınarak Filistin'e yerleştirilmeye çalışılan Yahudilere destek verdi. Hatta bu konuda kendisinin yeterince faydalı işler yapamadığını ima ederek kendisinden sonra gelecek elçinin Yahudi olması nedeniyle Filistin'e yerleşme arayışında olan Musevilerin daha rahat hareket etme imkanını bulabileceklerini ifade etmekte sakınca görmedi. Ayrıca dışişlerinde tecrübeli bir kişi olarak ABD'nin Doğu Akdeniz ve

⁴³⁸ S.S.Cox'un ölüm haberi İstanbul'a "Türk ve Müslüman Dostu" Cox'un ölümü olarak verilmişti. B.O.A, **HR.SYS**, Dosya No:69, Belge No:9.

Ortadoğudaki siyasi ve ekonomik emellerinin şekillenmesinde rol oynadı. Bölgenin jeopolitik önemini hatırlatan ve ekonomik potansiyeli hakkında bilgi veren raporlarla bölgeye yönelik artan ABD ilgisinde onun küçümsenmeyecek etkisi oldu. Kısaca ifade edilecek olursa Cox, vicdanı ve vatani arasındaki tercihini ise sürekli ülkesinden yana kullanan bir elçi oldu.

S.S.Cox'un ülkesinin çıkarları doğrultusundaki faaliyetlerinin yanında, Bâb-ı âlî ve Sultan Abdülhamid ile iyi ilişkileri Osmanlı- ABD münasebetlerini de olumlu yönde etkiledi. Cox'un elçiliği süresince iki ülke arasında herhangi bir problem yaşanmamış ve ilişkiler dostane bir şekilde devam etti. Cox'un elçilik yaptığı dönem iki ülke arasındaki problemlerin Osmanlı Devleti tarafından üzerine gidilmediği son dönem oldu. Ondan sonra gelen elçiler döneminde Bâb-ı âlî, problemlerin çözümü yolunda daha sert kararlar almaya başladı.

Bu çalışma süresince kendi kanaatlerimi gizlemeden, önyargılılardan ve alışlagelmiş ifadelerden kaçınmaya çalışarak, Samuel S. Cox'un hayat hikâyesinde, Osmanlı-Amerikan ilişkilerinin bir kesitine ışık tutmak istedim. Ayrıca tarihimizde şahsi dostlukların ve ülkeler arasındaki iyi ilişkilerin satır aralarında gizli kalmış gerçeklere ulaşmak isteyenlere bir el uzatmayı amaçladım.

KAYNAKLAR

I. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A),İstanbul

1. Bâb-ı Âli Evrak Odası Sadaret Evrakı

Mektûbi Kalemî,Mühimme (A.MKT.MHM)

Dosya No: 492 , Belge No: 24

2.Dahiliye Nezâreti Evrakı

Mektûbi Kalemî (DH.MKT)

Dosya No: 1348 , Belge No: 103

Dosya No: 1350 , Belge No: 98

Dosya No: 1351 , Belge No: 37

Dosya No: 1356 , Belge No: 84

Dosya No: 1422 , Belge No: 15

Dosya No: 1433 , Belge No: 18

Dosya No: 1465 , Belge No: 56

Dosya No: 1551 , Belge No: 68

Dosya No: 1561 , Belge No: 92

3.Hâriciye Nezareti Evrakı

Siyasî (HR.SYS)

Dosya No: 57 , Belge No: 34

Dosya No: 59 , Belge No: 6

Dosya No: 59 , Belge No: 20

Dosya No: 59 , Belge No: 22

Dosya No: 68 , Belge No: 45

Dosya No: 59 , Belge No: 20
Dosya No: 59 , Belge No: 22
Dosya No: 68 , Belge No: 45
Dosya No: 69 , Belge No: 5
Dosya No: 69 , Belge No: 9
Dosya No: 70 , Belge No: 16
Dosya No: 70 , Belge No: 17
Dosya No: 71 , Belge No: 23

Tercüme Odası (HR.TO)

Dosya No: 116 , Belge No: 34
Dosya No: 116 , Belge No: 51
Dosya No: 116 , Belge No: 52
Dosya No: 116 , Belge No: 53
Dosya No: 116 , Belge No: 56
Dosya No: 116 , Belge No: 58
Dosya No: 116 , Belge No: 59
Dosya No: 116 , Belge No: 60
Dosya No: 116 , Belge No: 76
Dosya No: 116 , Belge No: 117
Dosya No: 148 , Belge No: 23
Dosya No: 148 , Belge No: 31
Dosya No: 148 , Belge No: 33
Dosya No: 148 , Belge No: 45
Dosya No: 148 , Belge No: 46
Dosya No: 148 , Belge No: 49
Dosya No: 148 , Belge No: 50
Dosya No: 148 , Belge No: 56
Dosya No: 148 , Belge No: 64

4.İrade Tasnifi

Dahiliye (İ.DH)

Dosya No: 951 , Belge No: 75203
Dosya No: 980 , Belge No: 77419
Dosya No: 990 , Belge No: 78171
Dosya No: 999 , Belge No: 78970
Dosya No: 1008 , Belge No: 79612
Dosya No: 1008 , Belge No: 79662
Dosya No: 1036 , Belge No: 81533

Hariciye (İ.HR)

Dosya No: 297 , Belge No: 18780
Dosya No: 297 , Belge No: 18782
Dosya No: 297 , Belge No: 18787
Dosya No: 297 , Belge No: 18798
Dosya No: 298 , Belge No: 18887
Dosya No: 305 , Belge No: 19407
Dosya No: 306 , Belge No: 19483
Dosya No: 306 , Belge No: 19501
Dosya No: 336 , Belge No: 21667
Dosya No: 337 , Belge No: 21740
Dosya No: 337 , Belge No: 21817

Şura-yı Devlet (İ.ŞD)

Dosya No: 55 , Belge No: 3148

5.Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)

Dosya No: 4 , Belge No: 64
Dosya No: 5 , Belge No: 92
Dosya No: 12 , Belge No: 20
Dosya No: 13 , Belge No: 8
Dosya No: 17 , Belge No: 28

6.Yıldız Tasnifi

Mütenevvî Mârûzât (Y.MTV)

Dosya No: 29 , Belge No: 49

Perakende Evrakı-Askeri Mârûzât (Y.PRK.ASK)

Dosya No: 15 , Belge No: 38

**Perakende Evrakı-Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik
(Y.PRK.EŞA)**

Dosya No: 6 , Belge No: 99

Perakende Evrakı-Hariciye Nezareti Mârûzâtı (Y.PRK.HR)

Dosya No: 9 , Belge No: 33

Perakende Evrakı-Müfettişlikler ve Komiserlikler (Y.PRK.MK)

Dosya No: 2 , Belge No: 34

Perakende Evrakı-Nâme-i Hümayunlar (Y.PRK.NMH)

Dosya No: 3 , Belge No: 8

Perakende Evrakı-Serkurenalık (Y.PRK.SRN)

Dosya No: 2 , Belge No: 1

Perakende Evrakı-Şehremaneti Mârûzâtı (Y.PRK.ŞH)

Dosya No: 2 , Belge No: 51 H

**Perakende Evrakı-Tahtirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği
(Y.PRK.TKM)**

Dosya No: 8 , Belge No: 44

Dosya No: 9 , Belge No: 69

Dosya No: 10 , Belge No: 32

Perakende Evrakı-Zabtiye Nezareti Mârûzâtı (Y.PRK.ZB)

Dosya No: 3 , Belge No: 49

Sadâret Hususi Mârûzât (Y.A.HUS)

Dosya No: 182 , Belge No: 72

Yıldız Esas Evrakı (Y.EE)

Dosya No: 59 , Belge No: 21

Dosya No: 108 , Belge No: 23

II. YAYINLAR

AKSUN, Ziya Nur, **Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devleti'nin Tahlili, Tenkidli Siyasi Tarihi**, Cilt:IV, İstanbul 1994.

ALİKILIÇ, Dündar, **Osmanlı'da Devlet Protokolü ve Törenler: İmparatorluk Seremonisi**, İstanbul 2004.

ARMAOĞLU, Fahir, **Belgelerle Türk Amerikan Münasebetleri**, Ankara 1991.

_____, **Siyasi Tarih**, 1789 -1960, Ankara 1973.

ARTUK, İbrahim ve Cevriye Artuk, **Osmanlı Nişanları: The Otoman Orders**, İstanbul 1967.

AYDIN, Mustafa & Çağrı Erhan (Editors), **Turkish-American Relations Past, Present and Future**, London and New York 2004.

Cevdet PAŞA, **Tezâkir**, (Yay. Cavid Baysun), Ankara 1953.

COX, Samuel S. , **A Buckeye Abroad**, New York 1852.

_____, **Arctic Sunbeams, or From the Port to The Bosphorus by Way of the North Cape**, New York 1882.

_____, **A Search for Winter Sunbeams**, New York 1869.

_____, **Diversions of a Diplomat in Turkey**, New York 1887.

_____, **Orient Sunbeams, or From the Porte to The Pyramids by Way of Paletsine**, New York 1882.

COX, William Van Zandt & Milton H.Northrup, **Life of Samuel Sullivan Cox**, New York 1899.

DANIŞMEND, İsmail Hami, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Cilt: IV, İstanbul 1971.

ENGİN, Vahdettin, **II. Abdülhamid ve Dış Politika**, İstanbul 2005.

ERHAN, Çağrı, **Türk Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri**, Ankara 2001.

EROĞLU, A.Hikmet, **Osmanlı Devletinde Yahudiler-XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar**, Ankara 1997.

FOSTER, John W. , **The Practice of Diplomacy as Illustrated in the Foreign Relation of the United States**, Boston&New York 1906.

GAHZARIAN, Vatche (Editor), **Armenians in The Otoman Empire- An Anthology of Transformation. 13th-19th Centuries Armenians**, Waltham&Massachusetts 1998.

GORDON, Leland James, **American Relations with Turkey- 1830-1930, An Economic İnterpretation**, Philadelphia 1932.

GÜRÜN, Kamuran, **Ermeni Dosyası**, İstanbul 2001.

KARPAT, Kemal, **Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri**, İstanbul 2003.

KILIÇ, Davut, **Osmanlı İdaresinde Ermeniler Arasında Dini ve Siyasi Mücadeleler**, Ankara 2000.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Anadolu'daki Amerika Kendi Belgeleriyle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları**, Ankara 2000.

KURAT, Akdes Nimet, **Türk-Amerikan Münasebetlerine Kısa Bir Bakış**, Ankara 1959.

KURTULUŞ, Berrak, **Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Göçü Göç Süreci ve Özellikler**, İstanbul 1999.

LINDSEY, David, **"Sunset Cox":Irrepressible Democrat**, Detroit 1959.

LONGRIGG, Stephen H., **Oil in the Middle East, Its Discovery and Development**, London 1968.

Lütfi PAŞA, **Vak'a-nüvis Ahmet Lütfi Efendi Tarihi**, (Yay. Haz. M. Münir Aktepe), Ankara 1993.

Memorial Addresses on The Life and Character of Samuel Sullivan Cox, Delivered in the House of Representative and In the Senate, Fifty-First Congress First Session, Washington D.C. 1890.

ORTAYLI, İlber, **Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler 1**, Ankara 2000.

ÖKE, M.Kemal, **Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm, ve Filistin Sorunu, 1880-1914**, İstanbul 1982.

ÖZBİLGİN, Erol, **Bütün Yönleriyle Osmanlı- Adâb-ı Osmaniye**, İstanbul 2003.

Papers Relating to The Foreing Relations of theUnited States, Transmitted to the Congress, with the Annual Message of the President, December 8, 1885, Washington D.C. 1886.

Papers Relating to The Foreing Relations of theUnited States, Transmitted to the Congress, with the Annual Message of the President, December 6, 1886, Washington D.C. 1887.

PEARS, Sir Edwin, **Forty Years in Constantinople The Recollections of Sir Edwin Pears**, London 1916.

Sultan Abdülhamit, **Siyasi Hatıratım**, Dergah Yay.,İstanbul 1999.

ŞAFAK, Nurdan, **Osmanlı-Amerikan İlişkileri**, İstanbul 2003.

TOLEDANO, Ehud R. , **Osmanlı Köle Ticareti 1840-1890**, (Çev. Y.Hakan Erdem), İstanbul 1994.

TUNCER, Hadiye ve Hüner Tuncer, **Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler**, Ankara 1997.

WASHBURN, George, **Fifty Years in Constantinople and Recollections of Robert College**, Boston- Newyork 1909.

WRIGHT, L.C., **United States Policy Toward Egypt 1830-1914**, New York 1969.

III. MAKALELER

AÇIKSES, Erdal, "Osmanlı Devleti'ndeki Misyonerlik Faaliyetleri İle İlgili Bir Değerlendirme (İki Merkezden Örnekler)", **Osmanlı**, Cilt:II, Ankara 1999, ss. 192-203.

BUZPINAR, Ş.Tufan, "II. Abdülhamid Dönemi'nde Filistin'e Yahudi Göçü Meselesi" (1878-1908), **Türkler**, Cilt.13, Ankara 2002, ss.78-86.

DERİNGİL, Selim, "II.Abdülhamit Döneminde Osmanlı Dış İlişkilerinde İmaj Saplantısı", **Sultan II. Abdülhamid ve Devri Semineri Bildirileri (27-29 Mayıs 1992)**, İstanbul 1994, ss.149-162.

ERHAN, Çağrı, "Osmanlı- Amerikan İlişkilerinin Başlangıcında Temel Faktörler", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç, Türk Tarih Kurumu Sempozyuma Sunulan Tebliğler (15-17 Ekim 1997)**, Ankara 1999, ss. 21-34.

GORDON, Leland J., "The Turkish American Controversy over Nationality", **The American Journal of International Law**, Vol.25, No.4. (October 1931), ss. 658-669.

KAYA, İlhan, "Turkish-American Immigration History and Identity", **Journal of Muslim Minority Affairs**, Vol. 24, No. 2, October 2004, ss.295-308.

KIZILTOPRAK, Süleyman, "II Abdülhamid'in Mısır Sorununa Yaklaşımı ve Mısır Konferansı", **Türkler**, Cilt:XIII, Ankara 2002, ss.57-69.

KOCABAŞOĞLU, Uygur,"XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Okulları", **Osmanlı**, Cilt:V, Ankara 1999, ss.340-349.

KOCAMANOĞLU, Emine, "Osmanlı Dönemi'nde Robert Kolej'de Din Eğitimi", **Osmanlı**, Cilt:V, Ankara 1999, ss.359-366.

KOLOĞLU, Orhan, “200 Yıllık İlişkilerin Resmi Olmayan Tarihi Türkle Amerikalı'nın Tanışması”, **Tarih ve Toplum**, Cilt:28, Sayı:163, ss.17-25.

KÖPRÜLÜ, Orhan F. , “XIX. Asırda Bir Amerikan Sefiri'nin Gözüyle Türkiye”, **Kubbealtı Akademisi Mecmuası**, VIII/3, Temmuz 1979, ss.56-61.

_____”Tarihte Türk Amerikan Münasebetleri”, **Bellekten**, LI/200 (Ağustos1987), ss. 928-947.

ÖKE, Mim Kemal, “Şark Meselesi ve II. Abdülhamid'in Garp Politikaları (1876-1909)”, **Osmanlı Araştırmaları The Journal of Otoman Studies, II**, İstanbul 1982, ss.247-276.

SHAW, Standford, “Osmanlı İmparatorluğunda Yahudi Milleti”, **Osmanlı**, Cilt:IV, ss. 307-319.

SUNMAN, Ali Kemal, “Türk Amerikan Dostluğunun Tarihi”, **Resimli Tarih Mecmuası**, Sayı:12 (Aralık 1950), ss. 456-457.

ZILFI, Madeline C., “Osmanlı'da Kölelik ve Erken Zamanda Kadın Köleler”, **Osmanlı**, Cilt:V, ss. 474-479.

IV. ANSİKLOPEDİLER ve SÖZLÜKLER

Altın Sözlük- Golden Dictionary, İstanbul 1989.

Dictionary of American Biography, (Edited by Allen Johnson - Dumas Malone), New York 1964.

FINDLING, John E. , **Dictionary of American Diplomatic History**, New York 1989.

WHITE, James T. , **The National Cyclopaedia of American Biography**, Vol:VI, New York 1929.

PAKALIN, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1983.

Yaşam ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,(Yay. yön. Ekrem Çakıroğlu) Cilt:II, İstanbul 1999.

V. İNTERNET SAYFALARI

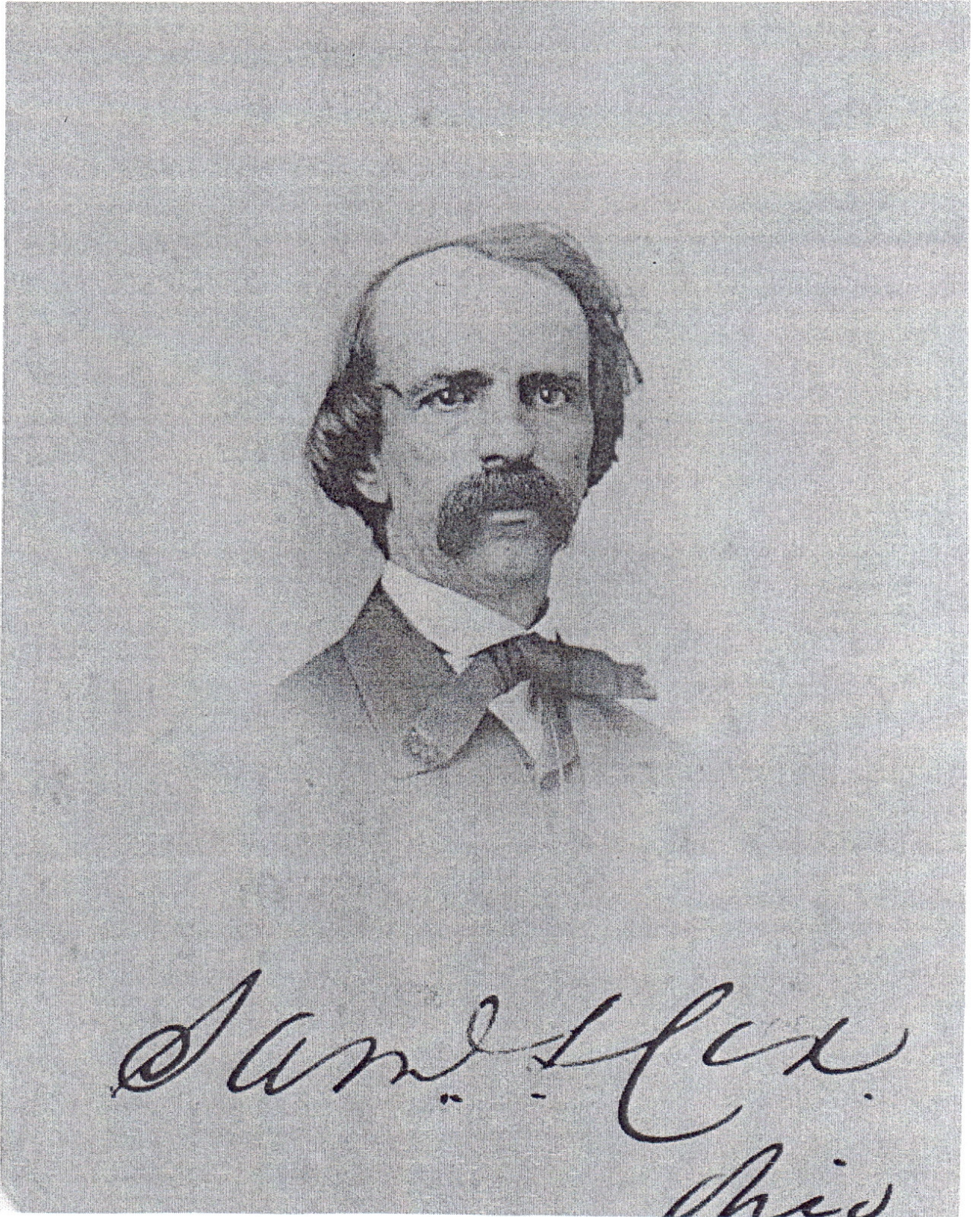
<http://www.umm.edu/altmed/ConsConditions/Peritoninitscc.html>

<http://catalog.loc.gov>

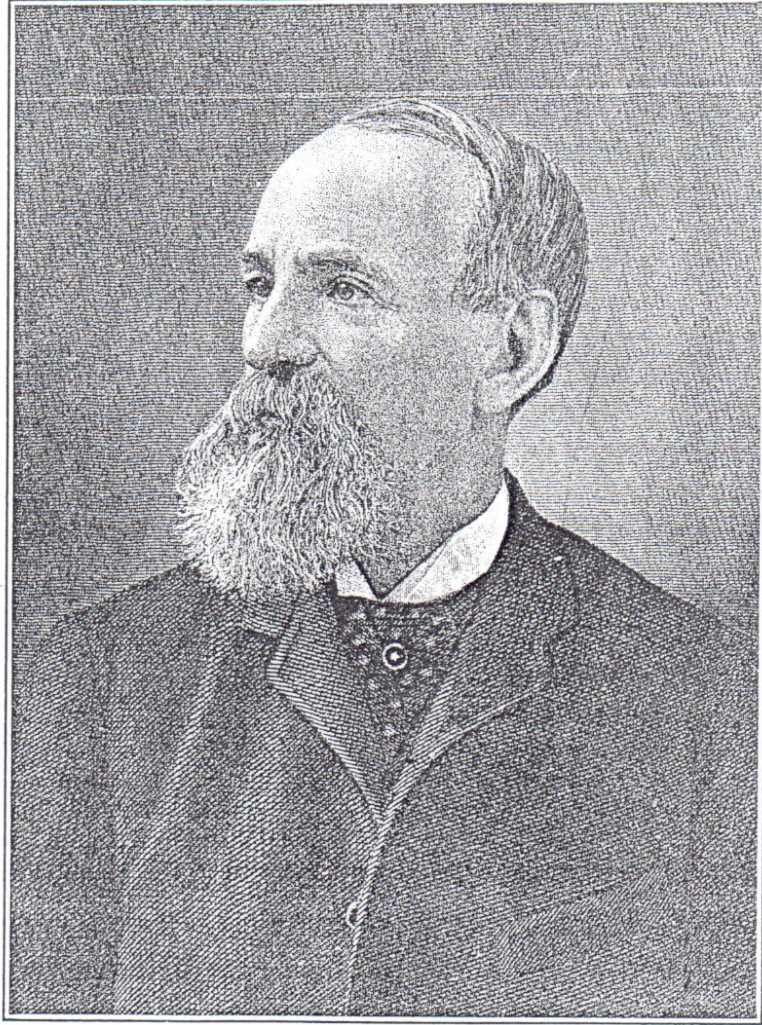
<http://catnyp.nypl.org>

EKLER

A. RESİMLER

Resim 1: 1865'lerde S.S.Cox

Sam. S. Cox

Resim 2: S.S.Cox ölümünden kısa bir zaman önce.

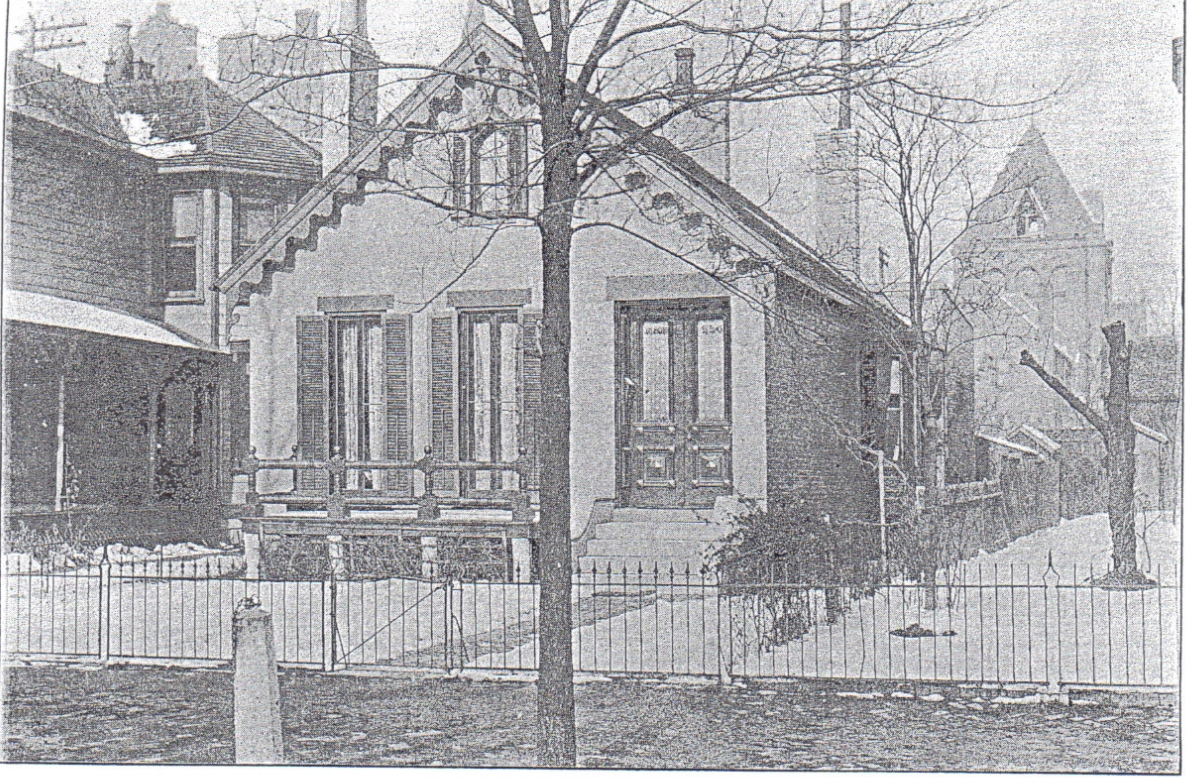

Resim 3: Maria M.Cox, S.S.Cox'un annesi

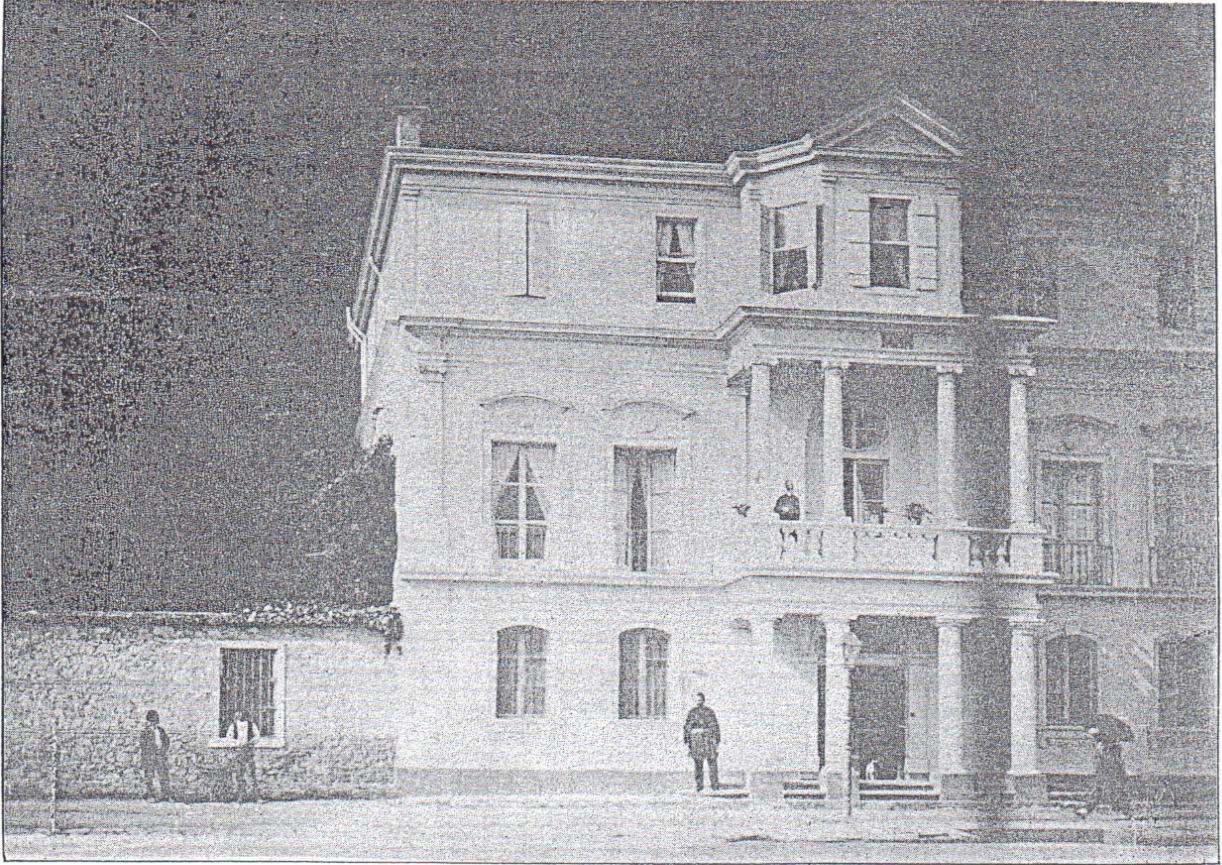
EZEKIEL T. COX, WIFE AND TEN CHILDREN.—FROM PHOTO ABOUT 1850.
S. S. Cox Third Man in Group on the Left.

Resim 4: 1859 yılında çekilmiş bir aile fotoğrafı. Soldan üçüncü kişi S.S.Cox.

COX'S FIRST RESIDENCE, COLUMBUS, OHIO, 1853,
Where the Famous "Sunset" Editorial was Written.

Resim 5: S.S.Cox'un Ohio'daki ilk evi

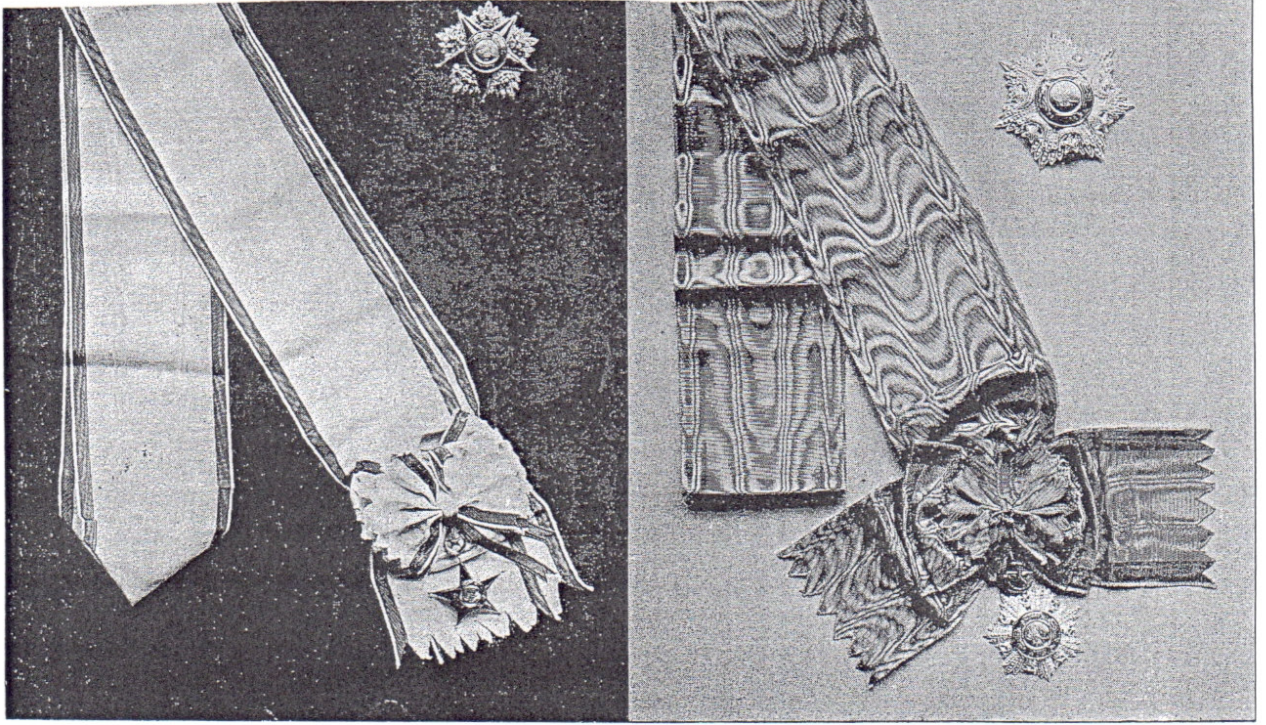
U. S. LEGATION, THERAPIA, ON THE BOSPHORUS.
(U. S. Minister Cox seen on balcony).

Resim 6: S.S.Cox İstanbul Tarabya'daki ABD elçilik konutunun balkonunda.

MEHEMET-COX'S FAITHFUL KAVASS (GUARD),
While U S. Minister in Turkey.

Resim 7: S.S.Cox'un Bâb-ı Âlf tarafından görevlendirilen koruması

DECORATIONS CONFERRED BY THE SULTAN OF TURKEY.

No. 1, on Mrs. Cox, "Order of Chefakat." No. 2, on Mr. Cox, "Order of Mejdich."

Resim 8: S.S.Cox ve eşine verilen Osmanlı Nişanları.

THE NILE PARTY.—A COSMOPOLITAN GROUP, 1886.

1. Russian Cavass.	2. Russian Consul General.	3. A. French Gentleman.	4. German Consul General.
5. S. S. Cox, U. S. Minister.	6. Count De Fleury.	7. Mme. D'Ehrenthall.	8. A Russian Judge.
9. Swedish Consul General.	10. Dutch Bridegroom.	11. Arab Cavass.	12. A Swedish Child.
13. Dutch Bride.	14. Countess De Fleury.	15. Emma D'Ehrenthal.	16. Mrs. S. S. Cox.
			17. Sec'y to Russian Consul.

Resim 9: S.S.Cox'un 1886 kışında Mısır'a yaptığı gezide çekilmiş fotoğrafı

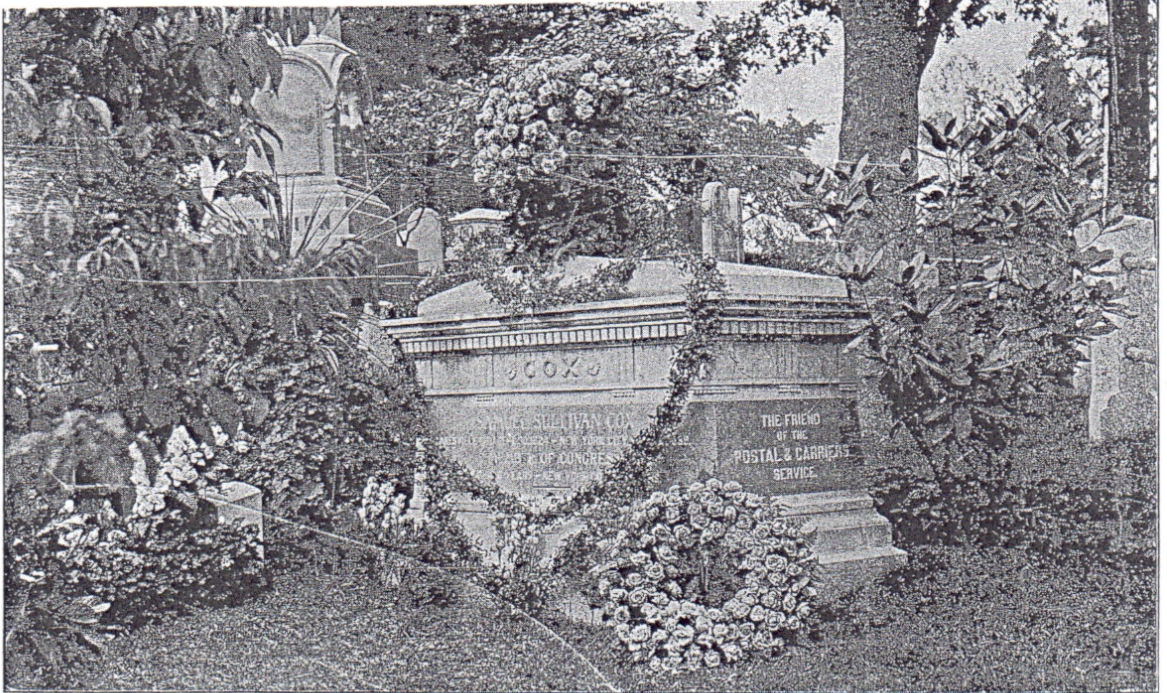
COX'S RESIDENCE ON TWELFTH STREET, NEW YORK, IN WHICH HE DIED.

Resim 10: S.S.Cox'un New York'taki evi.

STATUE OF S. S. COX, ASTOR PLACE, NEW YORK.
(Erected by the Letter Carriers).

Resim 11: S.S.Cox'un Postacılar Cemiyeti tarafından diktirilen heykeli

GRAVE OF S. S. COX, GREENWOOD CEMETERY,
As Decorated by the Letter Carriers.

Resim 12: S.S.Cox'un mezarı

B. BELGELER

Dear Aristarchus Bey:

Accept Book I of our
travels. It lands us on
the Bosphorus. The Book II
will soon be out; & you will
not be forgotten, if it please
you to receive it.

I wish I had a photograph
of the Sultan, I would have
it engraved for the Second
Book. Have you one?
It seems from a letter I have
just rec'd from Gen. Wallace
that the Sultan has been
pleas'd to distinguish him &
our country, by peculiar favors.

With kind regards,

W. H. A. 21 68/45 S. Cox
HR-SYS 1882:4.25 4

Belge 1: Samuel S.Cox'un seyahat notlarını içeren eserini takdimi ve Sultan Abdülhamit'in bir resmine sahip olmak için Aristaki Bey'e yazdığı rica notu.

Kaynak: B.O.A., HR.SYS, Dosya No:68, Belge No:45 Hicri:1299 Ca 7, Miladi:25.04.1882

تذکرہ خانم

کیہ جمع کوئی بول اظہر اسکے سنہ سیتمہ اولادہ بر موسسہ دیورنہ برفرنک ایہ بر اسلام خانم
 و بر نام جیبارہ و درادہ بر عجبہ بر پندرک کر مکتبہ اولیٰ و قلمی جہد انس و زینہ ارب اسدیہ
 معیار اولادہ بوستو اولک وقوعہ مدانہ و بر لیس اظہر لری کتف لفظ اسعار و نشیہ بوکرہ لمانہ
 ہوا لفظ فکور دیورنہ جیبارہ اجنبی امر لقا سفیدی و اسلام خانمیدہ مصطفیٰ فاضل پاشا ہجرت
 کریم سی و علی شریف پاشا مہولک متروکہ ساری خانم اولادہ مادکہ سفیرن جرمی بولین کلانہ
 اولینفہ معامات اولوہ و زہ عرصہ قیامہ جہادہ اولیٰ و طبعہ امر و فرمانہ عفتت اولوہ

۱۸۱۱ھ
 سدی
 مطبوعہ

Belge 4: S.S.Cox'un ve eşinin Büyükkada iskelesinde Mustafa Fazıl Paşa'nın kızı ve Nazlı Hanım ile görüldüğüne dair.

Kaynak: B.O.A., Y.PRK.ŞH, Dosya No:2, Belge No:51 Hicri:1303 Za 30, Miladi: 31.08.1886

پادشاهی ایران

رسمیہ

معرضہ جا کر کینہ لریہ رکم

در سعادتہ امریقا سفیرینک زوجہ سی مادام توکسہ برنجی رتبہ دہ شفقت و المایا امیر اطوری حضرت نریناک قریا سندہ و زادگانہ
 محاسن اعصاب سندہ قوت و خوف ایر متا لہر موسیقی شناسانہ و المایا دولت تجیمی تبعہ معتبرہ سندہ موسیو و لہر ہامی پانینی
 رتبہ دہ مجیدی تادہ نریا نری اعطای مقضای ارادہ سنہ جناب یادنا لہیدہ اولغلہ اظہر امر و فرمانہ حضرتہ فق الامرکہ

۱۹۱۱ھ
 سدی
 مطبوعہ

Belge 5: S.S.Cox'un eşine birinci dereceden Şefkat Nişanı verileceğine dair

Kaynak: B.O.A., İ.DH, Dosya No:990, Belge No:78171 Hicri:1303 Ş 27 , Miladi:01.06.1886

بدر کورانی
باش کتابت داره سی

ارفاقا خبری سوجو فوقه اصانه پوریلان تانامه مجیدین خارجه نفه
 هیدسی واسطه سیده موسی له ایسا اردنله بولسه انغه اولیجه اورده
 هفتک اولارکده ای هیقنه واسطه مالی
 کله هفتکده
 زنگار

Belge 6: S.S.Cox'un Amerika'ya dönmesinden dolayı kendisine verilen Nişan-ı Mecidi'nin Hariciye Nezareti vasıtasıyla ulaştırılması hakkında.

Kaynak: B.O.A., İ.DH, Dosya No:1008, Belge No:79662 Hicri:1304 S 17, Miladi: 14.11.1886

سوریہ ولایت حلب	صالح	رحیب	تیسویں تاریخ	محرم نو سووی
	صالح	رحیب	۱۶/۱۰/۱۳۰۳	۱۶/۱۰/۱۳۰۳

ایک سے مقدم روئینارہ حیف قضا نہ کردک خلاف ممنوعیت لیکرہ و نائب دولت علیہ
نائب ائیمہ اولادہ موسویلا حضرت قضا نہ کلمہ اولادہ ایک اور قضا موسوی حضرتہ اتف ایضا
و لیسہ قضا از حدادی و اولادہ « صح لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
ادب قضا تحریر غیر ولایت حلب اور نیزہ کیف خا - جینف - تیسویں لیسہ لکولک با عی حقوہ و لیسہ
صالح اولادہ اولادہ لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
سورجی اور لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
حضرتہ ممنوعیت اور اولادہ ائیمہ اولادہ لکولک اور اولادہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
میں اولادہ و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
مکہ و شاہی ائیمہ و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
ممنوعیت قضا نہ لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک
ایضا لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک و لیسہ لکولک

Belge 7: Yasak olmasına rağmen Romanya Romanya'dan Hayfa kazasına gelip Osmanlı tebasına giren Museviler ile Safed kazasına gelen iki adet Amerikalı Musevi'nin buraları mesken tuttuklarından kendilerine izin verilip bundan sonra gelen ecnebi Musevilere izin verilmemesi gerektiğinin Suriye Vilayeti'ne yazıldığına dair.

Kaynak: B.O.A., DH.MKT, Dosya No:1351, Belge No:37 Hicri:1303 N 06, Miladi: 09.061886

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Pekcan, 1975 İzmit doğumludur. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 1993 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne kayıt hakkı kazandı. Bu üniversiteden 1998 yılında "1959 Yılında Türkiye'de Kültürel ve Toplumsal Yapı" isimli bitirme projesiyle mezun oldu. Aynı yıl İzmit'te İngilizce öğretmeni olarak meslek hayatına başladı. Şu an halen görevine Derince Seka Çocuk Dostları Lisesi'nde devam etmektedir. Askerlik hizmetini 2003 yılında Erzurum 9. Kolordu Komutanlığı Garnizon Lisan Dershanesinde tamamlayan yazar, evli ve bir çocuk babası olup iyi derecede İngilizce bilmektedir.